

GRAD MOSTAR

STRATEGIJA RAZVOJA GRADA MOSTARA

2022. – 2027.

Mostar, 2021.

Sadržaj

1.	Uvod.....	3
1.1.	Svrha i značaj strateškog dokumenta	3
1.2.	Regulatorni okvir.....	4
1.3.	Proces izrade i konzultacija.....	4
1.4.	Usklađenost s ostalim strateškim dokumentima.....	5
2.	Strateška platforma	11
2.1.	Analiza stanja	11
2.1.1.	Zemljopisni položaj i prirodne karakteristike Grada Mostara	11
2.1.2.	Demografske karakteristike i kretanja uključujući stanje dijaspore	11
2.1.3.	Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti ekonomskog razvoja	14
2.1.4.	Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti društvenog razvoja.....	17
2.1.5.	Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti zaštite okoliša i javne infrastrukture.....	22
2.1.6.	Stanje prostorno-planske dokumentacije.....	29
2.1.7.	Analiza proračuna i projekcije sredstava za financiranje realizacije strategije	29
2.2.	SWOT analiza i strateško fokusiranje.....	32
2.3.	Strateški fokusi.....	36
2.4.	Vizija razvoja i strateški ciljevi, s indikatorima	38
2.4.1.	Vizija razvoja	38
2.4.2.	Strateški ciljevi s indikatorima	38
3.	Prioriteti i mјere s indikatorima	44
3.1.	Prioriteti za Strateški cilj 1	45
	Prioritet 1.1. – Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja	45
	Prioritet 1.2. – Razvoj turizma i promocija Grada.....	47
	Prioritet 1.3. – Ruralni razvoj Grada Mostara	49
3.2.	Prioriteti za Strateški cilj 2	51
	Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih	52
	Prioritet 2.2. – Poboljšanje sustava socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana	54
	Prioritet 2.3. – Poboljšanje učinkovitosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga	55
3.3.	Prioriteti za Strateški cilj 3	57
	Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora	59
	Prioritet 3.2. – Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga	61
	Prioritet 3.3. – Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga	63
	Prioritet 3.4. – Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije	65
4.	Strateški projekti.....	68
5.	Indikativni finansijski okvir.....	71
6.	Sažeti pregled strateškog dokumenta	75
7.	Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja.....	85
7.1.	Provedba	86
7.2.	Monitoring i izvještavanje	87
7.3.	Evaluacija	88
	Prilog – Detaljan opis mјera	91

1. Uvod

1.1. Svrha i značaj strateškog dokumenta

Strategija integriranog razvoja Grada Mostara 2022. – 2027. (u dalnjem tekstu Strategija razvoja) ključni je strateško-planski dokument Grada Mostara na kojem se temelji poduzimanje poticaja za rast i razvoj lokalne zajednice. Strategija razvoja Grada Mostara definira viziju sveukupnog razvoja, razvojne ciljeve i prioritete za Grad Mostar, ali i kreira strateški okvir za povlačenje finansijskih sredstava iz domaćih i vanjskih izvora. S tim u vezi, u procesu izrade Strategije razvoja Grada Mostara poseban značaj i fokus stavljen je na dosljednu primjenu načela planiranja utvrđenih Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj. 32/17) (u dalnjem tekstu: Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH) koji su ugrađeni u sve faze procesa razvojnog planiranja i jasno vidljivi u svim elementima ovog strateškog dokumenta.

Proces izrade Strategije razvoja Grada Mostara koordinirao je Razvojni tim Grada Mostara imenovan Rješenjem Gradonačelnika, sačinjen od 16 člana/članova dok se kroz Odbor za razvoj sačinjen od 30 članova i druga radna tijela osiguravalo sudjelovanje ostalih institucija na razini Grada, poslovne zajednice, nevladinog sektora te ostalih socio-ekonomskih čimbenika i zainteresiranih strana.

Strategija razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027. godine u potpunosti je izrađena u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH kao i Uredbom o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH¹. Pri izradi Strategije u obzir su uzete i naučene lekcije iz procesa pripreme i provedbe prethodne Strategije razvoja Grada Mostara, kao i svi dokumenti koji su izrađeni, a nisu mogli biti usvojeni zbog nepostojanja gradskog vijeća. Tijekom izrade, u obzir je posebno uzet na razmatranje nacrt Strategije razvjeta Hercegovačko-neretvanske županije za razdoblje 2021. – 2027. godine, strategije viših razina vlasti te ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih naroda (SDGs).

Vizija razvoja Grada Mostara ostvarit će se kroz 3 strateška cilja, razrađena u 10 prioriteta i 34 razvojne mjere. Sadržajni dijelovi dokumenta su i indikativni proračun i finansijski okvir za realizaciju Strategije kao i indikatori za mjerjenje stupnja njezina ostvarenja.

U sektoru ekonomskog razvoja fokus i okosnica razvoja bit će na razvoju poslovne infrastrukture i kreiranju pozitivnog poslovnog okruženja, promociji turizma i razvoju novih turističkih sadržaja te razvoju poljoprivrede i diversifikaciji aktivnosti na selu, odnosno stvaranje jednakih mogućnosti za bavljenje poslovnim aktivnostima na selu.

U sektoru društvenog razvoja Strategija se fokusira na poboljšanje kvalitete i dostupnosti socijalnih i zdravstvenih usluga građanima te poboljšanju uvjeta obrazovanja i sporta, s posebnim fokusom na mlade. Strategija stavlja veliki naglasak na razvoj kulture i pozicioniranje Mostara kao kulturnog središta i kreiranje pozitivnog okruženja za siguran život građana.

---

¹Službene novine Federacije BiH, 74/19

U oblasti održivog upravljanja okolišem, prirodnim i infrastrukturnim resursima, Strategija se koncentriira na unaprjeđenje zaštite okoliša i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora, urbanizaciju i revitalizaciju javnih objekata, povećanje zelenih površina, povećanje energijske učinkovitosti te modernizacije prometne i komunalne infrastrukture što je u konačnici u funkciji osiguranja resursno učinkovitog i održivog infrastrukturnog razvoja.

Potporu u procesu izrade Strategije razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027. godine pružio je Razvojni program Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini (UNDP) kroz Projekt unaprjeđenja učinkovitosti lokalnih usluga u Bosni i Hercegovini (PIPLS), a u okviru potkomponente Inicijative za jačanje kapaciteta novoizabranih načelnika/gradonačelnika (TAF LGs). Projekt financira Švedska, a sufinancira i provodi Razvojni program Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini (UNDP) u suradnji s partnerskim jedinicama lokalne samouprave.

1.2. Regulatorni okvir

Proces izrade Strategije razvoja Grada Mostara proveden je u potpunosti u skladu s odredbama Zakona o razvojnog planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i pripadajućim uredbama koji čine učinkovit regulatorni okvir za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji BiH. Zakon o razvojnog planiranju i upravljanju razvojem donesen je 2017. godine i čini temeljni normativni akt kojim je definirana svrha sustava kroz „transparentno i usuglašeno razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji, županijama i jedinicama lokalne samouprave”, kao i „koordinacija i integracija strateških dokumenata i javnih te drugih finansijskih resursa radi realizacije utvrđenih razvojnih prioriteta”. Uz ciljeve, Zakon propisuje i osnovne principe razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, vrste strateških dokumenata, kao i tijela odgovorna za razvojno planiranje i upravljanje razvojem. Utvrđen je i proces razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u FBiH, kao i postupci programiranja, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o provedbi strateških dokumenata te financiranja njihove provedbe. Zakon propisuje i dokumente koji se donose u postupku provedbe strateških dokumenata.

Godine 2019. doneseni su i podzakonski akti koji pobliže uređuju pitanja izrade i evaluacije strateških dokumenata te trogodišnjeg i godišnjeg planiranja, i to: Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH, Uredba o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH te Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine² koje su uzete u obzir pri izradi Strategije razvoja Grada Mostara.

1.3. Proces izrade i konzultacija

Na temelju članka 64. Zakona o lokalnoj samoupravi HNŽ/K („Službene novine Hercegovačko-neretvanske županije/kantona“, broj 4/00), članaka 5., 10., 20., 27. i 37. Zakona o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 32/17), Uredbe o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 74/19), članka 28. Statuta Grada Mostara („Službeni glasnik Grada Mostara“, broj 4/04), Gradsko vijeće Grada Mostara 28.

²Navedene uredbe objavljene su u Službenim novinama Federacije BiH, broj 74/19.

9. 2021. godine donijelo je Odluku³ o pristupanju izradi Strategije razvoja Grada Mostara 2022. – 2027. godine, čime je službeno pokrenut proces izrade Strategije razvoja Grada Mostara 2022. – 2027.

Odlukom je propisano da je nositelj procesa izrade Strategije Gradonačelnik i Gradska uprava, a Gradonačelnik će svojim aktima uspostaviti Razvojni tim za izradu Strategije razvoja, Odbor za razvoj Grada Mostara i po potrebi tematske radne skupine kao i partnersku skupinu. Time je osigurano da u procesu izrade Strategije budu uključene javne ustanove, javna poduzeća, nevladine organizacije i druge institucije i organizacije s područja Grada Mostara te građani i drugi neformalni sudionici, čije je sudjelovanje osigurano radnim tijelima i drugim koordinacijskim i participativnim mehanizmima.

Proces izrade Strategije proveden je u skladu s Uredbom o izradi strateških dokumenta Federacije Bosne i Hercegovine. Tijekom procesa izrade Strategije formirana su radna i savjetodavna tijela koja su usmjeravala dinamiku i proces izrade Strategije. U procesu izrade Strategije održano je šest sastanaka Razvojnog tima Grada Mostara, pri čemu je validirana socio-ekonomska analiza, a potom i strateška platforma Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027. godine koja je potom puštena u proces javnih konzultacija. Završetkom javnih konzultacija o strateškoj platformi Grada Mostara pripremljeni su prioriteti i mjere kao i ostali elementi strateškog dokumenta te izrađen nacrt Strategije razvoja Grada Mostara za razdoblje 2021. – 2027. godine.

Vodeća načela na kojima se zasniva planiranje lokalnog razvoja, a koja su poštovana i tijekom izrade Strategije razvoja, otvorena su metoda koordinacije, ravnopravnost spolova i jednakе mogućnosti za sve građane, horizontalna i vertikalna koordinacija, partnerstvo, javnost i transparentnost. Također, proces izrade Strategije integriranog razvoja Grada Mostara vođen je i načelom održivosti koje podrazumijeva integriranost najvažnijih ekonomskih, društvenih i okolišnih aspekata. Tako integrirana strategija razvoja ima cijelovit pristup i obuhvaća ekonomske, društvene i okolišne aspekte razvoja usklađene s prostornim mogućnostima.

1.4. Usklađenost s ostalim strateškim dokumentima

Jedan od principa Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH jest i vertikalna koordinacija i usklađivanje kao koordinacija odgovornosti i procesa između mjerodavnih institucija na različitim razinama vlasti u Federaciji, kao i usklađivanje strateških dokumenata na različitim razinama vlasti u Federaciji prema zajedničkim razvojnim ciljevima, dok se horizontalna koordinacija i usklađivanje odnosi na koordinaciju odgovornosti i procesa institucija, kao i usklađivanje strateških dokumenata, odnosno usklađivanje strategije razvoja i sektorskih strategija na istoj razini upravljanja u Federaciji, županijama i jedinicama lokalne samouprave prema zajedničkim razvojnim ciljevima. S tim u vezi, strateški ciljevi i prioriteti Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027. godine usklađeni su s ključnim strateškim dokumentima u Hercegovačko-neretvanskoj županiji, FBiH i BiH, ali i uvažavaju ostale planske dokumente Grada Mostara.

---

³ Odluka broj 01-02-254/21 od 28. 9. 2021.

U skladu s navedenim, pri izradi Strategije razvoja Grada Mostara poseban fokus stavljen je na to da razvojna opredjeljenja, strateški ciljevi i prioriteti razvoja Grada Mostara uzmu u obzir i budu na adekvatan i odgovarajući način prilagođeni sljedećim strateško-planskim dokumentima:

- Okvir za provođenje Ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini (radna verzija)
- Strategija razvoja Federacije BiH 2021. – 2027. godine
- Strategija razvoja Hercegovačko-neretvanske županije za razdoblje 2021. – 2027. godine
- Strateški plan ruralnog razvoja BiH 2018. – 2021. (okvirni dokument)
- Okvirna strategija prometa BiH 2015. – 2030.
- Okvirna energetska strategija BiH do 2035.
- Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisijskog razvoja BiH za razdoblje 2020. – 2030. (nacrt)
- Strateške smjernice za harmonizaciju podrške razvoju malih i srednjih poduzeća i poduzetništva u BiH za razdoblje 2021. – 2027. (radna verzija)
- Strategija za unaprjeđenje prava i položaja osoba s invaliditetom u FBiH 2016. – 2021.
- Strategija borbe protiv dijabetesa u FBiH 2014. – 2024.
- Strategija upravljanja vodama FBiH 2010. – 2022.
- Transportna Strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016. – 2030.
- Plan upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u FBiH 2016. – 2021.

Proces izrade strategije uzeo je u obzir sve dosadašnje napore u izradi strategija i drugih strateško-planskih dokumenata koji su izrađeni u prethodnom razdoblju, a koji nisu mogli biti formalno usvojeni zbog nepostojanja gradskog vijeća:

- Radni prijedlog Strategije razvoja Grada Mostara 2016. – 2026.
- Strategija razvoja kulturne politike Grada Mostara 2018. – 2026.
- Strateški plan razvoja turizma
- Akcijski plan energijski održivog razvijanja 2016. – 2020. (SEAP)

Od posebnog značaja za provedbu Strategije razvoja Grada Mostara ima Strategija razvoja Hercegovačko-neretvanske županije koja obuhvaća isti plansko razdoblje 2021. – 2027. Detaljna analiza ocjene usklađenosti predstavljena je u poglavlju pet ovog dokumenta.

Pri izradi Strategije razvoja Grada Mostara u obzir su uzete i obveze Bosne i Hercegovine u procesu ispunjenja uvjeta za postojanje dijelom Europske unije, odnosno aktivnosti koje su nužno vezane za usklađivanje zakonodavstva i drugih obveza koje propisuje Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Europske unije i Bosne i Hercegovine. Provedba Strategije razvoja Grada Mostara izravno doprinosi unaprjeđenju poslovnog okruženja, poljoprivrede i turizma, snažnijoj društvenoj infrastrukturi koja podržava cjelokupni razvoj te energetskoj učinkovitosti i zaštiti životne sredine. Strategija se u indikativnom finansijskom okviru oslanja i na vanjske izvore iz EU fondova, posebno prekogranične suradnje s Hrvatskom, ali i druge dostupne EU fondove, u čemu posebnu ulogu ima unaprjeđenje provedbenih kapaciteta Grada.

Poštivanje principa vertikalne koordinacije propisane Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH podrazumijeva i usklađenost s međunarodno prihvaćenim globalnim ciljevima održivog

razvoja. Navedeno podrazumijeva da sve razine vlasti u BiH trebaju definirati svoje prioritete, mjere i aktivnosti tako da istodobno osiguraju doprinos ostvarivanju ciljeva održivog razvoja, kao i da izvještavaju o ostvarenom napretku. Strategija razvoja Grada Mostara doprinosi ostvarenju svih triju pravaca održivog razvoja u BiH (dobra uprava i upravljanje javnim sektorom, pametan rast i društvo jednakih mogućnosti) i dviju horizontalnih tema (ulaganje u ljudski kapital i princip "nitko ne smije biti isključen"), koji su adekvatno adresirani definiranjem strateških ciljeva te pripadajućih prioriteta i mjera.

Tabela 1 – Pregled usklađenosti s ostalim strateškim dokumentima

Vezani strateški cilj, prioritet i/ili mjera iz Strategije razvoja Grada Mostara	Strateški dokument više razine
Strategija razvoja FBiH 2021. – 2027.	
Strateški cilj 1: Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar Prioritet 1.1. – Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja Prioritet 1.2. – Razvoj turizma i promocija Grada Prioritet 1.3. – Ruralni razvoj Grada Mostara	Strateški cilj 1. Ubrzan ekonomski razvoj Prioritet 1.3. Podržavati razvoj poslovog privatnog sektora; Mjera 1.3.1. Olakšati i ubrzati proces ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje, Mjera 1.3.4. Podržavati razvoj poduzetništva turističkog sektora, Prioritet 1.3. Unaprjeđenje konkurentnosti prerađivačke industrije; Mjera 1.3.4 Podržavati razvoj poduzetništva turističkog sektora Strateški cilj 3. Resursno učinkovit i održiv razvoj Prioritet 3.5. Poticati razvoj ruralnih prostora, Mjera 3.5.1. Razvijati ruralnu infrastrukturu i dostupnost usluga u ruralnim područjima, Mjera 3.5.2. Uspostaviti funkcionalne kapacitete za poljoprivredu i ruralni razvoj, 3.5.3 Unaprijediti kvalitetu i konkurentnost poljoprivredno-prehrambene proizvodnje te otpornost poljoprivrednih proizvođača
Strateški cilj 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih Prioritet 2.2. – Poboljšanje sustava socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana Prioritet 2.3. – Poboljšanje učinkovitosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga	Strateški cilj 2. Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj Prioritet 2.1. Unaprjeđivati obrazovni sustav; Mjera 2.1.2. Poboljšavati kvalitetu predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja za potrebe razvoja i osigurati inkluzivno obrazovanje za sve; Mjera 2.1.4. Poboljšati rad s talentima i standard učenika i studenata Prioritet 2.2. Poboljšavati ishode zdravstvenog sistema, Mjera 2.2.1. Unaprijediti pristup i smanjiti nejednakosti u zdravstvenim uslugama, Mjera 2.2.3. Jačati informatizaciju i digitalizaciju sustava zdravstvene zaštite; Mjera 2.2.5. Jačanje finansijske održivosti zdravstvenog sustava i unaprjeđivanje pravičnosti u financiranju zdravstvene zaštite Prioritet 2.3. Ublažiti trend demografskog starenja stanovništva, poboljšati stabilnost obitelji i položaj mladih; Mjera 2.3.1. Poticati natalitet i zaštitu obitelji s djecom, 2.3.4. Promovirati toleranciju, nenasilje i rodnu ravnopravnost u obitelji i društvu te razvijati programe socijalne uključenosti; Mjera 2.3.5. Unaprijediti uvjete za razvoj i bavljenje sportom Prioritet 2.5. Smanjivati siromaštvo i socijalnu isključenost; Mjera 2.5.1. Podržavati bolju ciljanost socijalne zaštite; Mjera 2.5.2. Poboljšati socijalnu uključenost marginaliziranih skupina; Mjera 2.5.3. Unaprjeđivati međusektorsku suradnju, infrastrukturu i kompetencije pružatelja usluga socijalne zaštite; Mjera 2.5.4. Poboljšati poziciju ranjivih skupina na tržištu rada Strateški cilj 4. Transparentan, učinkovit i odgovoran javni sektor Prioritet 4.1. Unaprjeđivati vladavinu prava; Mjera 4.1.3. Unaprjeđivati borbu protiv kriminala, govora mržnje i terorizma; 4.1.4. Razvijati učinkovit sustav prevencije i borbe protiv korupcije Prioritet 4.2. Staviti javnu upravu u službu građana; Mjera 4.2.2. Uspostaviti funkcionalnu i racionalnu organizaciju javnog sektora; 4.2.3 Jačati sustav i koordinaciju izrade, provedbe i izvještavanja o razvojnim politikama; 4.2.5. Jačati statističku osnovu kao podlogu za utvrđivanje politika; 4.2.6. Provesti digitalnu transformaciju javne uprave
Strateški cilj 3: Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora Prioritet 3.2. – Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradskih infrastrukturnih i komunalnih usluga	Strateški cilj 3. Resursno učinkovit i održiv razvoj Prioritet 3.1. Unaprjeđivati zaštitu i korištenje prirodnih resursa; Mjera 3.1.1. Podizati svijest o zaštiti okoliša, klimatskim promjenama i nužnosti razvoja zelenih vještina; Mjera 3.1.2. Unaprjeđivati pravni i

Prioritet 3.3. – Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga Prioritet 3.4. – Povećanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije	institucionalni okvir regulacije okoliša i razvoj komunalne infrastrukture; Mjera 3.1.4. Osiguravati održivo korištenje vodnih resursa; Mjera 3.1.7. Unaprjeđivati integralno upravljanje otpadom i sustav cirkularne ekonomije Prioritet 3.3. Povećati energetsku učinkovitost; Mjera 3.3.1. Poboljšati energetsku učinkovitost zgrada; 3.3.2. Pružati podršku malim i srednjim poduzećima na poboljšanju energetske učinkovitosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“
Strategija razvitka HNŽ-a 2021. – 2027.	
Strateški cilj 1: Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar Prioritet 1.1. – Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja Prioritet 1.2. – Razvoj turizma i promocija Grada Prioritet 1.3. – Ruralni razvoj Grada Mostara	Strateški cilj 1. Dinamičan ekonomski razvoj uz održivo korištenje resursa Prioritet 1.1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za investitore i unaprijediti konkurentnost poduzeća i obrta; Mjera 1.1.1. Unaprjeđenje poslovnog okruženja kroz smanjenje administrativnih prepreka i jačanje institucionalne podrške postojećim i novim poslovnim subjektima; Mjera 1.1.2. Podržati unaprjeđenje konkurentnosti postojećih i novih poduzeća i obrta Prioritet 1.2. Poticanje održivog razvoja poljoprivrede, vodoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja; Mjera 1.2.1. Održiva poljoprivreda; Mjera 1.2.3 Kvaliteta i konkurentnost poljoprivredno-prehrambene proizvodnje; Mjera 1.2.4. Održivi ruralni razvitet Prioritet 1.3. Podizanje kvalitete i konkurentnosti turističkog proizvoda HNŽ/K; Mjera 1.3.1. Razvoj novih i kvalitetnih sadržaja turističke ponude; Mjera 1.3.2. Promocija i brendiranje HNŽ/K kao prepoznatljivog i poželjnog turističkog odredišta; Mjera 1.3.3. Povezivanje turizma i poljoprivrede; Mjera 1.3.4. Razvoj ljudskih potencijala u turizmu
Strateški cilj 2 : Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih Prioritet 2.2. – Poboljšanje sustava socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana Prioritet 2.3. – Poboljšanje učinkovitosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga	Strateški cilj 2. Podizanje kvalitete i suvremenog razvoja društvenog sektora Prioritet 2.1. Unaprjeđenje znanosti i obrazovanja na svim razinama; Mjera 2.1.1. Jačanje infrastrukturnih, tehničkih i digitalnih kapaciteta za odgoj i obrazovanje; 2.1.4. Jačanje uključenosti u predškolski odgoj, inovativne i kreativne potencijale učenika i studenata Prioritet 2.2. Unaprjeđenje kulture i sporta; Mjera 2.2.1. Jačanje kapaciteta kulture; Mjera 2.2.2. Potpora daljnjem razvoju sporta; Mjera 2.2.3. Jačanje kulture i sporta kroz turizam Prioritet 2.3. Unaprjeđenje zdravstva i socijalne skrbi; Mjera 2.3.1. Unaprjeđenje sustava zdravstvene zaštite; Mjera 2.3.3. Jačanje institucionalnih kapaciteta u području provedbe politike prema mladima; Mjera 2.3.3. Jačanje institucionalnih kapaciteta u području provedbe politike prema mladima Strateški cilj 1. Dinamičan ekonomski razvoj uz održivo korištenje resursa Prioritet 1.4. Učinkovita javna uprava, financije i pravosuđe; Mjera 1.4.1. Kompetentna, dostupna i učinkovita javna uprava; Mjera 1.4.3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe i pravni sustav; Mjera 1.4.4. Borba protiv korupcije
Strateški cilj 3: Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora Prioritet 3.2. – Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradске infrastrukture i komunalnih usluga Prioritet 3.3. – Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga Prioritet 3.4. – Povećanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije	Strateški cilj 3. Upravljanje resursima i uslugama ekosustava u skladu s postojećim kapacitetima okoliša Prioritet 3.2. Jačati integrirani sustav prostornog planiranja i unaprjeđenja infrastrukture; Mjera 3.2.1. Unaprjeđenje prometne infrastrukture; Mjera 3.2.2. Poticanje rješenja održivog upravljanja otpadom i otpadnim vodama; Mjera 3.2.3. Poticanje održivog i okolišno prihvatljivog prostornog planiranja Prioritet 3.3. Poticati učinkovitu energetsku tranziciju; Mjera 3.3.1. Poboljšanje energetske učinkovitosti javnih objekata; Mjera 3.3.2. Povećanje udjela proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora
Strateški plan ruralnog razvoja BiH 2018. – 2021. (okvirni dokument)	
Strateški cilj 1: Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar Prioritet 1.3. – Ruralni razvoj Grada Mostara	Strateški cilj: Poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima kroz ostvarivanje novih izvora prihoda i unaprjeđenje fizičke infrastrukture, društvene uključenosti i dostupnosti javnih usluga Prioritet 1.1. Uspostavljanje sustava za održivo korištenje i odgovorno upravljanje prirodnim resursima; Mjera 1.1.1.

	Unaprjeđenje kapaciteta za održivo korištenje poljoprivrednog zemljišta i povezivanje s prerađivačkim kapacitetima
Strateške smjernice za harmonizaciju podrške razvoju malih i srednjih poduzeća i poduzetništva u BiH za razdoblje 2021. – 2027. (radna verzija)	
Strateški cilj 1: Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar Prioritet 1.1. – Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja	PRIORITET 1.2. Unaprjeđenje poslovnog okruženja; Mjera 1.2.1. Podrška razvoju poduzetništva; Mjera 1.2.2. Unaprjeđenje poslovne infrastrukture i promocija poslovnih zona; Mjera 1.2.3. Unaprjeđenje tehničkih i kadrovskih resursa pružatelja poslovnih usluga; Mjera 1.2.4. Poboljšanje kvalitete ljudskih resursa i uspostavljanje dinamičnog tržišta rada uskladenog s potrebama gospodarstva PRIORITET 1.3. Unaprjeđenje konkurentnosti prerađivačke industrije; Mjera 1.3.1. Podrška uvođenju novih i unaprjeđenju postojećih tehnologija u prerađivačkoj industriji; Mjera 1.3.2. Uvođenje i poticanje inovacija u gospodarstvu Uvođenje i poticanje inovacija u gospodarstvu
Prioriteti za razvoj visokog obrazovanja u BiH za razdoblje 2016. – 2026. godine	
Strateški cilj 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih	Strateški program 2. Resursi Prioritet 2.1: Usklađivanje sustava obrazovanja u skladu s EU praksama; Mjera 2.1.1. Modernizacija programa obrazovnih institucija u skladu s potrebama gospodarstva
Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisijskog razvoja BiH za razdoblje 2020. – 2030. (nacrt)	
Strateški cilj 3: Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar Prioritet 3.4. – Povećanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije	Strateški cilj 2. Postizanje najviše vrijednosti i prestanak rasta godišnjih vrijednosti emisija plinova staklene bašte u Bosni i Hercegovini, otrplike 2025. godine, na razni koja je ispod prosjeka emisija po glavi stanovnika u EU27
Strategija borbe protiv dijabetesa u FBiH 2014. – 2024.	
Strateški cilj 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.2. – Poboljšanje sustava socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana	Strateški cilj 2. Unaprijediti rano otkrivanje dijabetesa PRIORITET 2.3: Unaprjeđenje sustava integriranih zdravstvenih usluga; Mjera 2.3.1. Podrška materijalno-tehničkoj opremljenosti zdravstvenih ustanova; Mjera 2.3.2. Podrška donošenju i provedbi javnih politika prevencije bolesti
Strategija upravljanja vodama FBiH 2010. – 2022.	
Strateški cilj 3: Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora Prioritet 3.2. – Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradске infrastrukture i komunalnih usluga Prioritet 3.3. – Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga Prioritet 3.4. – Povećanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije	Strateški cilj 3. Poboljšanje učinkovitosti, unaprjeđenje transparentnosti i povećanje odgovornosti u upravljanju vodama Prioritet 3.1.: Podrška primjeni integralnog sustava upravljanja okolišem i prostorom; Mjera 3.1.2. Uspostava održivog sustava upravljanja otpadom u skladu s ključnim EU načelima Prioritet 3.2.: Razvoj komunalne i javne infrastrukture na principima održivog okolišnog razvoja; Mjera 3.2.1. Podrška donošenju prostorno-planskih dokumenata na razini jedinica lokalnih samouprava i upravljanje prostorom; Mjera 3.2.2. Proširenje i modernizacija kapaciteta javne i komunalne infrastrukture i objekata Strateški cilj 6. Povećanje obuhvaća i poboljšanje javnog vodoopskrbljivanja
Transportna Strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016. – 2030.	
Strateški cilj 3: Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar Prioritet 3.3. – Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga	Strateški cilj: Zadovoljavanje potreba u smislu održavanja, unaprjeđenja i razvoja transportne infrastrukture Podciljevi: Uklanjanje uskih grla na putovima s malim brzinama, razvoj regionalne mreže putova; proširenje kapaciteta zračnih luka
Okvirna energetska strategija BiH do 2035.	
Strateški cilj 3: Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar Prioritet 3.4. – Povećanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije	Strateški prioritet: Korištenje resursa Specifična strateška smjernica: Odgovarajuće korištenje i upravljanje potencijalima obnovljivih izvora energije te postizanje većeg udjela čišće energije u sektoru električne energije, grijanju i hlađenju te transportu izradom akcijskih planova Strateški prioritet: Učinkovito korištenje energije Specifična strateška smjernica: Daljnji razvoj i provedbu mjera energetske učinkovitosti u području ušteda za konačnu potrošnju zgradarstva, industrije, transporta i ostalih područja u skladu s novom Direktivom 2012/27/EU Specifična strateška smjernica: Promocija i ekspanzija sustava daljinskog grijanja te visoko učinkovite kogeneracije korištenjem

	otpadne topline, otpada i obnovljivih izvora energije gdje god je to moguće i ekonomski isplativo
Strategija reforme javne uprave u Federaciji BiH	
Strateški cilj 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.3. – Poboljšanje učinkovitosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga	Strateški cilj: Institucionalno komuniciranje: Razviti javnu upravu tako da ona bude transparentnija, otvorenijsa, vidljivija i odgovornija... u skladu s europskim standardima
Strategija komuniciranja institucija u BiH o procesu pristupanja EU	
Strateški cilj 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.3. – Poboljšanje učinkovitosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga	Cilj novog pristupa koji se predviđa strategijom je postizanje: <ul style="list-style-type: none"> - otvorenosti i transparentnosti institucija/nositelja komunikacijskih aktivnosti u procesu europskih integracija i kontinuirane razmjene informacija među njima - sinkroniziranog komuniciranja aktera/partnera o procesu pristupanja BiH EU - uključenosti i zainteresiranosti ciljnih javnosti - razumijevanja procesa europskih integracija - razumijevanja reformskih aktivnosti.
Strategija za unaprjeđenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine (2016. – 2021.)	
Strateški cilj 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih Prioritet 2.2. – Poboljšanje sustava socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana Prioritet 2.3. – Poboljšanje učinkovitosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga	Specifični cilj 3. Uključiti osobe s invaliditetom u sve oblasti života ravnopravno s drugima, posebno u oblasti obrazovanja, kulturnog, sportskog, javnog i političkog djelovanja

2. Strateška platforma

2.1. Analiza stanja

2.1.1. Zemljopisni položaj i prirodne karakteristike Grada Mostara

Grad Mostar smješten je u jugozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine (BiH) i prostire se na 1175 km². Zauzima 26,7 % površine HNŽ/K. Glavni je grad Hercegovačko-neretvanske županije (HNŽ) i predstavlja političko, gospodarsko, znanstveno i kulturno središte regije.

Grad Mostar formiran je na šest rijeka: Neretva, Radobolja, Buna, Bunica, Jasenica i Drežanka. Uže urbano područje smješteno je u tri kotline i čini 18,8 % teritorija Grada Mostara, 88,2 % čini brdsko-planinski reljef, od kojega je više od 60 % nadmorske visine preko 1000 metara. Mostarska kotlina obuhvaća područje Grada Mostara od naselja Grabovice do Žitomisljica i nalazi se u koordinatama y1 = 6 458 915, y2 = 6 503 021, x1 = 4 832 552, x2 = 4 780 541. Maksimalna dužina područja iznosi oko 57 km, a maksimalna širina 34 km.

Kroz središte grada protječe rijeka Neretva. Dolinu u kojoj je smješten (nadmorska visina 60 m do 80 m) nadvisuju okolne planine te stvaraju time specifično klimatsko-vegetacijsko okruženje koje varira od blage planinske do mediteranske klime. Najpoznatija brda oko mostarske kotline su Hum, Brkanovo Brdo, Bile, Keveljača, Mikuljača, Planinica i Fortica. Najpoznatije planine koje se nalaze u blizini Mostara su Velež, Prenj, Čabulja i Čvrsnica.

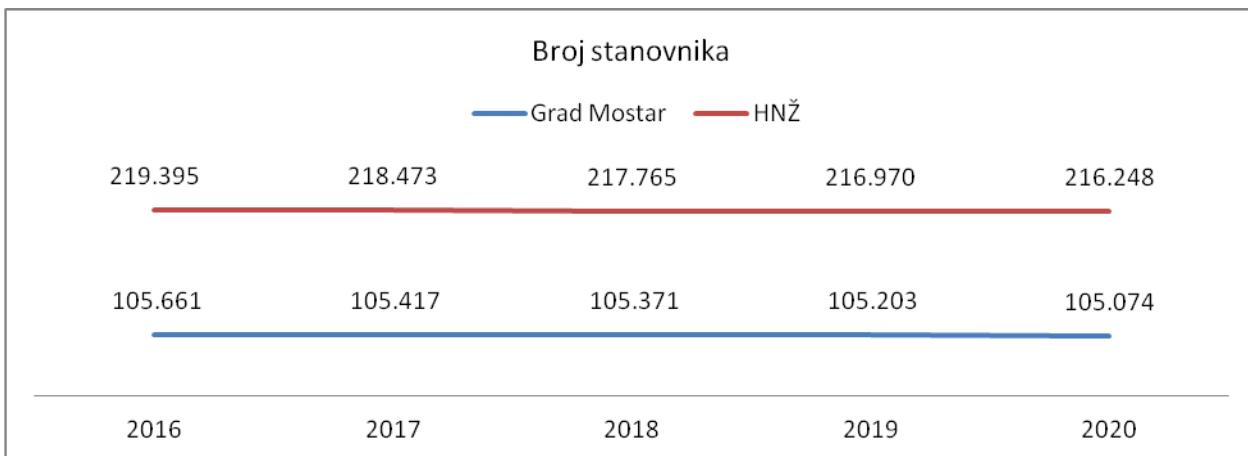
Grad ima cijelovitu prostornu infrastrukturu, cestovni, željeznički i zračni promet. Položaj Grada Mostara od iznimne je turističke važnosti jer je od Jadranskog mora udaljen samo 60 km.

2.1.2. Demografske karakteristike i kretanja uključujući stanje dijaspore

Grad Mostar najveći je grad u HNŽ-u u kojem živi 51 % stanovnika cijele županije. Također, Grad Mostar četvrti je najveći grad po broju stanovnika u Federaciji BiH odmah iza Sarajeva, Tuzle i Zenice. Grad Mostar obuhvaća 60 naseljenih mjesta, a gustoća naseljenosti u 2020. godini iznosila je 89,4 stanovnika po kvadratnom kilometru. Po gustoći naseljenosti Grad Mostar na trećem je mjestu u HNŽ-u, a ispred njega su Čitluk s 99 i Čapljina s 96,9 stanovnika po kvadratnom kilometru.

Prema popisu stanovništva iz 2013. godine Grad Mostar imao je 105.797 stanovnika, što je za 16 % manje od broja stanovnika prema popisu stanovništva iz 1991. godine kada je Grad Mostar imao 126.628 stanovnika. Smanjenje stanovništva uzrokovano je ratnim događanjima, iseljavanjem iz ekonomskih razloga i zbog toga što je dio Mostara poslije Daytonskog mirovnog sporazuma postao samostalna općina i nalazi se u Republici Srpskoj (Istočni Mostar).

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku procijenjeni broj prisutnog stanovništva u 2020. godini u Gradu Mostaru iznosio je 105.074 stanovnika, što je smanjenje za 1% u odnosu na procjenu prisutnog stanovništva u 2016. godini kada je iznosio 105.661. Naime, u svih pet promatranih godina, tj. od 2016. do 2020. godine, bilježi se trend smanjenja procijenjenog broja prisutnog stanovništva, a što prati trend i na razini županije/kantona.

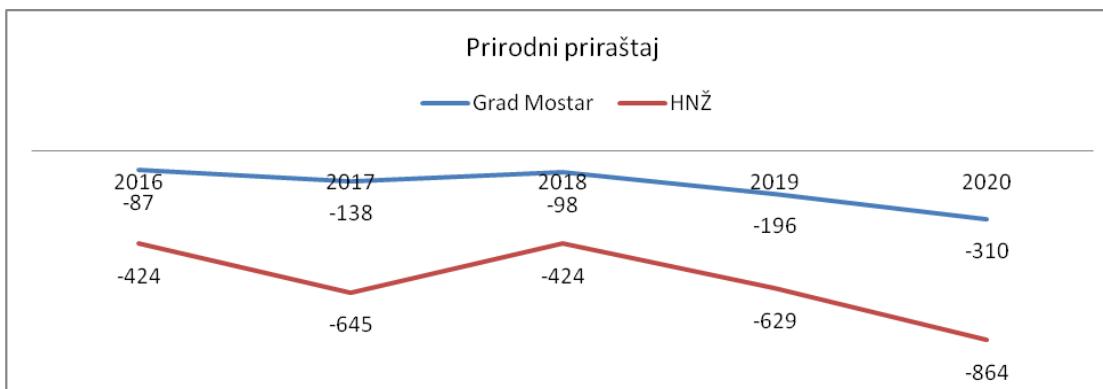

Slika 1 – Broj stanovnika i odnos s HNŽ-om

U prostornom smislu 60 % stanovništva Grada Mostara živi u gradskim naseljima, dok 40 % stanovništva živi u ostalim dijelovima. Naime, prema popisu stanovništva iz 2013. godine u Gradu Mostaru bilo je 34.128 kućanstava, od čega je 20.516 gradskih, a 13.612 ostalih. Prosječan broj članova po kućanstvu bio je 3,08. Prosječan broj članova po kućanstvu u gradskim područjima iznosio je 2,90, a u ostalim naseljenim mjestima 3,34.

Prirodni priraštaj

U skladu s trendom smanjenja procijenjenog broja stanovnika, kako na razini županije/kantona tako i na razini Grada Mostara, bilježi se i negativan prirodni priraštaj u petogodišnjem promatranom razdoblju. Od 2018. godine bilježi se značajan pad u prirodnom priraštaju koji u 2020. godini iznosi -310, dok je u 2016. godini iznosio -87. Međutim, prirodni priraštaj na razini Grada Mostara nešto je blaži nego na razini županije/kantona u posljednje tri godine.

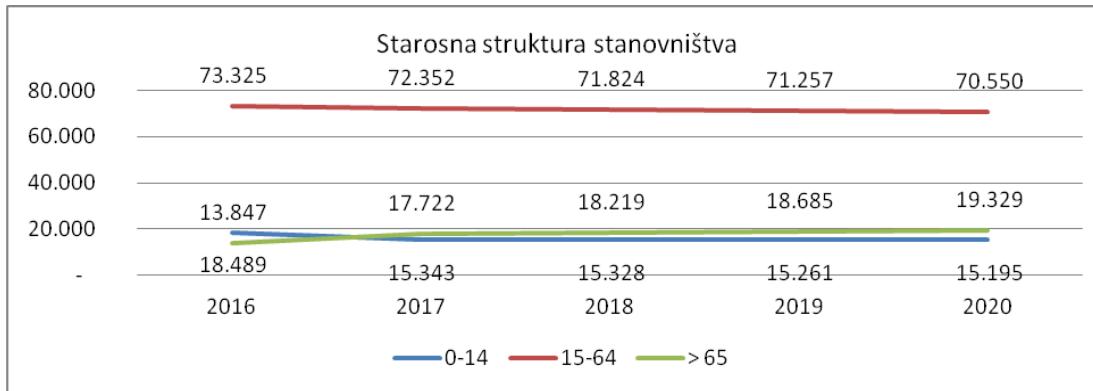
Slika 2 – Prirodni priraštaj

Struktura stanovništva

Prema nacionalnoj strukturi stanovništva u Gradu Mostaru žive većinski Hrvati i Bošnjaci koji čine 92,6 % od ukupnog broja stanovnika. Naime, 48,4 % stanovništva se na popisu stanovništva iz 2013. godine izjasnilo kao Hrvati, a 44,2 % kao Bošnjaci. Srba prema popisu stanovništva iz 2013. godine ima 4,2 %. Nacionalno se nije izjasnilo 1,2 % stanovnika Grada Mostara, dok pripadnika drugih nacionalnosti s

ostalima ima 1,8 % (Bosanac/ka, Bosanac i Hercegovac/Bosanka i Hercegovka, Musliman/ka, Rom/kinja, Albanac/ka, Turčin/Turkinja, Jugoslaven/ka, Crnogorac/ka, Hercegovac/ka, Slovenac/ka, Makedonac/ka).

Prema starosnoj strukturi stanovništva najveći udio stanovnika spada u skupinu od 15 do 64 godine, i to 67 % stanovništva, potom u skupinu iznad 65 godina, i to 18 % stanovništva, dok samo 14 % stanovništva spada u skupinu do 14 godina.

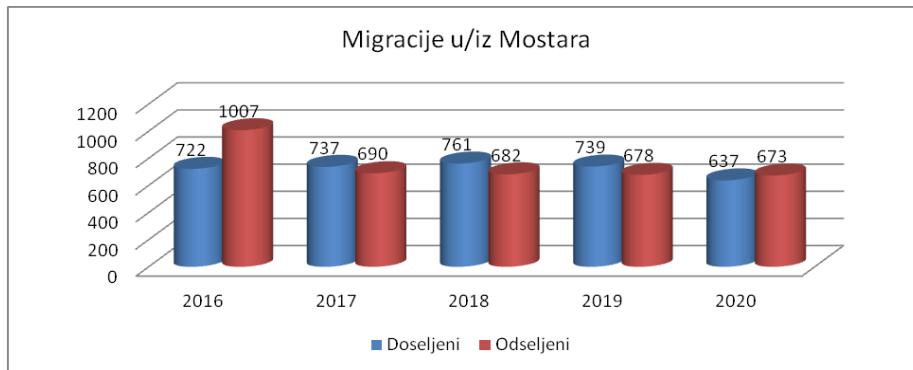

Slika 3 – Starosna struktura stanovništva u Gradu Mostaru

Slika broj 3 razvidno pokazuje da se udio radno sposobnog stanovništva, tj. stanovnika u starosnoj dobi od 15 do 64 godine, u promatranih pet godina, smanjuje. Naime, broj stanovnika iz ove skupine u 2020. godini smanjio se za 4 %. Slično kao i kod ove skupine stanovništva razvidno je smanjenje broja stanovnika u dobi do 14 godina. Broj stanovnika u dobi do 14 godina u 2020. godini manji je za 18 % u odnosu na 2016. godinu.

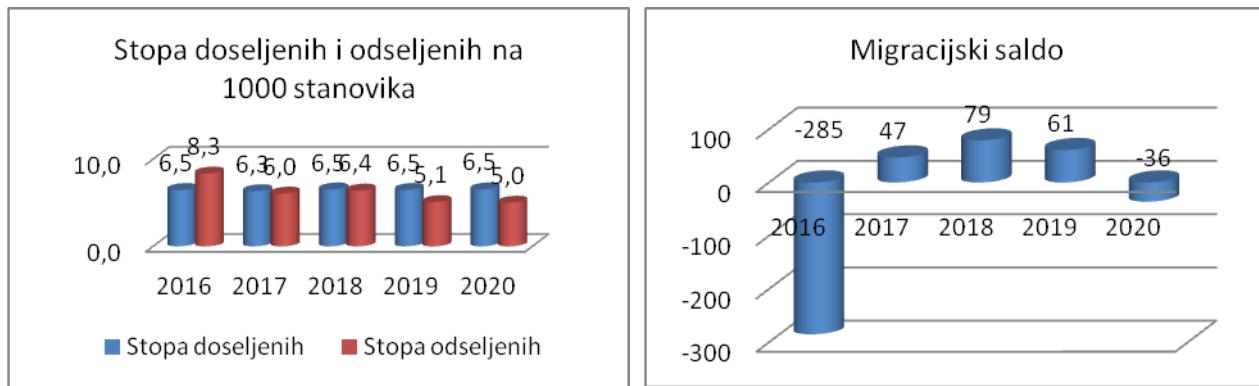
Migracije

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku Grad Mostar u proteklih pet godina bilježi pad broja odseljenih i doseljenih. Naime, broj odseljenih smanjio se za 43 % u 2020. godini u odnosu na 2016. godinu. Broj doseljenih smanjio se za 12 % u 2020. u odnosu na 2016. godinu.

Slika 4 – Kretanje migracija (Izvor: FZS)

Slika broj 4 pokazuje kako je broj doseljenih u padu od 2018. godini, a najmanji je u 2020. godini. Međutim, broj odseljenih u 2020. godini veći je u odnosu na 2017. godinu, ali je još uvijek manji u odnosu na 2016. godinu.

Slika 5 – Stopa migracija na 1000 stanovnika (Izvor: FZS)

Slika 6 – Migracijski saldo (Izvor: FZS)

Stopa doseljenih ima blagi rast u proteklih pet godina, dok stopa odseljenih na 1000 stanovnika ima blagi pad od 2018. godine te je za više od tri postotna boda manja u odnosu na 2016. godinu. Migracijski je saldo u 2020. godini negativan i iznosi –36, dok je od 2017. do 2019. godine bio pozitivan. U 2016. godini migracijski saldo bio je najveći i iznosio je –285.

Dijaspore

Analiza stanja dijaspore posebno je složena zbog nedostatka podataka na razini cijele BiH, a ne samo na razini Grada Mostara. Na razini Grada Mostara još uvijek nema razvijene platforme za suradnju s dijasporom. Najznačajniji događaj koji se organizira u kontekstu privlačenja i animiranja dijaspore u Gradu Mostaru je konferencija CONNECTO, koju organizira INTERA te koja ima za cilj povezati dijasporu i stvoriti prepostavke za privlačenje dijaspore, posebno kroz gospodarske veze i ulaganja.

2.1.3. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti ekonomskog razvoja

Prema metodologiji izračuna indeksa razvijenosti u Federaciji BiH, Grad Mostar nalazi se među 10 najrazvijenijih lokalnih zajednica, međutim, u 2020. godini zabilježio je pad prema navedenom pokazatelju, i to na 9. mjestu za razliku od 2018. kada je zabilježio 8., odnosno 2019. godine kada je zabilježio 6. mjesto. Iako je pandemija COVID-19 u 2020. godini izazvala brojne negativne posljedice na aktivnosti **poslovnih subjekata**, na području Grada Mostara bilježi se kontinuiran porast broja poslovnih subjekata uključujući pravne osobe, jedinice u sastavu i fizičke osobe odnosno obrte. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u Gradu Mostaru u 2020. godini u registru pravnih osoba bile su upisane 4242 pravne osobe, 1859 jedinica u sastavu pravnih osoba i 3644 obrta. Sektorskom strukturom pravnih osoba prevladavaju djelatnosti klasificirane pod S (ostale uslužne djelatnosti), (27 %), strukturu obrta djelatnosti i (djelatnost pružanja smještaja te priprema i usluživanje hrane), (28 %) dok je u oba slučaja na drugom mjestu djelatnost G (trgovina na veliko i malo i popravak vozila i motocikla) s 21 % odnosno 26 % udjela. Međutim, kada se analiziraju podaci iz Porezne uprave Federacije BiH, oko 53 % obrta od ukupnog broja obrta koji se statistički vodi u registru na neki je način aktivno odnosno ima aktivan račun u banci i zapošljava oko 8 % od ukupnog broja zaposlenih osoba u Gradu Mostaru. Svi ostali obrti koji se statistički vode u registru nisu aktivni, ali se zbog nekog od formalnih razloga još uvijek nalaze u registru. Prema podacima analitičke tvrtke Dun & Bradstreet, broj poslovnih subjekata koji su predali završne finansijske račune za 2020. godinu na području Grada Mostara iznosio je 1456 i u odnosu na 2018. godinu veći je za 183 poslovna subjekta ili za 13 %. Oni zapošljavaju 20.428 osoba, što je 64 % od

ukupnog broja zaposlenih osoba u Gradu Mostaru. Međutim, od ovih 20.428 zaposlenih u poslovnim subjektima koji su predali završne finansijske račune 28 % zaposlenih je u tri poslovna subjekta (SKB Mostar, JP EPHZHB i HT Mostar). Kada se analiziraju rezultati poslovanja ovih 1456 poslovnih subjekata u 2019. godini, bilježi se rast broja zaposlenih, rast prihoda i profita u odnosu na 2018. godinu. Međutim, u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu bilježi se pad u broju zaposlenih te pad u ukupnim prihodima, dok se bilježi rast neto dobiti. Pad ovih pokazatelja u 2020. godini najviše je uzrokovan pandemijom COVID-19 koja je uvelike ograničila ili zaustavila rast gospodarstva. Sektorskom strukturom navedenih subjekata prevladavaju subjekti iz djelatnosti trgovine, i to 29 %, potom prerađivačke industrije 13 %, dok je na trećem mjestu sektor stručnih, tehničkih i znanstvenih djelatnosti. U prerađivačkom sektoru, koji čini 13,12 % udjela u strukturi poslovnih subjekata koji su predali završne finansijske račune za 2020. godinu, najzastupljeniji je metaloprerađivački sektor s više od 3 % udjela, potom drvni sektor s udjelom od preko 2 %, prehrambena industrija (proizvodnja hrane i pića) s više od 1,5 %. U idućem planskom razdoblju nužno je provesti programe podrške osnivanju novih i podršci rastu i razvoju postojećih gospodarskih subjekata kako bi se uspješno nosili s posljedicama pandemije COVID-19, koje su još uvijek prisutne, ali i kako bi se osigurala bolja fleksibilnost i konkurentnost u opstanku na domaćem i inozemnom tržištu.

Grad Mostar može se pohvaliti razvijenom **poslovnom infrastrukturom** koju čini mreža poslovnih zona te drugih poduzetničkih potpornih institucija. Na području Grada Mostara postoji 14 poslovnih zona ukupne površine 12.199.326,43 ha, od čega je 11.535.279,43 ha još uvijek slobodno. Naime, pitanje uređenosti poslovnih zona nije riješeno te samo Poslovna zona Gajevi u Vrapčićima ima Odluku zakonodavnog tijela o proglašenju prostora zonom i izrađen regulacijski plan, dok su ostale zone planirane, ali se trebaju izraditi pojedinačni regulacijski planovi za njih i donijeti Odluke vijeća o proglašenju zonom. Poduzetničke potporne institucije na području Grada Mostara provode značajne razvojne aktivnosti čime pokrivaju ne samo Grad Mostar i HNŽ nego i cijelu regiju Hercegovinu. Međutim, ne postoji sustavna suradnja Grada Mostara i ovih razvojnih organizacija te nije stvoren formalni partnerski odnos u provedbi razvojnih politika osim u slučaju provedbe pojedinačnih projekata jer se suradnja prvenstveno odvija na *ad hoc* osnovi. Djelovanje ovih organizacija u Gradu Mostaru može biti od ključne važnosti za pokretanje razvojnih aktivnosti i inicijativa. Također, ukazuje se i potreba za uspostavom *one stop shopa* u svrhu sveobuhvatne podrške postojećim, ali i potencijalnim investitorima na području Grada Mostara. Značajan aspekt gospodarskog razvoja Grada Mostara su i međunarodni i lokalni sajmovi koji imaju veliku važnost za umrežavanje i povezivanje te razvoj lokalnih lanaca vrijednosti.

Iako je nakon kontinuiranog rasta **prihoda od poreza na dohodak** od 2016. godine Grad Mostar zabilježio pad navedenih prihoda, najvećim dijelom uslijed pandemije COVID-19, i dalje Grad Mostar ostvaruje najveći doprinos ostvarenju prihoda od poreza na dohodak na području HNŽ-a te je u 2020. godini s 28.996.049 KM činio 63 % ukupnih prihoda od poreza na dohodak u HNŽ-u. Prihodi po glavi stanovnika u 2020. godini iznosili su 276 KM i veći su nego na razini HNŽ-a gdje iznose 213 te su veći i od prihoda po glavi stanovnika na razini Federacije BiH gdje iznose 207 KM.

Grad Mostar zauzima i najviši udio u **vansko-trgovinskoj razmjeni** HNŽ-a. Udio Grada Mostara u izvozu ostvarenom u HNŽ-u iznosi 48 % u 2020. godini, dok udio u ukupnom uvozu ostvarenom u HNŽ-u iznosi 65 %. Međutim, zabrinjavajuća je činjenica da Grad Mostar od 2018. godine bilježi pad izvoza uz istovremeni rast broja poslovnih subjekata, što ukazuje na potrebu jačanja konkurentnosti malih i srednjih poduzeća za izlazak na inozemna tržišta i uključivanje u globalne lance vrijednosti. Uvoz s područja Grada Mostara također je u padu u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu, s tim da je u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu zabilježen rast uvoza, što također prati trendove na razini HNŽ-a.

Turizam Grada Mostara uglavnom se bazira na turističkoj ponudi koja se tiče kulturno-povijesnog nasljeđa, posebno na ponudi stare jezgre Grada (šire područje oko Starog mosta). Grad karakterizira obilje spomenika i lokacija koje čine nacionalno blago, a glavne atrakcije su: Stari Most, Kula Tara, Kula Halebija, Čejan Čehajina džamija, Koski Mehmed-pašina džamija, Kriva Ćuprija, Ulica Kujundžiluk, Muzej Stari most, Tabačica džamija, Tursko kupatilo. Po broju registriranih dolazaka i ostvarenih noćenja Grad Mostar na trećem je mjestu u Federaciji BiH, odmah iza Sarajeva kao glavnog grada i administrativnog središta države te Neuma kao jedine morske destinacije u BiH. U ukupnom broju registriranih dolazaka turista u HNŽ/K Grad Mostar sudjeluje s oko 34 %, odnosno 23 % od ukupno ostvarenih noćenja u HNŽ/K. Najveći broj dolazaka i noćenja u Gradu Mostaru ostvari se od travnja do listopada te je Mostar do 2020. godine bilježio kontinuiran rast broja dolazaka i noćenja turista. Uslijed pandemije COVID-19 broj dolazaka turista u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu pao je za 86 %, a broj noćenja za 83 %. U prvih 8 mjeseci 2021. godine vidljiv je lagani oporavak turizma, ali još uvijek ne na razini na kojoj je bio u 2019. godini. Grad Mostar još uvijek je tranzitna destinacija s obzirom na to da je prosječna duljina boravka u 2019. godini bila 1,3 dana, dok je na razini HNŽ/K prosječna duljina boravka turista u 2019. godini bila 1,9 dana. Razvoju turizma Grada Mostara doprinose i brojne kulturne i sportske manifestacije od kojih su mnoge i tradicionalne te koje privlače veliki broj posjetitelja Grada. S obzirom na to da je Mostar okružen planinama Veležom, Prenjom, Čvrsnicom i Čabuljom pružaju se i mogućnosti za razvoj raznih vidova turizma kao što su planinarenje, pješačenje, brdski biciklizam, lov, jahanje konja, planinski safari itd. Za razvojnu perspektivu Grada Mostara u oblasti turizma potrebno je uzeti u obzir i činjenicu da se Grad Mostar trenutačno može podijeliti na dvije turističke zone – urbanu i ruralnu, među kojima do sada postoji ogromna razlika u iskorištavanju potencijala i broja turista.

Poljoprivredno zemljište na području Grada Mostara zauzima površinu od 60.652,99 ha ili 52,3 %, od čega je najviše VI. i VII. bonitetne klase. Ukupna poljoprivredna površina iznosi 63.659 ha od čega je 21 % obradiva poljoprivredna površina. Rascjepkanost i usitnjenošć poljoprivrednih posjeda karakteristika je koja ima utjecaj na kvalitetu i kvantitetu **poljoprivredne proizvodnje** na području Grada. Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (OPG) u posljednjih pet godina ima trend rasta te je u 2020. godini broj OPG-a veći za 30 % u odnosu na 2016. godinu. Sličan trend bilježi se i u slučaju broja obrta u poljoprivredi i šumarstvu. Ukupno 12 zadruga koje su registrirane u Gradu Mostaru u 2020. godini zapošljavale su samo šest osoba te ostvarile ukupno oko 900.000 KM prihoda. Evidentno je da nedostaju kapaciteti u ovim organizacijama za snažniji zamah u poljoprivrednoj proizvodnji. Osnovni izazovi s kojima se susreću poljoprivredni proizvođači na području Grada Mostara su nepovezanost lanca vrijednosti od proizvođača do potrošača, što umnogome otežava plasiranje poljoprivrednih proizvoda na tržište. Zbog toga i postoji potreba da se poljoprivredni proizvodi s pretežno malih obiteljskih gazdinstava uvežu, brendiraju i promoviraju kako na lokalnom tako i na regionalnom tržištu, a to se velikim dijelom može postići i zadružnim udruživanjem.

Broj zaposlenih na području Grada Mostara u 2020. godini činio je 61 % ukupnog broja zaposlenih u HNŽ/K te je stopa **zaposlenosti** koja je u 2020. godini iznosila 45 % viša nego na razini HNŽ/K koja je iznosila 35,6 %. Broj zaposlenih u posljednjih pet godina bilježi rast s iznimkom u 2020. godini kada se bilježi pad broja zaposlenih za 5 % u odnosu na 2019. godinu prvenstveno uzrokovan pandemijom COVID-19. Povećanje broja zaposlenih na području Grada Mostara do 2020. godine bilo je praćeno i smanjenjem broja nezaposlenih, kada je stopa nezaposlenosti iznosila 32,5 % i povećala se za 2,9 % u odnosu na 2019. godinu. U strukturi nezaposlenih prema stručnoj spremi u Gradu Mostaru najviše je nezaposlenih sa SSS te KV. U 2020. godini u ukupnom broju nezaposlenih 35 % je SSS, KV 30 %, a udio NKV u 2020. godini bio je 17 %. Žene čine 54 % nezaposlenih osoba na području Grada Mostara.

Prosječna **plaća** u Gradu Mostaru u 2020. godini iznosila je 1131 KM i veća je od prosjeka na razini HNŽ/K (1029 KM), a također je veća i od prosječne plaće na razini FBiH (956 KM). Ujedno je prosječna plaća porasla za 8 % u odnosu na 2016. godinu. Od svih gradova i općina u FBiH Grad Mostar nalazi se na šestom mjestu po visini prosječne mjesecne neto plaće.

Prosječna **mirovina** u Gradu Mostaru u 2020. godini iznosila je 507 KM i veća je od prosječne mirovine na razini HNŽ/K koja je u 2020. godini iznosila 480 KM. Prosječna je mirovina u 2020. godini veća za 16 % u odnosu na visinu prosječne mirovine u 2016. godini.

Ključni problemi i potrebe gospodarskog razvoja

Razvojni problemi i potrebe u području gospodarskog razvoja predstavljeni su u sljedećoj tabeli.

Tabela 2 – Razvojni problemi i potrebe u području gospodarskog razvoja

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Iseljavanje i odlazak mladih ljudi	Smanjiti broj iseljenih i povećati broj doseljenih kroz stvaranje, odnosno stvaranje pretpostavki, ostanak kroz otvaranje novih radnih mjesta	Gospodarstvo
Nema razvojnih instrumenata potpore poduzetništvu na razini grada	Pokrenuti aktivnosti na razvoju instrumenata potpore kako bi i Grad Mostar kroz svoje razvojne instrumente mogao upravljati razvojem	Poslovni subjekti
Ne postoji sustavan dijalog s privatnim sektorom	Razviti platformu za dijalog s privatnim sektorom kako bi se odgovorilo potrebama poduzetništva	Gospodarstvo
Sporost administracije u rješavanju potreba privatnog sektora i ne postojanje svojevrsnog one stop shopa za poduzetnike	Pokrenuti aktivnosti na uspostavljanju usluga poduzetništvu kroz one stop shop	Poduzetnička infrastruktura
Koncentriranost turizma na staru jezgru i prijetnja prevelike opterećenosti stare jezgre turistima	Disperzirati turističku ponudu na šire područje grada razvojem novih turističkih sadržaja	Turizam
Neriješen status poslovnih zona i slaba promocija grada kao povoljne lokacije za ulaganja	Pokrenuti aktivnosti na razvoju poslovnih zona i razviti platformu za promociju Grada Mostara kao povoljne lokacije za ulaganja	Poduzetništvo
Slabo razvijeni lokalni lanci vrijednosti u poljoprivredi	Pokrenuti aktivnosti na potpori razvoju OPG-ova, zadruga, udruga, malih poljoprivrednih proizvođača, pomoću finansijskih shema, obuka, umrežavanja, promocije i marketinga	Poljoprivreda
Kontinuirano smanjenje izvoza s područja Grada Mostara	Kreirati i provesti programe podrške jačanju konkurenčnosti malih i srednjih poduzeća za izlazak na inozemna tržišta i uključivanje u globalne lance vrijednosti	Vanjskotrgovinska razmjena

2.1.4. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti društvenog razvoja

Obrazovni sustav na području Grada Mostara uključuje sve razine obrazovanja od predškolskog do sveučilišnog. Na području Grada Mostara djeluje 12 javnih i 8 privatnih **predškolskih institucija**. Javnim predškolskim sustavom obuhvaćeno je 603 djece u 2020./2021 godini. Međutim, bilježi se trend

smanjenja broja učenika uz nedostatne kapacitete za predškolsko obrazovanje. Grad Mostar na godišnjoj razini izdvaja iz proračuna za subvencioniranje predškolskog obrazovanja, a iznos subvencioniranja bilježi trend rasta što je u skladu s pronatalitetnom politikom koja je potrebna na području cijele Federacije BiH.

Na razini **osnovnog obrazovanja**, primjetan je trend stagniranja u pogledu broja učenika prethodnih pet godina, a u 2020. godini upisano je 8583 učenika u redovite škole i 83 učenika s teškoćama u razvoju. Osnovno obrazovanje izvodi se pomoću djelovanja 36 osnovnih škola (24 srednje i 12 područnih) i dviju osnovnih škola za djecu s teškoćama u razvoju. Razvojne potrebe u pogledu školske infrastrukture uključuju potrebu izgradnje fiskulturne sale za devet škola koje je nemaju, potrebu opremanja knjižnice za dvije škole gdje nedostaju te potrebu osuvremenjavanja škola informatičkim kabinetima i suvremenim učilima. Na nekim od školskih objekata izvršene su mjere energijske učinkovitosti u cilju otopljavanja i ostvarivanja energijskih ušteda, ali u idućem razdoblju potrebno je te mjere provesti na svim objektima.

Srednjim obrazovanjem na području Grada Mostara obuhvaćeno je 4527 učenika, što je smanjenje od 15 % u odnosu na 2016. godinu. Srednjoškolsko obrazovanje izvodi se kroz rad 24 srednje škole, od čega je 1 vjerska i 2 srednje škole za učenike s teškoćama u razvoju. U Mostaru se nalazi 19 javnih i 3 privatne srednje škole te međunarodna škola Koledž ujedinjenog svijeta (UWC) kao jedan od 15 koledža na svijetu u okviru UWC pokreta. Na razini srednjeg obrazovanja zatečeno stanje u infrastrukturnom smislu vrlo je slično kao i na razini osnovnog obrazovanja (nedovoljna opremljenost sportskim dvoranama, knjižnicama i informatičkom opremom) te je i ovdje, također, potrebno provesti mjere energijske učinkovitosti na još 11 objekata.

Kada je riječ o **sveučilišnom obrazovanju**, nositelji obrazovanja na području Grada Mostara su Sveučilište u Mostaru i Univerzitet Džemal Bijedić iako se nastava odvija i na pet privatnih sveučilišta koje pohađa oko 8 % od ukupnog broja studenata. U 2020. godini upisano je ukupno 72.507 studenata, što je za 12 % manje u odnosu na 2016. godinu. Grad Mostar na godišnjoj razini dodjeljuje određen broj stipendija za studente i iznosi stipendiranja bilježe trend rasta što je u skladu s potrebama razvoja obrazovanja.

Kada je riječ o **oblasti kulture**, važno je istaknuti da je Grad Mostar prvi grad u Bosni i Hercegovini koji je izradio Strategiju kulture, koja je izrađena za razdoblje 2018. – 2026. i bila je temelj za kandidaturu Grada Mostara za Europsku prijestolnicu kulture 2024. Grad Mostar može se pohvaliti značajnim brojem kulturnih institucija i manifestacija kao i bogatom kulturno-povijesnom baštinom od čega je svakako najznačajniji Stari most koji je uvršten na UNESCO-ov popis svjetske baštine. U Mostaru djeluje 14 javnih ustanova kulture, od čega je Grad osnivač 12 ustanova, a suosnivač 2 ustanova s HNŽ-om. Dakle, Grad Mostar ima tri knjižnice, četiri kazališne kuće, četiri kulturna centra, dva glazbena centra i jedan muzej. Uz to, u Gradu su 33 kulturna društva namijenjena tradicijskoj, plesnoj, glazbenoj, književnoj, likovnoj i arhitektonskoj djelatnosti te tri strukovne udruge – povjesničara umjetnosti, likovnih umjetnika i književnika, koje imaju regionalni karakter. Broj korisnika i posjetitelja ustanova kulture bio je u trendu porasta pa je tijekom 2019. godine zabilježeno rekordnih 175.760 posjeta, što je za 15 % više nego 2016. godine, ali je zbog situacije izazvane pandemijom i ograničenja kretanja ljudi broj posjeta u padu tijekom 2020. i 2021. godine. U skladu s povećanjem broja posjetitelja i razvojem rada kulturnih institucija zabilježen je i porast izdvajanja sredstava iz gradskog proračuna pa je u tijeku 2020. godine izdvojeno 35

% više sredstava nego u 2016. godini, odnosno 2,7 milijuna KM. Međutim, još uvijek nema sustavnog pristupa i potpore promociji i razvoju Grada kao središta kulturnih zbivanja.

Osnovni je razvojni problem u **oblasti sporta** nedovoljna razvijenost sportske infrastrukture, što je ograničavajući čimbenik za snažniji razvoj i afirmaciju sportaša iz Grada Mostara. Najveći je nedostatak nepostojanje olimpijskog bazena iako je Grad poznat po sportašima koji su ostvarivali zavidne rezultate na međunarodnim natjecanjima, kao i nedostatak odgovarajuće sportske dvorane u skladu s EHF ili FIBA standardima koji bi omogućavali odigravanje utakmica košarkaške i rukometne reprezentacije BiH u Gradu Mostaru. Stanje izgrađenih sportskih objekata u Mostaru je zadovoljavajuće. Na području Grada Mostara djeluje Sportski savez Grada Mostara koji broji 95 klubova s 4828 sportaša što je oko 4,6 % od ukupnog broja stanovnika.

Zdravstvena zaštita građanima s područja Grada Mostara pruža se djelovanjem dviju regionalnih bolnica smještenih na području grada (Sveučilišna klinička bolnica Mostar i Kantonalna bolnica „Dr. Safet Mujić“ Mostar) i dva doma zdravlja s 41 područnom ambulantom. Ukupan broj osiguranika u Gradu Mostaru u 2020. godini iznosio je 97.575, što je 93 % od ukupnog broja procijenjenog prisutnog stanovništva u Gradu Mostaru. U okviru sustava javne zdravstvene zaštite zaposleno je 627 liječnika, odnosno 168 stanovnika na jednog liječnika te 35 stomatologa odnosno 3018 stanovnika na jednog stomatologa. Uz javnu zaštitu, u Gradu Mostaru također je registrirano i 13 privatnih zdravstvenih ustanova. Osnovni razvojni problemi u oblasti zdravstvene zaštite uključuju djelomično neuvjetne prostore te nedovoljnu opremljenost i dotrajalost opreme te je u idućem razdoblju potrebno usmjeriti sredstva na jačanje materijalno-tehničke opremljenosti zdravstvenih ustanova. Prema podacima Zavoda za javno zdravstvo najopasnije bolesti u Gradu Mostaru prema broju umrlih su bolesti krvotoka, zatim tumori te bolesti organa za disanje.

U oblasti **socijalne skrbi** na području Grada Mostara djeluju tri javne ustanove od čega je jedna Centar za socijalni rad te jedan dom za starije i iznemogle osobe te jedan dječji dom. Uz javne ustanove djeluju i tri privatne ustanove socijalne skrbi. Međutim, radi se o nedovoljno razvijenoj institucionalnoj infrastrukturi, posebno za osobe starije životne dobi i za osobe koje su žrtve nasilja. Ukupan broj korisnika pomoći koje se isplaćuju preko Centra za socijalni rad u 2020. godini iznosio je 5400 i povećan je u odnosu na 2016. godinu zato što su od 2018. godine uvedene nove kategorije korisnika, a to su dječji dodatak, naknada umjesto plaće roditelju koji je u radnom odnosu i naknada umjesto plaće roditelju koji nije u radnom odnosu. Najviše novca u oblasti socijalne skrbi izdvaja se za naknadu umjesto plaće roditelju koji je u radnom odnosu, jednokratne novčane pomoći te za troškove smještaja u ustanovama socijalne skrbi. U kontekstu ranjivih kategorija bilježi se najveći broj maloljetnih osoba u skupini djece s mentalnim i fizičkim smetnjama (131). Broj djece čiji je razvoj ometan obiteljskim problemima ima trend pada, dok se kod odgojno zanemarene i zapuštene djece bilježi rast u 2020. godini u odnosu na prethodne četiri godine. U kategoriji odraslih osoba iz ranjivih kategorija bilježi se trend smanjenja u svim kategorijama (osobe ometene u psihičkom i fizičkom razvoju i osobe s invaliditetom, materijalno neosigurane i za rad nesposobne osobe, stare osobe bez obiteljske skrbi, osobe društveno negativnog ponašanja te osobe i obitelji u stanju socijalne potrebe kojima je uslijed posebnih okolnosti potrebna pomoć), a najveći pad u 2020. godini u odnosu na 2016. godinu zabilježen je kod kategorija osoba ometenih u psihičkom i fizičkom razvoju i osoba s invaliditetom, i to 11 %.

U kontekstu **sigurnosti građana** važno je istaknuti da je na području Grada Mostara u razdoblju 2017. – 2020. godine došlo do kontinuiranog pada ukupnog broja kaznenih djela kao i broja prijavljenih počinitelja. Postotak ukupne rasvijetljenosti kaznenih djela iznosi oko 55 %. U strukturi kriminaliteta

najzastupljeniji su imovinski delikti (75,6 %), potom ostala kaznena djela (12,8 %), a na trećem mjestu su krvni delikti (6 %). Kaznenih djela iz narkomanije u 2020. godini bilo je 5,6 % s tim da se u posljednjih pet godina bilježi rast kaznenih djela iz ove skupine. Prema podacima iz Informacije Ministarstva unutarnjih poslova HNŽ/K o stanju sigurnosti u Gradu Mostaru u prva četiri mjeseca 2021. godine bilježi se nastavak trenda rasta kaznenih djela vezanih za narkomaniju u odnosu na isto razdoblje u 2002. godini, i to za 125 %. Također, za isto razdoblje bilježi se rast i ostalih kaznenih djela kao što su krađe s rastom od 85 %, razbojništvo s rastom od 80 % i nasilničko ponašanje s rastom od 33,3 % te ugrožavanje sigurnosti s rastom od 20 %. Na području Grada Mostara bilježi se i niska kultura stanovanja te je potrebno podizati svijest i razvijati infrastrukturu u cilju podizanja kulture stanovanja i življenja na veću razinu.

Na području Grada Mostara registrirano je 798 udruga koje čine značajan aspekt **civilnog društva** Grada. Međutim, nema podataka koliko je ovih udruga aktivno niti je poznata struktura nevladinih organizacija, što čini značajnu razvojnu implikaciju za iduće razdoblje. Na razini Grada ne postoji platforma za dijalog s nevladinim sektorom niti je izgrađeno partnerstvo na rješavanju određenih društvenih izazova. Također, ne postoji sustavan program potpore nevladinom sektoru. Nepostojanje dijaloga i partnerstva između nevladinog sektora i gradske uprave dovodi do nepovjerenja i nedostatka suradnje.

Najnovija analiza potreba i položaja mladih koju je izradio Centar za psihološku podršku „Sensus“, uz podršku i sugestije Odjela za društvene djelatnosti Grada Mostara – Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport ukazala je na to da od ukupnog broja ispitanika (619 mladih osoba s područja Grada Mostara), njih 19,1 % zaposleno je na puno radno vrijeme, pri čemu više od polovice (53 %) radi u privatnom sektoru. Analiza je pokazala da je samo 7,3 % **mladih** koristilo vladine programe za zapošljavanje mladih, a čak 85,10 % uopće nije upoznato s ovim programima te da njih 71,8 % nije zadovoljno prilikama za zapošljavanje mladih u Mostaru. Prema nalazima analize, mladi Mostara nisu upoznati sa zdravstvenim uslugama koje su specifično namijenjene mladima te ih gotovo 60 % ne zna da ovakve usluge uopće postoje. Prema stavovima ispitanika grad ne nudi dovoljan broj kulturnih sadržaja za mlade, niti se smatra da u gradu postoje kvalitetni kulturni sadržaji za mlade. Mladi iskazuju i nezadovoljstvo podrškom koju lokalne vlasti pružaju u kreiranju i održavanju sportskih sadržaja. Grad Mostar još uvijek nema izrađenu Strategiju za mlade, odnosno Strategija za mlade Grada Mostara kreirana je 2013. godine, ali nije službeno usvojena. Navedeni rezultati analize značajna su implikacija za definiranje strateških intervencija u idućem planskom razdoblju kako bi se unaprijedio položaj mladih i zadovoljile njihove potrebe te doprinijelo zadržavanju mladih na području Grada Mostara.

Poslove i zadaće lokalne samouprave iz izravne nadležnosti Grada vrši Gradski organ uprave preko šest organizacijskih jedinica odnosno Tajništva gradonačelnika i pet odjela administrativno podijeljenih u službe. U kontekstu **administrativnih usluga**, u 2020. godini općinski djelatnici zaprimili su 17.196 predmeta te rješili njih 80 %, dok ih je 20 % preneseno. Gradska uprava Mostar uz podršku UNDP-a na integriran i sustavan način izvršila je procjenu digitalne spremnosti izradom Mape puta digitalne transformacije Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2024. godine. Analiza provedena za potrebe izrade dokumenta ukazala je na to da su postojeći ljudski, financijski, materijalni i tehnički ICT kapaciteti Grada Mostara s odgovarajućim propisima na snazi nedovoljni za snažniji iskorak Gradske uprave u smislu buduće digitalne transformacije. U kontekstu namicanja finansijskih sredstava, postoji značajna razvojna potreba za dodatnim jačanjem kapaciteta Gradske uprave u dijelu pripreme projektnih prijedloga i osiguranja vanjskih izvora sredstava za realizaciju strateških intervencija. Ako se promatra oblast razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, ne postoji ured za upravljanje razvojem koji obavlja poslove tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, a u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, nego su navedeni poslovi vezani isključivo za jedno radno mjesto u Službi za podršku (BSC) Grada Mostara – stručnog savjetnika za strategiju razvoja i koncesije.

Istraživanje o zadovoljstvu građana Mostara javnim uslugama provedeno 2016. godine pokazalo je da su najlošije ocijenjene usluge zelene površine (2,16), urbanizam i građenje (2,23), imovinsko-pravni poslovi i usluge (2,31), te privreda (2,38). Jedan od segmenata koji je bio procjenjivan su i pravne usluge – šalter sala, ocijenjene prosječnom ocjenom 2,61, koja odražava djelomično zadovoljstvo ispitanika. U idućem razdoblju kao razvojna potreba ističe se potreba za provedbom novog istraživanja, ali i uspostave sustava kontinuirane procjene zadovoljstva građana javnim uslugama. Grad Mostar često se percipira i kao grad slučaja te je potrebno pokrenuti aktivnosti na povratku povjerenja u javnu upravu i stvoriti pretpostavke za afirmiranje Grada Mostara kao privlačne, poželjne i sigurne sredine.

Ključni problemi i potrebe u društvenog razvoja

Razvojni problemi i potrebe u području društvenog razvoja predstavljeni su u sljedećoj tabeli.

Tabela 3 - Razvojni problemi i potrebe u oblasti društvenog razvoja

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Negativan migracijski saldo i negativan prirodni priraštaj stanovništva	Pokrenuti aktivnosti na stvaranju ozračja za ostanak ljudi, posebno mladih, u Mostaru te privlačenje ljudi da se dosele u Mostar	Demografija
Ne postoji platforma za odnose s dijasporom i privlačenje dijaspore	Potrebno je podržati postojeće i pokrenuti nove inicijative za uspostavljanje sustavnih veza s dijasporom te pružiti priliku dijaspori da bude promotor Mostara kroz turizam, sport i kulturu, ali i da se pokrenu ulaganja dijaspore	Dijaspora
Trend smanjenja broja učenika i nedostatni kapaciteti za predškolsko obrazovanje	Potrebno je pokrenuti aktivnosti na ublažavanju trenda smanjenja učenika kroz stvaranje boljih uvjeta i prilagodbu obrazovanja tržištu rada	Obrazovanje
Nedostaje javna sportska infrastruktura kao što su dvorana, bazen, atletska staza	Potrebno je pokrenuti aktivnosti na izgradnji javne sportske infrastrukture kako bi se stanovništvu olakšalo bavljenje rekreativnim aktivnostima, ali isto tako stimulirati razvoj profesionalnih sportaša	Sport
Još uvijek nema sustavnog pristupa i potpore promociji i razvoju grada kao središta kulturnih zbivanja	Pokrenuti aktivnosti na boljoj koordinaciji i uvezivanju kulturnih institucija i inicijativa i pokretanje novih kulturnih sadržaja	Kultura
Nedovoljno razvijena institucionalna infrastruktura za osobe starije životne dobi i za osobe koje su žrtve nasilja	Pokrenuti aktivnosti na otvaranju potrebnih centara za ovu ciljnu skupinu	Socijalna zaštita
Dijelom neuvjetni prostori zdravstvenih ustanova i nedovoljna opremljenost	Pokrenuti aktivnosti na dislokaciji objekata i opremanju zdravstvenih institucija	Zdravstvo
Porast broja kaznenih djela i prekršaja	Poduzeti određene mjere u cilju prevencije kriminaliteta i poboljšati koordinaciju i suradnju s MUP-om	Sigurnost
Niska kultura stanovanja	Podizati svijest i razvijati infrastrukturu u cilju podizanja kulture stanovanja i življjenja na veću	Sigurnost

	razinu	
Nema sustavnog dijaloga s nevladnim sektorom što često dovodi do nerazumijevanja, neinformiranosti i nepovjerenja	Potrebno je uspostaviti kontinuiran i sustavan dijalog s civilnim sektorom i izgraditi partnerske odnose	Civilno društvo
Nepostojanje adekvatnih vladinih programa podrške zapošljavanju mlađih	Kreirati i provesti programe podrške zapošljavanju i samozapošljavanju mlađih	Mladi
Percepcija Grada Mostara kao grada slučaja	Potrebno je pokrenuti aktivnosti na povratku povjerenja u javnu upravu i stvoriti pretpostavke za afirmiranje Grada Mostara kao privlačne, poželjne i sigurne sredine	Sigurnost građana/ Administrativne usluge
Nedovoljno razvijeni kapaciteti djelatnika Gradske uprave za pripremu projektnih prijedloga i osiguranje vanjskih izvora sredstava	Poticati sudjelovanje djelatnika gradske uprave na obukama u svrhu pripreme projektnih prijedloga i osiguranja vanjskih izvora sredstava za realizaciju strateških intervencija	Administrativne usluge
Postojeći ljudski, financijski, materijalni i tehnički ICT kapaciteti Grada Mostara s odgovarajućim propisima na snazi su nedovoljni za snažniji iskorak Gradske uprave u smislu buduće digitalne transformacije	Provesti aktivnosti na namicanju sredstava i cijelokupnoj realizaciji Mape puta digitalne transformacije Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2024.	Administrativne usluge
Nepostojanje ureda kao tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanje razvojem Grada Mostara	Izvršiti uspostavu ureda – tijela za poslove razvojnog planiranje i upravljanje razvojem te kapacitirati navedeno tijelo potrebnim resursima	Administrativne usluge
Građani djelomično zadovoljni pravnim i uslugama šalter sale Grada Mostara	Provesti novo istraživanje i uspostaviti sustav kontinuirane procjene zadovoljstva građana javnim uslugama Provesti proces skraćivanja i ubrzanja administrativno-upravnih postupaka gradske uprave	Administrativne usluge

2.1.5. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti zaštite okoliša i javne infrastrukture

Prometna infrastruktura na području Grada Mostara sastoji se od cestovne, željezničke i zračne infrastrukture. Imajući u vidu geostrateški položaj Grada Mostara te činjenicu da je raskrije dvaju osovinskih komunikacijskih pravaca te da povezuje Bosnu i Hercegovinu s Republikom Hrvatskom koja je članica Europske unije, jasan je značaj razvoja prometne infrastrukturne mreže u Mostaru. Grad Mostar na godišnjoj razini izdvaja značajna sredstva iz proračuna za održavanje i unaprjeđenje prometne infrastrukture. U prosjeku je u posljednjih pet godina na godišnjoj razini izdvojeno 2,5 milijuna KM za navedene namjene.

Najznačajniji *cestovni pravac* koji prolazi kroz teritorij Grada Mostara jest magistralna cesta M-17 Bradina – Konjic – Jablanica – Mostar – Čapljina – Metković, duljine 126,25 km. Cestovnu mrežu Grada Mostara čine magistralne ceste u duljini od 144,89 km, regionalne ceste u duljini od 4 km dok je duljina lokalnih cesta 336 km, a nekategoriziranih cesta 854 km. Cestovna mreža u Gradu Mostaru na zadovoljavajućoj je razini kvalitete i dobrom dijelom modernizirana, no pojedini dijelovi cestovne infrastrukture nisu primjereni prometnom opterećenju. S tim u vezi, kao razvojna potreba u idućem razdoblju ističe se prije svega kontinuirano održavanje postojeće cestovne mreže uz proširenje i rekonstrukciju kako bi se odgovorilo na trend sve većeg cestovnog prijevoza, ali i broja registriranih vozila.

Na području Grada Mostara lociran je najznačajniji infrastrukturni objekt *zračnog prometa* na području Hercegovačko-neretvanske županije – Zračna luka Mostar, koja je u posljednjih nekoliko godina revitalizirana i provedene su značajne aktivnosti na njezinu promoviranju. Zračnu luku Mostar moguće je koristiti i kao alternativu sarajevskoj zračnoj luci u zimskim mjesecima (zbog povoljnije klime), kao i splitskoj i dubrovačkoj zračnoj luci u ljetnim mjesecima zbog njihove blizine. No i uz infrastrukturna ulaganja, Zračna luka Mostar ne bilježi adekvatan broj putnika, čemu je u 2020. godini posebno doprinijela i pandemija COVID-19. Najavljeni su i letovi iz Italije, Poljske i Irske, ali nisu realizirani. Razvojna potreba u ovom kontekstu odnosi se na jačanje kako upravljačkih tako i infrastrukturnih kapaciteta Zračne luke Mostar koja može postati poluga podrške razvoju turizma na području Grada, ali i cjelokupnoga gospodarstva osiguranjem uvjeta za prijevoz putnika kao i *cargo* prijevoz robe gospodarskih subjekata s područja Grada Mostara, ali i cijelog HNŽ-a i juga BiH.

Na području Grada Mostara nalazi se dio *magistralnog željezničkog pravca* Sarajevo – Ploče u duljini od 52 km s četiri stanice. Iako je remont pruge uglavnom u cijelosti napravljen, danas se cijelom trasom pruge obavlja samo teretni promet, a putnički promet obavlja se od Sarajeva do Čapljine.

Kada je u pitanju oblast **tehničke infrastrukture**, promatraju se pokrivenost i kvaliteta elektroenergetske mreže, telekomunikacija, interneta i RTV signala na području Grada Mostara. Osim tradicionalnih izvora energije i postojeće *elektroenergetske mreže*, važno je spomenuti da Grad Mostar ima značajne potencijale u *obnovljivim izvorima energije*, konkretno u hidroenergiji, energiji vjetra, solarnoj energiji i biomasi. Naprimjer, ukupna instalirana snaga hidroelektrana (HE) na području Grada Mostara iznosi 452,4 MW, što čini više od trećine instaliranih hidroenergetskih kapaciteta FBiH. Osim postojeće 4 HE, u prostornom je planu predviđeno pet dodatnih lokaliteta. Uz hidroenergiju, Grad Mostar ima značajne kapacitete i za proizvodnju energije iz solarne svjetlosti i vjetra pa je prostornim planom predviđeno 20 lokaliteta za solarne elektrane i 33 lokaliteta za vjetrolektrane. Neosporno je da je proizvodnja energije iz obnovljivih izvora energije velika razvojna mogućnost grada Mostara, ali je u idućem razdoblju potrebno osigurati pojednostavljenje procedura dobivanja adekvatnih dozvola i uvođenje u sustav proizvođača energije iz OIE uz maksimalno poštivanje principa zaštite okoliša, jačati kapacitete za osiguranje sredstava iz Europske unije za razvoj elektrana te riješiti imovinsko-pravne odnose kao preduvjet gradnje elektrana.

Stanje u oblasti *telekomunikacija, RTV signala i interneta* je zadovoljavajuće i uspostavljeno na području cijelog Grada Mostara. U skladu s razvojem trendova uopćeno, posljednjih godina primjetan je rast broja korisnika mobilne telefonije i korisnika interneta, dok se broj fiksnih priključaka smanjuje. Radio i TV program na području Grada Mostara realizira se preko triju ravnopravnih emitera u okviru Javnog servisa Bosne i Hercegovine i nekoliko lokalnih TV i radiopostaja. Nositelj djelatnosti poštanskog prometa na području Grada Mostara je „Središte pošta Mostar“ koja djeluje u sklopu Hrvatske pošte d.o.o. Mostar i u čijem je sastavu 12 poštanskih ureda na području Grada Mostara.

U oblasti **vodoopskrbe** stanje je zadovoljavajuće u pogledu pokrivenosti kućanstava koja imaju kvalitetno regulirano vodoopskrbljivanje pitkom vodom kao i zalihamama pitke vode, koja je prema redovitim analizama u dobrom kemijskom stanju. Međutim, kao i u prethodnom razdoblju uočeni su veliki gubici vode u mreži koji su prema procjenama i do 50 %, a uzrok tomu je dotrajala infrastruktura. Stoga, kao razvojna potreba u idućem razdoblju nameće se rekonstrukcija vodovodne mreže u cilju smanjenja gubitaka u mreži.

Kanalizacijska mreža na području Grada Mostara kontinuirano je proširivana u proteklom razdoblju te ukupna duljina kanalizacijske mreže iznosi 98.389 m u 2020. godini i duljina mreže povećana je za 13 % u odnosu na 2016. godinu. Međutim, stanje kanalizacijske mreže nije zadovoljavajuće i još uvijek ne obuhvaća sva prigradska naselja. Dok postojeći sustav za prikupljanje otpadnih voda (PPOV) pokriva 72,67 % ukupnog stanovništva Mostara, u dijelovima izvan središnjeg dijela Mostara koriste se slabo održavane kanalizacijske jame, mješovitog (skupnog) tipa koje služe za prijam i odvodnju kišnih i upotrijebljenih otpadnih voda. Usljed neprikupljanja svih otpadnih voda i povremenog rasterećivanja kod određenih kiša preko kišnih preljeva, otpadne vode izljevaju se izravno, i u suhom i u kišovitom vremenu, i izravno ispuštaju u rijeku Neretvu. Stoga u idućem razdoblju potrebno je dodatno razvijati kanalizacijsku mrežu kroz izgradnju i rekonstrukciju, rješavanje pitanja mulja iz pročistača na ekološki prihvatljiv način te otvaranje i čišćenje odvodnih kanala u cilju zaštite rijeka.

Nepovoljna situacija zatečena je u oblasti **opskrbe toplinskom energijom** (grijanjem) s obzirom na to da je Mostar jedini grad u BiH bez sustava centralnog grijanja. Usljed nedostatka infrastrukture sustava daljinskog grijanja, svi objekti imaju uglavnom lokalna energetska rješenja u vidu individualnih kotlovnica koje se većinom pokreću na loživo ulje. To je veliko opterećenje na kvalitetu zraka u Gradu Mostaru pa se prethodnih nekoliko godina promovira drvna biomasa kao okolišno prihvatljiviji emergent. Uzimajući u obzir već spomenute potencijale koje Grad Mostar ima u obnovljivim izvorima energije, sasvim je razumljivo da se u idućem razdoblju provode aktivnosti u zamjeni energenata u okviru individualnih ložionica, ali u tom kontekstu potrebno je osigurati edukaciju stanovništva, poticajna sredstva kao i olakšice za poslovne subjekte i kućanstva koja bi koristila navedeni izvor energije za zagrijavanje. S tim u vezi dodatno je važno educirati stanovništvo o energetskoj učinkovitosti odnosno povlasticama upotpunjavanja objekata kako bi se uz manje količine energije postizali bolji rezultati. Energetska učinkovitost bit će ključni razvojni pravac u zgradarstvu u idućih pet godina na području cijele Federacije BiH.

Kada je u pitanju **sakupljanje i odvoženje otpada**, sve mjesne zajednice pokrivene su uslugom odvoza smeća, a postotak kućanstava koji je pokriven odvozom smeća iznosi 92 %. Sakupljanje otpada organizirano odvoze dva komunalna poduzeća, a njihova mehanizacija uglavnom je zastarjela i ima ograničene izvedbe. Iako je pokrivenost kućanstva uslugom odvoženja otpada visoka, stanje u gradu Mostaru nije zadovoljavajuće zbog velikog broja ilegalnih deponija koji se nalaze uglavnom uz infrastrukturne objekte – ceste, lateralne i druge kanale, javne površine (nasipi), obale i korita vodotoka rijeke Neretve. U idućem planskom razdoblju, potrebno je adekvatno zatvoriti stari deponij Uborak uspostavom svih nužnih sustava za smanjenje negativnih utjecaja te na lokaciji RD Uborak – Buđevci nužno je izgraditi (uspostaviti) uređaj za tretman procjednih voda i adekvatno zatvoriti plohe s nepropusnim gornjim brtvenim slojevima koje su dosegle pun kapacitet. Osim toga, u idućem razdoblju potrebno je uspostaviti sustav za razvrstavanje otpada, što je preduvjet za recikliranje većeg dijela otpada te time sveukupno smanjenje pritiska na okoliš. S tim u vezi, izrađen je Plan upravljanja otpadom na području Hercegovačko-neretvanske županije za razdoblje 2021. – 2026. kojim se stvaraju tehnički preduvjeti za početak uvođenja adekvatnog sustava upravljanja otpadom na tom području, zasnovanog na principima integralnog upravljanja otpadom.

Lokalni prijevoz na području Grada Mostara uključuje autobusni prijevoz te prijevoz taksijem, a uspostavljen je i organizirani prijevoz školske djece koji obuhvaća sve mjesne zajednice. Ipak, zbog gustoće prometa, nedovoljnog broja parkirališnih mjesta i velike gužve u prometu, potrebno je da Grad razvija tramvajska pruga ili laku željeznicu kao sredstvo masovnog urbanog prijevoza, što je tipično za gradove veličine od 0,1 do 1,0 milijun stanovnika, a za što postoje pretpostavke na području Grada Mostara.

Kada je riječ o **parkirališnim mjestima** u Gradu Mostaru, zatečeno je stanje nezadovoljavajuće jer postojeća parkirališna mjesta ne zadovoljavaju potrebe građana i turista u Gradu Mostaru. Kako bi se riješio problem parkirališnih mjesta, mnoge zelene površine prekrivene su parkirališnim prostorima, ali je u idućem razdoblju potrebno pristupiti realizaciji izgradnje parkirališnih garaža u Gradu Mostaru. Dodatno, u Gradu Mostaru potrebno je sustavno razvijati biciklističku infrastrukturu jer korištenje bicikala može biti odlična alternativa korištenju automobila i javnog prijevoza. U svijetu je prisutan trend korištenja bicikala u gradskom prometu, a posebice se pridaje sve veći značaj korištenju električnih bicikala što može postati i jedan vid turističke ponude.

Prema procjeni, pokrivenost općine **javnom rasvjetom** iznosi 85 % i javna rasvjeta prisutna je u većini naseljenih mjesta, prvenstveno u njihovim središnjim dijelovima. Međutim, stanje javne rasvjete zastarjelo je i u sljedećem razdoblju potrebno je modernizirati javnu rasvjetu zamjenom postojećih neučinkovitih rasvjetnih tijela i uspostavljanjem pametnog sustava upravljanja rasvjetom u gradu. Korištenjem principa elektroenergetske učinkovitosti u procesu moderniziranja javne rasvjete, Gradska uprava stvorit će pretpostavke za dugoročnu uštedu proračunskih sredstava za ovu namjenu.

Na užem području Grada Mostara postoji šest lokaliteta groblja i postotak je popunjenošti 83 %. Podaci o **grobljima** ne prate se na adekvatan način što utječe i na kvalitetu analize stanja i potreba u ovom aspektu, ujedno i planiranja i provedbe strateških i drugih intervencija za učinkovitu podršku ovom aspektu društvene infrastrukture.

U oblasti **kvalitete zraka** teško je procijeniti egzaktno stanje jer trenutačno nema službenih mjerena kvalitete zraka. Iako je 2010. godine nabavljena i instalirana mjerna stanica za kvalitetu zraka zahvaljujući Federalnom ministarstvu okoliša i turizma (FMOIT), ta stanica nije u funkciji niti je uvezana u sustav Federalnog hidrometeorološkog zavoda. Međutim, opći prirodno-geografski uvjeti na većem dijelu teritorija Grada Mostara povoljni su tijekom cijele godine, a periodična mjerjenja zraka koja vrše zainteresirane skupine ne pokazuju značajna onečišćenja u zraku. Međutim, u cilju praćenja i provođenja korektivnih akcija, ako dođe do onečišćenja zraka, potrebno je staviti u funkciju postojeću stanicu za mjerjenje kvalitete zraka.

U oblasti **stanja i zaštite voda** kontinuirana mjerjenja vrši Agencija za vode Jadranskog mora na mјernim postajama pred Mostarom i nakon protoka rijeke Neretve kroz Mostar. Njihovi nalazi pokazuju visoko ili dobro ekološko stanje prirodnih tekućica, odnosno maksimalan ekološki potencijal za izmijenjena vodna tijela na području Grada Mostara. Kada je u pitanju **tretman i odvođenje otpadnih voda**, uže gradsko područje ima mješovitu mrežu odvodnje, što znači da se oborinske i otpadne vode miješaju i neprečišćene odvode u rijeku Neretvu. Prigradska i seoska naselja odvodnju otpadnih voda rješavaju kanalizacijskim jamama, koje su najčešće nepropisno izgrađene pa u biti predstavljaju upojne jame koje dodatno onečišćuju podzemne vode i rječne tokove. U idućem razdoblju potrebno je unaprijediti kanalizacijski sustav, zamijeniti postojeće cijevi, proširiti mrežu na sva prigradska naselja te uspostaviti sustav za bolje kontroliranje tretmana otpadnih voda.

Stanje zemljišta, kao i stanje vode, teško je procijeniti jer ne postoje podaci o razini kontaminacije zemljišta i gubicima. Ipak, ono što se može spomenuti, a svakako utječe na kvalitetu zemljišta jest postojanje nekoliko deponija komunalnog, građevinskog i industrijskog otpada. Tijekom 2020. godine FMOIT je proveo analizu i napisao „Plan prilagođavanja/prilagodbe upravljanja otpadom za RD Uborak – Buđevci u Mostaru“, čiji je cilj saniranje deponija, a zatim i izmještanje na drugu lokaciju. Deponiji imaju višestruko negativan utjecaj na okoliš, a na zemljištu mogu proizvesti trajne posljedice uključujući infekciju zemljišta virusima i bakterijama te kontaminaciju zemljišta različitim polutantima.

Grad Mostar ima 42.048 ha **šumskog zemljišta** što čini četvrtinu ukupnog raspoloživog šumskog zemljišta na području Hercegovačko-neretvanske županije. U „Izvješću o gospodarenju šumama u FBiH u 2020. godini i planovima gospodarenja šumama za 2021. godinu“ navedeno je da na području HNZ-a nije provedena integracija svih gospodarstvenih subjekata koji se bave gospodarenjem šumama u županijskom šumskogospodarskom društvo te da ne postoje relevantni podaci o radu u ovoj oblasti. Stoga je u idućem razdoblju potrebno provesti integraciju navedenih subjekata i osigurati prepostavke za praćenje stanja u oblasti šumarstva.

U oblasti upravljanja **stanjem gradskog zelenila** uočeno je smanjenje zelene površine po stanovniku uslijed bespravno izgrađenih objekata uz pločnike, a ogromna većina njih i danas čeka uklanjanje. Zelene površine važne su za svaku urbanu sredinu, ali su ključne za Grad Mostar koji je najtoplji grad u BiH te jedan od najtopljih gradova u Europi. Naime, u zonama topolne zagrijanosti uslijed nedostatka zelenih površina kada ljetne temperature dostižu i do 45 stupnjeva, život i boravak u Mostaru je otežan. Kako bi se smanjio navedeni negativni utjecaj i navedene zone učinile koliko-toliko podnošljivim u razdobljima ljetnih mjeseci, u idućem razdoblju potrebno je izvršiti sistematsko ozelenjivanja navedenih područja, ali i ostalih dijelova Mostara.

Područje Grada Mostara, prema procjenama ranjivosti područja i **pogođenosti prirodnim katastrofama i nesrećama**, posebno je ugroženo sušama i požarima. Na području Grada Mostara djeluju službe za zaštitu od prirodnih nesreća čija je materijalno-tehnička opremljenost dosta, ali nedovoljno modernizirana. U cilju smanjenja štete u slučaju potresa, imajući u vidu da je Mostar seizmički relativno aktivna zona, potrebno je procesu planiranja i izvođenja građevinskih poslova pristupiti odgovorno, potresu kroz rigorozno slijedenje regulacijskih i prostornih planova pri odabiru lokacija na kojima se grade objekti i primjenom osnovnih principa potresnog inženjerstva u projektiranju. U cilju smanjenja šteta prouzrokovanih ljudskim čimbenikom ili smanjenju žrtava u slučaju epidemioloških kriza, najvažnije je educirati stanovništvo i jasno komunicirati o uputama o ponašanjima u kriznim situacijama. Na području Grada Mostara uspostavljena je Civilna zaštita, u okviru koje djeluje sedam različitih službi koje zapošljavaju 247 djelatnika i volontera, osiguravajući sigurnost života i imovine građana.

Ključni problemi i potrebe u području javne infrastrukture i zaštite okoliša

Razvojni problemi i potrebe u području javne i tehničke infrastrukture predstavljeni su u sljedećoj tabeli.

Tabela 4 – Razvojni problemi i potrebe u području javne i tehničke infrastrukture

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Pojedini dijelovi cestovne infrastrukture nisu primjereni prometnom opterećenju	Kontinuirano održavanje postojeće cestovne mreže uz proširenje i rekonstrukciju	Prometna infrastruktura
Nedovoljna iskorištenost kapaciteta Zračne luke Mostar	Jačanje kako upravljačkih tako i infrastrukturnih kapaciteta Zračne luke Mostar	Prometna infrastruktura
Nedovoljno iskorišteni potencijali u obnovljivim izvorima energije,	Pojednostavljenje procedura dobivanja adekvatnih dozvola i uvođenje u sustav	Elektroenergetska infrastruktura

konkretno u hidroenergiji, energiji vjetra, solarnoj energiji i biomasi	proizvođača energije iz OIE uz maksimalno poštivanje principa zaštite okoliša i procjene utjecaja na okoliš kao i jačanje kapaciteta za veći stupanj korištenja vanjskih izvora sredstava (EU i drugi međunarodni donatori) za projekte OIE na području Grada Mostara. Uraditi studije u kojima bi bilo detaljno i cijelovito sagledane mogućnosti i ograničenja uvažavajući topografske i meteorološke karakteristike terena, postojeći zakonodavni okvir, imovinsko-pravne odnose, tehničke karakteristike EES-a itd., u cilju identificiranja lokacija solarnih elektrana, procjene energetskog potencijala	
Oko 3 % stanovništva Grada Mostara i dalje nema pristup sustavu vodoopskrbe Visoki gubici vode zbog zastarjelosti vodovodne mreže i priključaka	Nastaviti aktivnosti na proširenju i sanaciji vodovodne mreže, kako bi se povećao obuhvat stanovništva te smanjili gubici vode	Komunalna infrastruktura – vodoopskrba
Nekontrolirano odlaganje sadržaja kanalizacijskih jama Sustavom za prikupljanje otpadnih voda u Gradu Mostaru pokriveno 72,67 % ukupnog stanovništva	Pojačati inspekcijsku kontrolu i uređiti odlaganje sadržaja kanalizacijskih jama Proširiti obuhvat sustava prikupljanja otpadnih voda	Komunalna infrastruktura – odvođenje i tretman otpadnih voda
Nepostojanje sustava centralnog grijanja na području Grada Mostara	Izvršiti analizu isplativosti uspostave sustava centralnog grijanja Osigurati edukaciju stanovništva, poticajna sredstva kao i olakšice za poslovne subjekte i domaćinstva koji bi koristili sunce kao izvor energije za zagrijavanje	Komunalna infrastruktura – opskrba toplinskog energijom
Postojanje nelegalnih deponija	Propisno uređiti i održavati deponije otpada, realizirati projekte u smjeru odvajanja otpada i recikliranja određenog dijela otpada u cilju smanjenja ukupnog otpada na području Grada	Komunalna infrastruktura – tretman i odvoz otpada
Nedovoljan broj parking mesta	Realizirati projekte izgradnje novih parkirališta realizacijom koncepta JPP-a	Komunalna infrastruktura – parking
Neadekvatan sustav praćenja stanja groblja na području Grada Mostara	Uspostaviti funkcionalan sustav praćenja stanje groblja na području Grada Mostara Provesti analizu stanja i pripremiti informaciju o stanju groblja na području Grada Mostara i provesti aktivnosti na unaprjeđenju stanja u skladu s nalazima analize	Komunalna infrastruktura – groblja
Niska razina energetski učinkovitih žarulja u sustavu javne rasvjete	Provesti aktivnosti na povećanju kvalitete i intenziteta rasvjete uz uvjete energijske učinkovitosti Povećati stupanj instalirane LED rasvjete	Komunalna infrastruktura – javna rasvjeta
Ne postoji izrađen Lokalni ekološki akcijski plan (LEAP)	Izrada LEAP-a omogućava analizu i procjenu postojećeg stanja u oblasti zaštite okoliša i postizanja održivog razvoja i predstavlja jasne	Upravljanje okolišem

	smjernice i opredjeljenje lokalne zajednice u smjeru zaštite i očuvanja okoliša	
Nefunkcionalna mjerna postaja za monitoring zraka i nedostupni podaci o kvaliteti zraka	Osporobiti rad postojeće mjerne postaje i uvezati mjeru stanicu s FHMZ-om kako bi podaci bili javno dostupni	Zaštita okoliša, stanje zraka
Zagađenost zemljišta teškim metalima kao posljedica postojanja regionalnog deponija na području Grada Mostara	Izraditi studiju kvalitete zemljišta i akcijski plan za rješavanje problema kontaminiranog odnosno onečišćenog zemljišta	Zaštita okoliša, stanje zemljišta
Nepostojanje registra emisije zagađivača na razini Grada Mostara	Uspostaviti registar zagađivača	Zaštita okoliša
Nije provedena integracija subjekata koji se bave gospodarenjem šumama i nije uspostavljeno županijsko šumsko-gospodarsko društvo, pa se samim time ne izrađuje ni šumsko-gospodarska osnova (ŠGO)	Poticati uspostavu integracije subjekata koji se bave gospodarenjem šuma i njihovu aktivnu suradnju s Federalnim ministarstvom za šumarstvo kako bi podaci o šumama bili vidljivi u njihovim informacijama i samim time kako bi postojala podatkovna osnova za učinkovitije upravljanje šumama	Zaštita okoliša, upravljanje šumama
Nemoguće kvantificirati i mjeriti, a samim time i upravljati utjecajem industrijskih postrojenja na okoliš	Uspostaviti institucionalno praćenje onečišćenja zraka, vode i zemljišta te poticati gospodarske subjekte da koriste procese koji su ekološki prihvatljiviji tamo gdje je to moguće	Zaštita okoliša, odlaganje otpada
Nepostojanje kanadera za gašenje požara na nepristupačnim terenima	Jačati materijalno-tehničku opremljenost vatrogasne postrojbe u onim aspektima gdje se javljaju najveći izazovi	Zaštita okoliša, utjecaj lokalne ekonomije
Nedovoljna materijalno-tehnička opremljenost seismoloških stanica i nedovoljna suradnja između nauke i struke u smislu prevencije zaštite od požara	Sustavno promišljati i kreirati plan zaštite od potresa aktivnom suradnjom znanstvenika, javnog i privatnog sektora, a sve u cilju osobne i imovinske zaštite stanovnika Grada Mostara	Rizik od katastrofa i nesreća, rizik od požara
Postojanje divljih odlagališta otpada i nesanitarno odlaganje otpada te razmjerno mali stupanj odvajanja i recikliranja komunalnog otpada	Jačati svijest stanovništva o prednostima recikliranog otpada te provoditi aktivnosti za sustavno selektiranje i odvajanje otpada, čime će se povećati stupanj recikliranog otpada	Rizik od katastrofa i nesreća, rizik od potresa
Značajan rizik od poplava u donjem toku Neretve	Kontinuirano unaprjeđivati vodoprivredne objekt, te u suradnji s Agencijom za vodno područje sliva Jadranskog mora uskladiti i izraditi „Novi elaborat plavnog vala“	Rizik od katastrofa i nesreća, rizik od poplava
Nedovoljno razvijeni kapaciteti za upravljanje epidemiološkim krizama	Jačati i održavati osnovne kapacitete za odgovor na javno-zdravstvene rizike (jačanje bolničkih kapaciteta, edukacija zdravstvenih radnika, jačanje laboratorijske dijagnostike) te izraditi detaljan plan za zaštitu od zaraznih bolesti (planiranje resursa), s precizno razrađenom organizacijom medicinske službe (osoblje, oprema, prostorije, transport oboljelih, obuka i trening odgovornog medicinskog osoblja)	Rizik od katastrofa i nesreća, rizik od epidemiološke krize

2.1.6. Stanje prostorno-planske dokumentacije

Na osnovi članka 23. Zakona o prostornom uređenju („Službene novine Hercegovačko-neretvanske županije“, broj 4/04 i 4/14) i članka 28. Statuta Grada Mostara („Gradski službeni glasnik Grada Mostara“, broj 4/04 i „Službeni glasnik Grada Mostara“, broj 8/09), Gradsko vijeće Grada Mostara na redovitoj je sjednici donijelo Odluku o izmjenama Odluke o pristupanju izradi Prostornog plana Grada Mostara za razdoblje 2008. – 2018. čime su promijenili razdoblje i pristupili izradi Prostornog plana za razdoblje 2021. – 2031.

Rad na izradi Prostornog plana provodi Vijeće Prostornog plana Grada Mostara koje čine eminentni stručnjaci iz različitih oblasti, a koji imaju savjetodavnu ulogu da u suradnji s nositeljima pripreme i izrade Prostornog plana Grada Mostara, Odjelom za urbanizam i građenje te Zavodom za prostorno uređenje sudjeluju u izradi Prostornog plana Grada Mostara, u svakoj fazi, dajući svoje prijedloge, sugestije i mišljenja. Prostorni plan je osnova cjelokupnog planskog razvoja Grada Mostara te će uz integriranu strategiju razvoja Grada Mostara predstavljati kvalitetnu plansku osnovu za daljnji razvojni zamah Grada Mostara.

Detaljan pregled aktualnih prostorno-planskih dokumenata, odluka i programa Grada Mostara dan je u Strateškoj analizi Grada Mostara, koja je prilog ove Strategije razvoja.

2.1.7. Analiza proračuna i projekcije sredstava za financiranje realizacije strategije

Fiskalni kapacitet Grada Mostara za razdoblje provedbe strategije utvrdili smo na temelju analize dinamike strukture ukupnih prihoda i analize dinamike strukture ukupnih rashoda za razdoblje 2016. – 2021. godina te projekcije kretanja dinamike strukture ukupnih prihoda i dinamike strukture ukupnih rashoda za razdoblje 2022. – 2027. godina. U nastavku ćemo predstaviti elemente spomenutih analiza i projekcija.

Planirani ukupni prihodi u Proračunu Grada Mostara u razdoblju 2016. – 2021. godina imali su značajne oscilacije iznosa tekuće u odnosu na prethodnu godinu, tako da su u pravilu svake parne godine bili veći u odnosu na neparne godine, osim u posljednjoj godini analiziranog razdoblja. Postotak ostvarenja planiranih prihoda kretao se od 84,24 % do 94,85 % što ukazuje na značajne oscilacije koje su uvjetovane objektivnim okolnostima funkcioniranja Gradske uprave.

Tabela 5 – Ukupni planirani i ostvareni prihodi Proračuna Grada Mostara za razdoblje 2016. – 2021.

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021. (I. – IX.)
Ukupni planirani prihodi	58,528.592	55,039.357	62,815.962	57,689.096	65,952.424	91,161.150
Ukupni ostvareni prihodi	52,489.389	52,206.263	57,043.371	51,289.421	55,559.731	77,054.633
Ostvareno više/manje u odnosu na plan	89,68 %	94,85 %	90,81 %	88,91 %	84,24 %	84,53 %

Ukupni prihodi u razdoblju 2016. – 2020. godine kretali su se u obujmu od 51,28 milijuna KM do 57,04 milijuna KM, dok je do značajnijeg povećanja ukupnih prihoda došlo za prvi 9 mjeseci 2021. godine kada su iznosili 77,05 milijuna. Sve do 2021. godine u strukturi ukupnih prihoda dominirali su porezni prihodi kada su iznosili više od 50 %, dok je u 2021. godini došlo do smanjenog udjela poreznih prihoda zbog značajnog skoka udjela neporeznih prihoda, čak 56,4 %. Tekući i kapitalni grantovi nemaju

značajniji udjel u ukupnim prihodima, ali imaju značajne oscilacije po godinama u analiziranom razdoblju.

Ostvareni rashodi u analiziranom razdoblju kretali su se od 46,06 milijuna KM do 56, 61 milijun KM, a njihovo kretanje po godinama pratio je dinamiku kretanja ostvarenih prihoda. Niski postoci ostvarenih ukupnih rashoda u odnosu na planirane ukupne rashode ukazuju na ambicioznost u planiranju, ali i na teškoće u planiranju uvjetovane niskim stupnjem ostvarenja kapitalnih izdataka i izdataka za materijal i usluge.

Tabela 6 – Ukupni planirani i ostvareni rashodi Proračuna Grada Mostara za razdoblje 2016. – 2021.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021. (I. – IX.)
Ukupni planirani rashodi	58,478.592	77,007.974	84,162.611	82,247.073	83,837.936	91,111.150
Ukupni ostvareni rashodi	46,056.760	54,638.347	54,391.218	53,401.568	56,608.028	40,567.335
Ostvareno više/manje u odnosu na plan	78,76 %	70,95 %	64,63 %	64,93 %	67,52 %	44,53 %

Ostvareni ukupni rashodi analizirani su kroz praćenje dinamike ostvarenja tekućih i kapitalnih izdataka koja ukazuje da dominiraju tekući izdaci u odnosu na kapitalne izdatke, što je uzimajući u obzir strukturu izdataka sasvim očekivano. Među tekućim izdacima dominiraju izdaci za bruto plaće i naknade, zatim slijede izdaci za materijal i usluge i izdaci za tekuće grantove. Sve tri spomenute skupine izdataka imale su kontinuirani rast tijekom analiziranog razdoblja. U promatranom razdoblju za kapitalne izdatke najviše se utrošilo u 2017. godini, a najmanje u 2016. godini. Veličina utrošenih sredstava za kapitalne izdatke u šestogodišnjem razdoblju jasno ukazuje na opredijeljenost Grada Mostara za realizaciju razvojnih projekata.

Analiza proračuna i projekcije financiranja realizacije Strategije razvoja

Procjena financiranja Strategije razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027. godine pripremljena je uzimajući u obzir: trend izdvojenih sredstava u prethodnih pet godina, proračun za tekuću godinu i projekcije proračuna (DOB-a) za razdoblje 2022. – 2024. godinu, očekivana dopunska sredstva iz ostalih eksternih izvora, očekivani blagi rast prosječnih izdvajanja za razvojne projekte te ograničenja u pogledu akumuliranih obveza i zaduženosti kao i drugih rizika.

U razdoblju prethodnih šest godina (2016. – 2021. godine), gdje za prvih pet godina koristimo pokazatelje iznosa realiziranih sredstava, a za šestu godinu projicirani pokazatelj iznosa sredstava, nemamo pouzdane pokazatelje o veličini izdvajanja za provedbu razvojnih prioriteta i/ili kapitalnih/infrastrukturnih investicija jer izrađena Strategija razvoja Grada Mostara za razdoblje 2017. – 2026. godine nije usvojena zbog nefunkcioniranja Gradskog vijeća te nije bilo ni obveze praćenja realizacije projekata iz strategije. Služba za proračun i financije izradila je sistematsku analizu prihoda i rashoda i utvrdila da je u razdoblju 2016. – 2020. za financiranje tekućih i kapitalnih izdataka izdvojeno 67,5 milijuna KM, odnosno 13,5 milijuna KM. Trend izdvajanja nastavio se i u tekućoj godini tako da se može očekivati izdvajanje iste ili veće razine sredstava u odnosu na izračunati prosjek.

U pogledu projekcije DOB-a za 2022. i 2024. godinu, za kapitalne projekte i ostale investicijski značajne projekte okvirno je predviđeno 124,5 milijuna KM, odnosno 20,8 milijuna KM prosječno godišnje. Kada je riječ o finansijskom stanju proračuna Grada Mostara, na osnovi podataka iz konsolidiranog godišnjeg obračuna, ukupne obveze Grada na dan 31. prosinca 2021. godine iznose 72.056.450 KM, pri čemu na kratkoročne obveze otpada iznos 51.036.644 KM, a na dugoročne iznos od 21.019.806 KM. Za

servisiranje kreditnih obveza u razdoblju 2022. – 2027. godine bit će potrebno 15,5 milijuna KM, od čega se na otplatu kredita odnosi 13,1 milijun KM, a 2,4 milijuna na kamate. Daljnje pogoršanje i produljenje ekonomske krize, praćeno još nesagledivim ekonomskim posljedicama izazvanih pandemijom u svijetu, svakako će se odraziti i na Grad Mostar.

Tabela 6 pokazuje procjenu po glavnim izvorima financiranja razvojnih prioriteta, mjera i/ili kapitalnih/infrastrukturnih investicija. S obzirom na krajnju nepredvidivost trajanja pandemije kao i jačine šokova na ekonomiju koje će ostaviti, ističemo iznimno visok u razinu rizika na ostvarenje projiciranih iznosa, dodatno uz uobičajene rizike koji prate realizaciju pretpostavljenih prihoda, prvenstveno krajnje ishode makroekonomskih prepostavki.

Tabela 7 – Pregled procjene po glavnim izvorima financiranja za razdoblje 2022. – 2027. godine

Izvori financiranja Strategije Grada Mostara	Predviđanja						UKUPNO 2022. – 2027.
	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	
PRORAČUN Grada Mostara	16,4	17,1	18,0	16,0	17,5	17,6	102,6
VANJSKI IZVORI	21,4	6,7	10,6	7,1	7,3	7,4	60,5
Iz eksternih izvora (<i>krediti, ostala proračunska sredstva, ostali donatori</i>)	21,4	6,7	10,6	7,1	7,3	7,4	60,5
Krediti	3,5	0,0	5,0	0,0	0,0	0,0	8,5
Kapitalni grant od inozemnih vlasta, međugrađana suradnja	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	3,0
Kapitalni grant od države	0,5	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	1,9
Kapitalni grant od Federacije	14,5	2,5	2,6	3,0	3,0	3,0	28,6
Kapitalni grant od HNŽ-a	2,0	2,2	2,3	2,4	2,5	2,5	13,9
Kapitalni grant od javnih poduzeća	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5
Iz eksternih izvora (<i>Sredstva EU-a</i>)		1,4		0,9	0,9	0,9	4,1
UKUPNO	37,8	23,8	28,6	23,1	24,8	25	163,1

Uzimajući u obzir trendove iz ranijeg razdoblja, strukturu financiranja strateških ciljeva, prioriteta i mjeru u Strategiji razvoja FBiH za razdoblje 2021. – 2027. godine, definirane strateške ciljeve, prioritete i mjeru u Strategiji razvoja HNŽ-a za razdoblje 2021. – 2027. godine, nastojanja da se osigura uravnotežen razvoj predložena je okvirna raspodjela financiranja po razvojnim oblastima (Tabela 7).

Tabela 8 – Indikativna raspodjela sredstava za financiranje razvoja po oblastima (u mil. KM)

Ekonomski razvoj	Društveni razvoj	Održivi infrastrukturni razvoj	Ukupno
23	58	82	163
14 %	36 %	50 %	100,0 %

2.2. SWOT analiza i strateško fokusiranje

a) Pregled unutarnjih i vanjskih čimbenika – SWOT analiza

Tabela 9 – SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
Položaj, prirodni resursi, okoliš i infrastruktura <ul style="list-style-type: none"> - Povoljna zemljopisna lokacija (<i>blizina Jadranskog mora, blizina EU-a...</i>) - Prostorna i biološka raznovrsnost (<i>razvoj turizma i poljoprivrede – rijeke, jezera, polja, planine...</i>) - Povoljni klimatski uvjeti (<i>Mediteranski dio BiH, razvoj turizma i poljoprivrede, mogućnost obavljanja gospodarskih aktivnosti koje se mogu obavljati u Mostaru u zimskim uvjetima kada su u ostalim dijelovima BiH nepovoljni vremenski uvjeti...</i>) - Potencijal i dostupnost obnovljivih izvora energije (<i>sunce, vjetar...</i>) - Dobra povezanost sa susjednim općinama i gradovima (<i>Čapljina i Jablanica povezani magistralnom cestom, južna obilaznica u izgradnji koja povezuje Čitluk i Široki Brijeg</i>) - Povezanost željezničkim koridorom - Zračna luka Mostar - Dostupan prostor za budući planski urbani i poslovni razvoj Grada (<i>južni i sjeverni dio grada</i>) - Visoko ili dobro ekološko stanje prirodnih tekućica (stanje vodnih resursa je zadovoljavajuće) - Na području Grada Mostara djeluje nekoliko poduzeća koja se bave otkupom i reciklažom raznih vrsta otpada - Cjelokupno područje Mostara prekriveno je uslugom odvoza smeća - Pokrenute konačne radnje u izmještanju regionalnog deponija s područja Mostara - Sinkroniziran rad profesionalne vatrogasne postrojbe i dobrovoljnih vatrogasnih društava te kontinuirano unaprjeđenje kapaciteta vatrogasne postrojbe - Zaštitni vodoprivredni objekti na području Grada Mostara u funkciji su i osiguravaju zaštitu područja do razine njihove izgrađenosti - Dostupne velike količine vode na području Grada koje se mogu upotrijebiti u svrhe proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora. 	Položaj, prirodni resursi, okoliš i infrastruktura <ul style="list-style-type: none"> - Neriješeno pitanje deponija Uborak - Nizak stupanj reciklaže - Nedostatak uređenih parkirališnih površina - Problemi s pročišćenjem otpadnih voda - Neriješen status i funkcioniranje Zračne luke Mostar - Nema uređenih biciklističkih staza - Slaba pokrivenost kantama za otpad na ulicama - Nedovoljna izgrađenost i/ili zastarjelost postojeće mreže za vodoopskrbu i posljedični gubici vode - Nedovoljno razvijena infrastruktura odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda (brojne kanalizacijske jame) - Nedovoljan obuhvat stanovništva organiziranim odvodom otpada, nesanitarno odlaganje otpada i postojanje divljih odlagališta otpada - Neadekvatni tehnički elementi pojedinih cesta, neprimjereni prometnom opterećenju - Nepostojanje sustava centralnog grijanja - Nefunkcionalna mjerna postaja za monitoring zraka i nedostupni podaci o kvaliteti zraka - Nepovoljan sezonalitet u otjecanju vode koji se odlikuje sušama u ljetnim mjesecima i relativnim viškovima vode u zimskim i proljetnim razdobljima - Nizak stupanj obrađenosti obradivog poljoprivrednog zemljišta u odnosu na projekat FBiH - Zagadenost zemljišta teškim metalima kao posljedica postojanja regionalnog deponija na području Grada Mostara (oko deponija) - Nije provedena integracija subjekata koji se bave gospodarenjem šumama i nije uspostavljeno županijsko šumsko-gospodarsko društvo, pa se samim time ne izrađuje ni šumsko-gospodarska osnova (ŠGO) - Nemogućnost kvantificiranja i mjerjenja, a time i upravljanja utjecajem industrijskih postrojenja na okoliš - Nepostojanje kanadera za gašenje požara na nepristupačnim terenima

<p>Gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grad Mostar prepoznatljiv kao turističko odredište (<i>poznatiji od Hercegovine čije je središte</i>) - Industrijska tradicija u preradi metala - Grad Mostar je sajamski grad (<i>Međunarodni sajam gospodarstva, Dani trešnje</i>) - Postojanje prepoznatljivih razvojnih organizacija (<i>REDAH, INTERA, LINK, DKH, TKH, Klaster metala i plastike, APH</i>) - Dostupna opremljena infrastruktura za konferencijski turizam (<i>hoteli, dvorane...</i>) <p>Stanovništvo i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obrazovni i znanstveni centar Hercegovine - Prisutnost velikog broja mladih ljudi (<i>studenti, učenici</i>) - Jedinstvena kulturno-povijesna baština (<i>Star most i sve povezano sa Starim mostom</i>) - Mostar je jedan od gradova na popisu UNESCO-a - Tri ključne svjetske religije sa svojom baštinom - Prepoznatljive kulturno-sportske manifestacije (<i>Mostarsko proljeće, Mostarska liska, Poligon, Filmski festival, Šantićeve večeri, Mostar summer fest, Mostarski polumaratlon, biciklizam, Skokovi sa Starog Mostar, Red Bull Diving...</i>) - Infrastruktura za razvoj kulturnih događaja (<i>Cinestar i Cineplex, Španjolski trg, Kosača, kazalište/pozorište, Kantarevac, stadion...</i>) - Mostar je glavno zdravstveno središte u Hercegovini - Dosta jaka nezavisna kulturna scena - Koledž ujedinjenog svijeta 	<p>Nedovoljna materijalno-tehnička opremljenost seismoloških stanica i nedovoljna suradnja između znanosti i struke u smislu prevencije zaštite od požara</p> <p>Gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nema instrumenata potpore poduzetništvu na razini Grada (<i>nema financijske sheme, nema edukacija, nema savjetodavne sheme i dr.</i>) - Ne postoji one stop shop za poduzetnike - Nema kontinuiranog i sustavnog dijaloga s gospodarstvenicima (<i>nema sustavne koordinacije</i>) - Slaba promocija grada za privlačenje ulaganja - Spora administracija u rješavanju potreba poduzetnika (<i>katastar, gruntovnica, urbanizam, ovjere papira...</i>) - Koncentriranost turizma na staru jezgru grada (oko Starog mosta) - Još uvijek nije uspostavljen sustav upravljanja turizmom, - Nerazvijena prateća turistička infrastruktura (<i>sigurni prijelazi za turiste na kritičnim točkama, parkirališna mjesta...</i>) - <i>Ne postoji strategija za mlade</i> - <i>Nema razvijen antikorupcijski model</i> <p>Stanovništvo i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Negativan migracijski saldo - smanjenje udjela stanovništva u dobi do 14 godina - Negativan prirodni priraštaj - Niska kultura stanovanja (<i>odnos prema zajedničkim prostorijama, ne primjenjuje se odluka o kućnom redu...</i>) - Trend smanjenja broja učenika - Nizak stupanj osviještenosti stanovništva za okoliš (<i>velike količine rasutog otpada po gradu i oko grada</i>) - Niska kultura u prometu (<i>promet u pokretu i promet u mirovanju, pješaci</i>) - Izraženo prosjačenje na ulicama grada (<i>veliki broj prosjaka na ulicama</i>) - Nije uspostavljena platforma za dijalog s civilnim društvom - Slabo razvijena javna infrastruktura za razvoj sportskih aktivnosti (<i>dvorana, bazen, atletska staza</i>) - Mostar još uvijek percipiran kao grad slučaj i podijeljen grad (<i>ovo se najčešće zloupotrebljava i iskorištava kao alibi ili podloga za negativno percipiranje grada</i>)
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna promocija grada kao studentskog grada i grada mladih - Ne postoji platforma za odnose s dijasporom i privlačenje dijaspore <p>Upravljanje razvojem</p> <ul style="list-style-type: none"> - Još uvijek nema Ureda – tijela za upravljanje razvojem koje koordinira razvojne aktivnosti - Vrlo mali broj zaposlenika Gradske uprave sposobljen je za upravljanje projektima i strateškim planiranjem - Nema koordinacije između razvojnih i drugih organizacija na razini Grada - Nepostojanje konzistentnih baza podataka za praćenje trendova razvoja - Nepostojanje instrumenata potpore poduzetništvu na razini grada
PRIЛИKE	PRIЈЕТЊЕ
<p>Položaj, prirodni resursi, okoliš i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - Završetak izgradnje autoceste koja spaja Mostar s autcestom u RH - Izgradnja brze ceste Mostar – Split - Programi prekogranične suradnje i dostupnost sredstava iz IPA III i drugih vanjskih izvora - Zainteresiranost međunarodne zajednice i međunarodnih organizacija za suradnju s Mostarom - Razvoj kraka plinovoda za Mostar - Međuopćinska suradnja na rješavanju upravljanja otpadom - Razvoj sektora proizvodnje energije iz obnovljivih izvora te razvoj zelene ekonomije i sve veći interes za njih - Razvoj sektora informacijskih tehnologija i digitalizacije poslovanja - Široka bh. dijaspora i potencijali umrežavanja radi transfera znanja i tehnologija te pristupa kapitalu - Povećana ulaganja i poticanje energetske učinkovitosti i OIE - Provođenjem Plana demoliranja iz 2015. godine moguće je povećati zelene površine na području Grada Mostara <p>Gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Povećan interes za specifičnu turističku ponudu koju može pružiti Mostar (<i>aktivni turizam, ruralni turizam, ne masovni turizam</i>) - Dostupnost tehnologije za elektrifikaciju i digitalizaciju - Dostupnost programa koji podržavaju zelenu ekonomiju i pametni rast 	<p>Položaj, prirodni resursi, okoliš i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klimatske promjene (<i>podložnost poplavama, požarima i potresima, olujnim nevremenima i sušama te pojavama ledenih kiša i snijega</i>) - Politička nestabilnost u BiH (<i>svaka politička kriza prelijeva se na Mostar</i>) - Migrantska kriza - Nedovoljna ekološka educiranost i osviještenost građana - Pojava i trajanje određenih kriza koje mogu usporiti, ograničiti ili zaustaviti kretanje i razvoja (<i>pandemija COVID-19, druge zarazne bolesti i sl.</i>) - Usvajanje zakonskih rješenja na višim razinama koja otežavaju ili ograničavaju rast i razvoj na lokalnoj razini - Rast cijena energenata (<i>električna energija, nafta...</i>) - Spore i trome reakcije viših razina u slučaju požara (<i>nema air-traktora, kanadera, komplikirane procedure angažmana vojnih letjelica i kanadera iz RH</i>) - Poremećaji na globalnom tržištu uslijed pandemije COVID-19 i općenito negativan utjecaj pandemije COVID-19 na gospodarski, ali i druge sektore - Nezainteresiranost viših razina vlasti za osmišljeno poticanje gospodarskog razvoja i specifičnih potreba lokalnih zajednica (nema posebnih programa podrške) - Globalne klimatske promjene i ranjivost područja prema klimatskim ekstremima i elementarnim nepogodama (poplave, požari) - Značajno povećane količine onečišćivača u zraku

<ul style="list-style-type: none"> - Zanimanje stranih turista za dolazak u Mostar i Hercegovinu <p>Stanovništvo i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Potražnja za specifičnim i autohtonim kulturnim sadržajima 	<ul style="list-style-type: none"> - koje potiču iz industrije <ul style="list-style-type: none"> - Grad Mostar nalazi se u seizmički aktivnoj zoni te postoji mogućnost razornog potresa u budućnosti - Područja posebno ugrožena poplavama uključuju i donji tok Neretve, nizvodno od Mostara te Mostarsko blato <p>Gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ograničenja u trgovini <p>Stanovništvo i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Povećana potražnja za radnom snagom u zemljama EU-a (<i>odlazak mladih</i>) - Slaba kontrola kvalitete u obrazovnom sustavu
---	---

2.3. Strateški fokusi

Uspješnost razvoja Grada Mostara mjerit će se sposobnošću da se prevladaju uočene slabosti i prijetnje bržem rastu, ali isto tako i da se iskoriste razvojni potencijali koji nesumnjivo postoje. U tom smislu predložena su sljedeća strateška i dugoročna opredjeljenja Grada Mostara, odnosno strateški fokusi:

Tabela 10 – Strateški pravci razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027.

1.	Razvijati grad kao poželjnu i prepoznatljivu sredinu za poslovni razvoj i privlačenje ulaganja utemeljenim na pametnim, kreativnim i inovativnim rješenjima i novim tehnologijama
2.	Razvijati kvalitetu života za sve generacije, kako u urbanom dijelu tako i u ruralnim dijelovima Grada Mostara, utemeljenu na načelima uključivosti, otvorenosti i partnerstva
3.	Razvijati javnu infrastrukturu i usluge usklađene s održivim i okolišnim razvojem utemeljenim na politikama zelene tranzicije Europske unije

Strateški fokus 1. Razvijati grad kao poželjnu i prepoznatljivu sredinu za poslovni razvoj i privlačenje ulaganja utemeljenim na pametnim, kreativnim i inovativnim rješenjima i novim tehnologijama

Grad Mostar predstavlja središte HNŽ-a, ali i cijele regije Hercegovine te kao takav predstavlja razvojni dio prema kojem gravitira veliki dio Hercegovine. U tom kontekstu Grad Mostar treba se pozicionirati kao gospodarsko i turističko središte.

Poželjna i prepoznatljiva sredina podrazumijeva da grad privlači ne samo svojom ljepotom i kulturno-povijesnom baštinom nego i svojom dinamikom, prilikama i mogućnostima za ulaganja i otvaranja novih radnih mjesta. Razvoj treba temeljiti na poticanju proizvodnje i na ekonomiju dodane vrijednosti te turizam koji će biti integriran s poljoprivredom. Grad Mostar treba razvijati da bi bio:

- *Pametan grad* – ovo podrazumijeva razvoj i primjenu pametnih rješenja koja će olakšati i poboljšati kvalitetu života u svim sferama
- *Kreativan grad* – ovo podrazumijeva razvoj grada kao kreativnog odredišta u kojem će mladi ljudi vidjeti priliku i moći afirmirati svoje ideje i što će se temeljiti na sljedećim komponentama: ulaganje u kreativne industrije, brendiranje grada / destinacijski menadžment, kulturne četvrti, intelektualno vlasništvo, javni prostori / umjetnost, znamenitosti/arhitektura, obrazovni sektor / studenti.
- *Inovativan grad* – ovo podrazumijeva potporu i razvoj inicijativama i projektima koje će stimulirati inovativnost i inovativna rješenja u gospodarstvu i zajednici
- *Digitalan grad* – Digitalni plan za Europu, odnosno digitalni kompas usmjerava se na četiri ključna područja, a prevedeno na mikrorazinu Grada Mostara, temelj digitalne transformacije u idućem razdoblju treba biti prvenstveno na kreiranju sigurne i održive digitalne infrastrukture dostupne svim građanima i poduzećima na području Grada Mostara, a potom jačanje digitalnih vještina stanovništva bez obzira na dob, stručnu spremu i zanimanje. Nadalje, fokus razvoja usmјeren je na digitalizaciju javnih usluga u svim sektorima od javne administracije, obrazovanja do zdravstva čime se značajno unaprjeđuje kvaliteta i brzina pruženih usluga te podržavanje razvoja IT sektora kao najbrže rastućeg sektora Grada Mostara, ali i podržavanje digitalne transformacije i konkurentnosti poduzeća iz drugih sektora.

Ovaj fokus oslanja se na prioritete EU-a u kontekstu digitalne transformacije i digitalne spremnosti te jake i živahne ekonomije.

Strateški fokus 2. Razvijati kvalitetu života za sve generacije, kako u urbanom dijelu tako i u ruralnim dijelovima Grada Mostara, utemeljenu na načelima uključivosti, otvorenosti i partnerstva

Grad Mostar treba biti mjesto ugodnog i poželjnog življenja na cijelom svom prostoru, kako urbanom tako i ruralnom. Kako bi se podigla kvaliteta života, Grad Mostar treba se razvijati kao:

- *Uključiv grad* – ovo podrazumijeva pokretanje inicijativa za promicanje zapošljavanja i potporu mobilnosti radne snage, ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje, promicanje socijalnog uključivanja te borbu protiv siromaštva i jačanje institucionalnih kapaciteta i učinkovitu javnu upravu
- *Otvoren grad* – ovo podrazumijeva otvorenost prema svima i otvorenost za sve. Otvorenost također podrazumijeva i uključivanje zajednice u središte donošenja javnih politika, dizajniranja i pružanja javnih usluga
- *Partnerski grad* – ovo podrazumijeva uspostavljanje partnerstva s privatnim neprofitnim, obrazovnim, vjerskim, kulturnim, sportskim i drugim sektorima te zajedničku provedbu razvojnih politika.

Ovaj fokuse naslanja se i na novu agendu EU-a u kontekstu poštene i socijalne Europe i prioriteta da ekonomija radi za građane.

Strateški fokus 3. Razvijati javnu infrastrukturu i usluge usklađene s održivim i okolinskim razvojem utemeljenim na politikama zelene tranzicije Europske unije

Pretvaranje klimatskih i ekoloških izazova u prilike jedan je od postulata zelene tranzicije koja će se osigurati poticanjem privrede, stvaranje održive industrije i prometa i smanjenje onečišćenja. Kako bi se navedeno ostvarilo, potrebno je definirati nove ili razmotriti postojeće politike za opskrbljivanje čistom energijom u cijeloj privredi, industriji, proizvodnji i potrošnji, infrastrukturnim objektima, prometu, poljoprivredi, građevinarstvu i dr. S tim u vezi ključno je usmjeriti pažnju na zaštitu i obnovu prirodnih ekosustava, održivoj upotrebi resursa i kvaliteti zraka. Grad Mostar obiluje prirodnim resursima za čistu energiju – sunce, vjetar, voda i stoga će fokus biti usmjerena na promicanju njihova korištenja na putu zelene tranzicije Grada, Županije, ali i cijele regije, usklađeno s politikama EU-a.

- *Održiv grad* – Održiv sveukupni i okolišni razvoj podrazumijeva usklađenost, ali i međusobnu ovisnost, time i suradnju svih triju dimenzija održivosti: privredne, okolišne i društvene, stoga upravljanje resursima i uslugama mora biti u skladu s postojećim kapacitetima okoliša kako bi se potaknuo i privredni rast koji se temelji na principima zaštite okoliša, ali i društvene odgovornosti. U tom kontekstu, javna infrastruktura i usluge moraju pratiti i biti poluga dalnjem sveukupnom održivom razvoju. Razvoj suvremene javne infrastrukture bazirane na principima učinkovitog upravljanja i zaštite okoliša mora biti praćen i aktivnostima podrške primjeni tehnologija zasnovanih na obnovljivim izvorima energije, smanjenju nastanka otpada recikliranjem, održivom korištenju voda i zemljišta te aktivnostima na očuvanju kvalitete zraka
- *Zelen grad* – U skladu s principima zelene tranzicije i Europskog zelenog plana daljnja dekarbonizacija energetskog sustava i smanjenje emisija stakleničkih plinova u EU-u uz daljnje promicanje energetske učinkovitosti mora biti prioritet. S razine razvoja Grada Mostara sve

investicijske aktivnosti u idućem razdoblju trebaju se procjenjivati s komponente održivosti iz perspektive razvoja okoliša. Također, iznimno je značajno razvijati infrastrukturu koja podržava zeleni grad uključujući energetski učinkovite zgrade, solarne i hidroelektrane koristeći dostupne prirodne resurse, infrastrukturu za električne automobile koji će u idućem razdoblju doživjeti ekspanziju te infrastrukturu za selektiranje i odvajanje otpada, čime bi se utrošene sirovine ponovno vraćale u proces proizvodnje kao sekundarne sirovine, što bi doprinijelo uštedi resursa i smanjenom zagađenju okoliša.

2.4. Vizija razvoja i strateški ciljevi, s indikatorima

U ovom dijelu Strategije razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027. godine daje se razvojna perspektiva Grada ogledana u viziji i izvan vremenskog horizonta ove strategije. Strateški cilj je cilj najviše razine koji utječe na sveukupni pravac razvoja i predstavlja jasan smjer kretanja u dugoročnom razdoblju. Strategija razvoja Grada Mostara temelji se na tri strateška cilja koji osiguravaju sinergijske učinke između ekonomskog i društvenog razvoja te zaštite okoliša.

2.4.1. Vizija razvoja

Vizija razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027. prati viziju razvoja koja je definirana u Smjernicama za izradu prostornog plana Grada Mostara koje su usvojene u srpnju 2021. godine te se i tako usklađuje strateško i prostorno planiranje Grada Mostara.

Vizija razvoja Grada Mostara glasi:

„Mostar: globaliziran, kreativan, zelen, zaposlen, inkluzivan grad, grad zdravog i sigurnog djetinjstva, zadovoljnih ljudi i sretne starosti“.

2.4.2. Strateški ciljevi s indikatorima

Strateški ciljevi Grada Mostara usklađeni su sa Strategijom razvoja FBiH, Strategijom razvoja Hercegovačko-neretvanske županije i Okvirom za ciljeve održivog razvoja u BiH, kojim se utvrđuju zajednički podciljevi i indikatori za sve razine vlasti u BiH (zajednički minimum) te usmjeravaju budući procesi strateškog planiranja.

Tabela 11 – Strateški ciljevi Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027.

Strateški cilj 1	Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar
Strateški cilj 2	Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Strateški cilj 3	Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar

Strateški cilj 1. Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar

Prvi strateški cilj utemeljen je na nekoliko ključnih prepostavki:

- da se pokrene partnerski odnos i otvoriti dijalog s privatnim sektorom
- da se pokrenu i razviju instrumenti potpore poduzetništvu, s posebnim naglaskom na mlade
- da se ulaganjima u turizam razvije vrhunski i prepoznatljiv turistički proizvod i da se stvore prepostavke za razvoj cjelogodišnjeg turizma
- da se usmjeri pozornost na razvoj tržišta rada i usklade potrebe tržišta rada s potrebama poduzetništva
- da se ulaganjima u poljoprivredu afirmira poljoprivreda i da se razviju kratki lanci opskrbe s posebnim naglaskom na ruralne dijelove Mostara te da se potaknu mlađi za bavljenje poljoprivredom i da se poljoprivreda integrira u turizam
- da se kreira pozitivno ozračje za privlačenje ulaganja s posebnim naglaskom na proizvodni sektor i nove tehnologije
- da se pokrenu aktivnosti na stavljanje Zračne luke Mostar u funkciju kao ključnog čimbenika za daljnji razvoj turizma i pozicioniranje Grada Mostara kao središta.

Pri definiranju prvog strateškog cilja i elemenata koji se odnose na gospodarski razvoj u Strategiji razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Federacije BiH i Hercegovačko-neretvanske županije/kantona kao i Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH koji utvrđuje zajedničke podciljeve i pokazatelje za sve razine vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definirani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratore.

Grad Mostar	Strateški cilj 1: Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar
Strateški ciljevi FBiH	Strateški cilj 1. Ubrzan ekonomski razvoj
Strateški ciljevi Hercegovačko-neretvanske županije	Strateški cilj 1. Dinamičan ekonomski razvoj uz održivo korištenje resursa
Ciljevi održivog razvoja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nema siromaštva 2. Drugi cilj: Nula gladnih 8. Treći cilj: Dostojan rad i ekonomski rast 1. Četvrti cilj: Industrija, inovacije i infrastruktura
	
Pravci razvoja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pametan rast 2. Društvo jednakih mogućnosti 3. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom
Podciljevi	Akceleratori
1.1.1. Povećanje investicija u infrastrukturu istraživanja, razvoja i inovacija u javnom i privatnom sektoru	1.1. Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije
1.1.2. Olakšavanje poslovanja i podrška brzorastućim tvrtkama	1.2. Povećanje investicija u infrastrukturu
1.2.1. Jačati infrastrukturu u oblasti digitalnih tehnologija	2.1. Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sustava
2.1.1. Smanjenje broja osoba bez znanja i vještina i njihova integracija na tržište rada	3.1. Učinkovit, otvoren,
3.1.1. Odgovorna uprava orijentirana na građane	

Slika 7 – Povezivanje Strateškog cilja 1 sa strateškim ciljevima FBiH, HNŽ/K i ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane pokazatelje utjecaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stupanj promjena u okruženju. Tabela u nastavku sumira pokazatelje za koje su definirane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 12 – Pokazatelji (utjecaja) realizacije Strateškog cilja 1

STRATEŠKI CILJ 1 RAZVIJEN, KONKURENTAN I GOSPODARSKI DINAMIČAN GRAD MOSTAR	Indikator (utjecaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2020.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Rang razvijenosti Grada Mostara	FZZPR	9	6	
Prosječan broj zaposlenih	FZS	32.104	> 34.000	
Pokrivenost uvoza izvozom	FZS	-457.126.018	< 400.000.000	
Porezni prihodi Grada Mostara	FZS	28.966.049	> 35.000.000	
Broj nezaposlenih	FZS	15.432	< 14.000	

Strateški cilj 2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar

Drugi strateški cilj zasnovan je na nekoliko ključnih prepostavki:

- da se posveti pažnja izgradnji i razvoju Grada Mostara kao otvorenog grada u svim segmentima života i društva. Grad Mostar treba biti otvoren kako unutar sebe tako i prema vani – otvoren za nove inicijative, ljudi, ideje i projekte
- da se uspostavi partnerski odnos javne uprave s cjelokupnom zajednicom i izgradi povjerenje u javnu upravu
- da se stvori okruženje za pokretanje inovativnih, kreativnih i pametnih rješenja u upravljanju gradom
- da se poboljša kvaliteta zdravstva i socijalne skrbi kako bi se građani osjećali sigurno i zaštićeno
- da se poboljša ukupna razina sigurnosti u gradu u smislu zaštite ljudi i imovine te da Mostar postane i ostane jedan od sigurnijih gradova, također stremiti da bude najsigurniji grad u BiH
- da se pokrenu aktivnosti na podizanju kvalitete obrazovanja na svim razinama uspostavljanjem čvršće veze s obrazovnim i znanstvenim institucijama
- da se Grad Mostar razvije kao kulturno i kreativno središte te kao središte kulturnih, zabavnih i sportskih zbivanja
- da se izgradi i razvije infrastruktura za razvoj sporta i sportsko-rekreativnih aktivnosti u Gradu Mostaru kako bi Grad Mostar bio cijelogodišnje sportsko središte
- da se stvori ozračje za razvoj Grada Mostara kao grada mladih.

Pri definiranju drugog strateškog cilja i elemenata koji se odnose na društveni razvoj u Strategiji razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Federacije BiH i Hercegovačko-neretvanske županije/kantona kao i Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH koji utvrđuje

zajedničke podcijele i pokazatelje za sve razine vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definirani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratore.

Grad Mostar	Strateški cilj 2: Otvoren, siguran i kreativan Grad Mostar
Strateški ciljevi FBiH	Strateški cilj 2. Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj
Strateški ciljevi Hercegovačko-neretvanske županije	Strateški cilj 2. Podizanje kvalitete i suvremenog razvoja društvenog sektora
Ciljevi održivog razvoja	3: Zdravlje i blagostanje 4: Kvalitetno obrazovanje 9: Industrija, inovacije i infrastruktura 8: Smanjiti nejednakost
Pravci razvoja	1. Pametan rast 2. Društvo jednakih mogućnosti 3. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom
Podciljevi	Akceleratori
1.1.1. Univerzalno i kvalitetno predškolsko obrazovanje 1.1.2. Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sustava 1.1.1. Unapređenje pristupa i kvalitete zdravstvene zaštite 1.1.2. Preventivne zdravstvene mјere 1.1.1. Veći dio javnih investicija u infrastrukturu 4.1.1. Funkcionalni sustav kreiranja politika i upravljanja održivim razvojem	1.1. Unaprjeđenje pristupa i kvalitete obrazovanja i obuke 2.1. Učinkovita zdravstvena zaštita za sve 3.1. Povećanje investicija u infrastrukturu 4.1. Učinkovit, otvoren, inkluzivan i odgovoran javni sektor

Slika 8 – Povezivanje Strateškog cilja 2 s ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se pomoću odabranih pokazatelja utjecaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stupanj promjena u okruženju. Tabela u nastavku sumira pokazatelje za koje su definirane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 13 – Pokazatelji (utjecaja) realizacije Strateškog cilja 2

STRATEŠKI CILJ 2 OTVOREN, SIGURAN, PAMETAN I KREATIVAN GRAD MOSTAR	Indikator (utjecaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2020.)	Ciljna vrijednost (2027.)
	Stopa priraštaja stanovništva	FZS	-310	< - 250
	Migracijski saldo	FZS	-36	0
	Udio stanovništva u dobi do 14 godina	FZS	14 %	> 15 %
	Broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja	FZS	13.110	> 13.000

Strateški cilj 3. Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar

Treći strateški cilj zasnovan je na nekoliko ključnih prepostavki:

- da se usmjeri pozornost na potrebu očuvanja okoliša te zaštite i racionalnog korištenja njegovih sastavnica, kao važnog preduvjeta ukupne dobrobiti i kvalitete života zajednice
- da se unaprijedi i modernizira javna komunalna infrastruktura zasnovana na principima dobrog i adekvatnog upravljanja

- da se u potpunosti osigura pokrivenost stanovništva kvalitetnom vodoopskrbom i sustavom odvodnje otpadnih voda u funkciji unaprjeđenja kvalitete života građana, ali i uvjeta za adekvatno obavljanje privrednih aktivnosti
- da se smanje pritisci, unaprijedi i prati stanje okoliša i prirodnih karakteristika i resursa
- da se očuvaju i prošire zelene površine koje doprinose kvaliteti zraka i sveukupnoj zelenoj tranziciji Mostara
- da se ojačaju kapaciteti i preduvjeti za zaštitu od prirodnih nepogoda
- da se osigura jačanje infrastrukture (digitalnih tehnologija, komunalne, prometne, energetske) u svrhu održivog upravljanja vodama, šumama, otpadom, biološkom raznolikosti
- da se optimizira korištenje postojećih prirodnih, prostornih i infrastrukturnih kapaciteta
- da se uspostavi adekvatan sustav praćenja kvalitete zraka koji je u funkciji monitoringa, ali i provođenja korektivnih akcija za očuvanje kvalitete zraka
- da se unaprijedi energetska učinkovitost javnih objekata i intenzivira korištenje energije iz obnovljivih izvora
- da se pronađu adekvatni sustavi i instrumenti za osiguranje učinkovitijih izvora toplinske energije za stanovništvo i gospodarske subjekte.

Pri definiranju trećeg strateškog cilja i elemenata koji se odnose na društveni razvoj u Strategiji razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Federacije BiH i Hercegovačko-neretvanske županije kao i Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH koji utvrđuje zajedničke podciljeve i indikatore za sve razine vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definirani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratore.

Grad Mostar	Strateški cilj 3: Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar
Strateški ciljevi FBiH	Strateški cilj 3. Resursno učinkovit i održiv razvoj
Strateški ciljevi Hercegovačko-neretvanske županije	Strateški cilj 3. Upravljanje resursima i uslugama ekosustava u skladu s postojećim kapacitetima okoliša
Ciljevi održivog razvoja	6: Čista voda i sanitarni uvjeti 7: Pristupačna energija iz čistih izvora 12: Odgovorna potrošnja i proizvodnja 13: Očuvanje klime 15: Očuvanje života na zemlji
Pravci razvoja	1. Pametan rast
Podciljevi	Akceleratori
1.1.1. Veći dio javnih investicija u infrastrukturu 2.1.1. Smanjenje energetskog siromaštva 2.1.2. Razvoj „zelenih“ vještina i poslova Deminiranje kontaminiranih područja 3.1.1. Upravljanje rizicima od katastrofa 3.1.2. Jačanje kontrole i praćenja kvaliteta ekosustava	1.1. Povećanje investicija u infrastrukturu 2.1. Zeleni rast i čista energija 3.1. Pametno upravljanje prirodnim resursima i okolišem

Slika 9 – Povezivanje Strateškog cilja 3 s ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore utjecaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stupanj promjena u okruženju. Tabela sumira indikatore za koje su definirane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateškog cilja 3.

Tabela 14 – Pokazatelji (utjecaja) realizacije Strateškog cilja 3.

STRATEŠKI CILJ 3 ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR	Indikator (utjecaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2020.)	Ciljna vrijednost (2027.)
	Stupanj priključenosti na sustav odvodnje otpadnih voda (%)	AVJPM (Plan upravljanja)	72,67 %	90 %
	% gubici vode	JP Vodovod d.o.o. Mostar	55 %	40 %
	Ušteda finalne energije (MWh) na javnim objektima	AP za EE FBiH	62	80
	Godišnji troškovi el. energije za javnu rasvjetu (KM)	Služba za komunalne poslove i okoliš	1.644.175,45	> 1.500.000
	E2 Proizvodnja i potrošnja obnovljivih izvora energije (količina, indeks)	UNEP/GEF	0	9400 MWh/god

3. Prioriteti i mjere s indikatorima

Prioriteti predstavljaju ključna polja i smjerove djelovanja za ostvarenje vizije i strateških ciljeva i kao takvi imaju najveći utjecaj na razvoj, odnosno ostvarenje strateških indikatora.

Definirani prioriteti su grupirani pod relevantnim strateškim ciljevima kako je prikazano u nastavku. Ukupan broj prioriteta je 10, od čega su tri u Strateškom cilju 1, tri u Strateškom cilju 2 i četiri u Strateškom cilju 3.

Za realizaciju ovih prioriteta planirane su 34 Razvojne mjere.

Tabela 15 – Pregled strateških ciljeva i razvojnih prioriteta Grada Mostara za 2022. – 2027.

STRATEŠKI CILJEVI	Prioriteti
STRATEŠKI CILJ 1: Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar	Prioritet 1.1. – Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja
	Prioritet 1.2. – Razvoj turizma i promocija Grada
	Prioritet 1.3. – Ruralni razvoj Grada Mostara
STRATEŠKI CILJ 2 : Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar	Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mlađih
	Prioritet 2.2. – Poboljšati sustav socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana
	Prioritet 2.3. – Poboljšanje učinkovitosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga
STRATEŠKI CILJ 3: Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar	Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora
	Prioritet 3.2. – Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradskog infrastrukture i komunalnih usluga
	Prioritet 3.3. – Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga
	Prioritet 3.4. – Povećanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije

3.1. Prioriteti za Strateški cilj 1

STRATEŠKI CILJ 1 „Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar“ operacionalizira se kroz 3 prioriteta i 9 mjera⁴, čije će se ostvarenje pratiti preko 8 indikatora.

Tabela 16 – Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata s izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru Strateškog cilja 1

Prioritet	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2020.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.1. – Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja	Broj poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija na području Grada Mostara	Služba za podršku biznisu	21 (14/7) (2021.)	23 (14/9)
	Vrijednost izvoza MSP-a s područja Grada Mostara	Federalni zavod za statistiku	229.185.449 KM (2020.)	500.000.000 KM
	Vrijednost potpornih sredstava za poslovne ideje mladih	Služba za gospodarstvo	8,000 KM	100,000 KM
Prioritet 1.2. – Razvoj turizma i promocija Grada	Broj registriranih dolazaka u Grad Mostar	Federalni zavod za statistiku	108.915	150.000
	Broj registriranih noćenja u Gradu Mostaru	Federalni zavod za statistiku	140.408	380.000
	Prosječna dužina boravka turista u Gradu Mostaru	Federalni zavod za statistiku	1,3 dana	2,5
Prioritet 1.3. – Ruralni razvoj Grada Mostara	Broj obrta u poljoprivredi i šumarstvu	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	128	150
	Ostvareni prihod poduzeća u oblasti poljoprivrede s područja Grada Mostara	FIA	8.442.870 KM	12.000.000 KM

Prioritet 1.1. – Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja

Kreiranje poticajnog poslovnog okruženja za razvoj postojećih, ali i osnivanje novih poslovnih pothvata fokus je razvojnih aktivnosti Grada Mostara u oblasti ekonomskog razvoja. Razvoj novih oblika

⁴Mjere su detaljno opisane u Prilogu 3.

poduzetničke infrastrukture i poduzetničkih potpornih institucija nužan je aspekt cjelokupnog poslovnog okruženja koje treba stvoriti pretpostavke i osnovu za privlačenje novih investicija. Osiguranje podrške i olakšanje pristupa finansijskim sredstvima programima podrške za obrtnike i MSP kako bi se uspješno nosili s izazovima očuvanja, rasta i razvoja poslovnih pothvata, ali i izazovima koje nosi globalizacija i sve konkurentnije okruženje, važan je segment cjelokupnog sustava potpora. Naime, u uvjetima sve veće globalizacije poslovanja time i konkurentnosti, posebnu pozornost potrebno je posvetiti podršci MSP-a s područja grada Mostara na putu digitalizacije i zelene transformacije kako bi uspješno mogli konkurirati kako na domaćem tako i inozemnom tržištu. Povjerenje investitora može se unaprijediti i certifikacijom za povoljno poslovno okruženje čija će procedura u značajnoj mjeri unaprijediti procese na razini lokalne samouprave i donijeti novu razinu kvalitete usluga za potencijalne, ali i postojeće investitore i poduzetnike.

Odlazak mladih problem je s kojim se suočavaju sve lokalne zajednice u BiH, time i Grad Mostar. U središtu poduzetništva nalaze se ljudi koji snagom duha, sposobnostima i upornošću prolaze put od generiranja poslovne ideje do pokretanja novog poslovnog pothvata, pri čemu je sve važnija uloga omladinskog poduzetništva, koja može biti nositelj stvaranja nove vrijednosti na području Grada Mostara. Nalazi provedene analize ukazali su da mladi s područja Grada Mostara u većini slučajeva ne poznaju niti koriste vladine programe podrške poduzetništvu, zbog čega se kao potreba ističe kreiranje adekvatnih programa podrške razvoju omladinskog poduzetništva koji će uključivati kako obuku tako i finansijsku podršku i mentorstvo. Promocija omladinskog poduzetništva ima poseban značaj zbog čega je jedan od fokusa prioriteta promocija uspješnih poduzetničkih priča mladih i promicanje poduzetničkog duha među mladima.

Cilj prioriteta je stvoriti povoljan poslovni ambijent za potencijalne i postojeće investitore i poduzetnike na području Grada Mostara te osigurati podršku unaprjeđenju konkurentnosti obrtnika, ali i gospodarskih subjekata kako bi osigurali razvoj koji se temelji na novim tehnologijama i zelenoj transformaciji te uspješno konkurirali na domaćem i inozemnom tržištu. Cilj prioriteta je pružiti podršku mladima u pokretanju poslovnih pothvata uz promicanje poduzetničkog duha.

Kako bi se riješili identificirani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu, planirana je provedba niza aktivnosti koje su grupirane u tri ključne mjere.

Tabela 17 – Pregled mjera unutar Prioriteta 1.1. Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja

Prioritet 1.1. – Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja	Mjera	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
M.1.1.1. Razvoj poslovne infrastrukture i instrumenata potpore poduzetništvu	Funkcionalni Centar za inkubiranje poduzetništva i obrtništva i centra za usluge poduzetništvu (one stop shop)	Služba za gospodarstvo	Ne/Ne	Da/Da	
	Vrijednost realiziranih projekata podrške obrtništvu i tradicionalnim zanatima	Služba za gospodarstvo	0	25.000	

		Vrijednost realiziranih projekata podrške potpore jačanju konkurentnosti postojećih MSP	Služba za gospodarstvo	0	100.000
M.1.1.2. Promocija Mostara kao grada s povoljnim poslovnim okruženjem		Grad Mostar certificiran za povoljno poslovno okruženje s BFC certifikatom	Služba za podršku biznisu	Ne	Da
		Broj dostupnih informativnih alata o procesu i pogodnostima investiranja na području Grada Mostara	Služba za podršku biznisu	0	1
		Broj osnovanih gospodarskih subjekata inozemnih ulagača	Služba za podršku biznisu /Općinski sud u Mostaru	n/a	5
M. 1.1.3. Potpora start upa i mladim poduzetnicima i obrtnicima		Broj potpornih programa za mlade na području Grada Mostara	Služba za gospodarstvo	1	5
		Organizirano godišnje natjecanje mladih za inovativnu poslovnu ideju	Služba za gospodarstvo	Ne	Da

Prioritet 1.2. – Razvoj turizma i promocija Grada

Grad Mostar regionalno je središte Hercegovine i kao takav predstavlja regionalno turističko središte i jedno je od glavnih turističkih središta u Bosni i Hercegovini. U Strategiji razvoja Grada Mostara za razdoblje do 2027. godine turizam treba zauzeti jedno od važnijih mesta i treba biti jedna od poluga razvoja Grada Mostara. Stoga su razvoj turizma i promocija grada, koja je nužno vezana za turizam, definirani kao jedan od prioriteta razvoja Grada Mostara.

Također, promocija Grada vrlo je važna karika u sustavnom razvoju Grada kao turističkog, ali i poslovnog središta. Stoga je potrebno poduzeti aktivnosti koje će stvoriti pozitivnu sliku grada i privući turiste, ali isto tako i poduzetnike, odnosno investitore.

Cilj ovog prioriteta je stvoriti prepostavke za sustavan razvoj turizma u Gradu Mostaru te razviti dodatnu turističku infrastrukturu i turistički sadržaj. U analizi stanja identificirani su određeni izazovi i slabosti kao što su koncentriranost turizma na staru jezgru grada te nedovoljno razvijena turistička infrastruktura kao i nerazvijen sustav upravljanja turizmom i slaba sustavna promocija grada. Stoga je ovaj prioritet na stvaranje uvjeta kako bi se turizam grada u sljedećih šest godina razvijao na sustavan način i kako bi se povećao broj noćenja, dolazak i produžilo vrijeme boravka turista.

Kako bi se riješili identificirani izazovi i zadovoljile potrebe u segmentu turizma, planirana je provedba niza aktivnosti koje su grupirane u četiri ključne mjere.

Tabela 18 – Pregled mjera unutar Prioriteta 1.2. Razvoj turizma i promocija Grada

Prioritet 1.2. – Razvoj turizma i promocija Grada	Mjera	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
M.1.2.1. Razvoj sustava upravljanja turizmom		Broj turističkih događaja ili manifestacija koje je podržao ili inicirao Grad godišnje	Služba za gospodarstvo	17	30
		Broj održanih edukacija godišnje od 2023., a koje su organizirane kao aktivnost Grada	Služba za gospodarstvo	0	4
		Udio registriranih dolazaka u Grad Mostar do travnja i poslije listopada u ukupnom broju dolazaka	Federalni zavod za statistiku	20 %	35 %
M.1.2.2. Razvoj nove i poboljšanje postojeće turističke infrastrukture i sadržaja		Broj novih kulturno-turističkih lokacija spremnih za ulaganje	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	1	4
		Broj podržanih projekata i inicijativa uređenja novih sadržaja aktivnog turizma godišnje	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	2	5
M.1.2.3. Život uz Neretvu – revitalizacija sadržaja i ponude uz rijeku Neretvu		Broj novih lokacija uz rijeku Neretvu spremnih za ulaganje	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	0	3
		Dužina uređenih šetnica uz obalu rijeke Neretve	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	0	5 km

		Dužina uređenih biciklističkih staza uz rijeku Neretvu	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	0	5 km
M.1.2.4. Promocija i brendiranje grada Mostara		Broj promotivnih događaja na kojima grad aktivno sudjeluje godišnje	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	2	4
		Razvijena digitalna platforma za promociju grada	Tajništvo gradonačelnika	Nema	U funkciji
		Broj uspostavljenih partnerstava s drugim gradovima	Tajništvo gradonačelnika	25	30

Prioritet 1.3. – Ruralni razvoj Grada Mostara

Iako je Grad Mostar najveće urbano središte u Hercegovačko-neretvanskoj županiji te u cijeloj Hercegovini, ruralni razvoj i razvoj poljoprivrede od iznimne je važnosti za održavanje ruralnih područja Grada Mostara vitalnim i atraktivnim prostorom. Uzimajući u obzir da proizvodnja hrane te osiguranje sigurnosti dostupnosti hrane na globalnoj, a isto tako i na europskoj razini predstavlja jedan od prioriteta, poljoprivredna proizvodnja, stočarstvo te proizvodnja hrane treba biti jedan od prioriteta Grada Mostara. Ovo je posebno važno zbog činjenice da 40 % stanovnika Grada Mostara živi izvan urbanog središta.

Analiza stanja pokazala je da se sektor poljoprivrede u Gradu Mostaru suočava s brojnim izazovima i problemima koji ograničavaju aktivno bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom. Također, ruralni razvoj još uvijek nije dovoljno afirmiran što je izravna posljedica neznanja, neinformiranosti i slabih kapaciteta u ovom segmentu kako na strani javnog sektora tako i na strani stanovništva. Iako se politika ruralnog razvoja te razvoja poljoprivrede vodi na višim razinama, postoje brojne aktivnosti i projekti koje može provesti Grad Mostar kako bi se prije svega afirmirala poljoprivredna proizvodnja te kako bi se afirmirali ruralni dijelovi Grada Mostara. Poljoprivreda i ruralni razvoj Grada Mostara važni su i iz aspekta razvoja turizma, s obzirom na to da je Grad Mostar regionalno turističko središte.

Cilj ovog prioriteta je stvoriti prepostavke za razvoj poljoprivrede, proizvodnju hrane i stvaranje prilika za život i rad na selu.

Kako bi se riješili identificirani izazovi i zadovoljile potrebe u segmentu ruralnog razvoja Grada Mostara, planirana je provedba niza aktivnosti koje su grupirane u dvije ključne mjere.

Tabela 19 – Pregled mjera unutar Prioriteta 1.3. Ruralni razvoj Grada Mostara

Prioritet 1.3. – Ruralni razvoj Grada Mostara	Mjera	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2020.)	Ciljna vrijednost (2027.)
	M.1.3.1. Poticanje proizvodnje, prerade, trženja i promocije poljoprivrednih proizvoda	Broj OPG-ova	Služba za gospodarstvo	863	više od 900
		Broj zadruga	Služba za gospodarstvo	12	20
	M.1.3.2. Diversifikacija aktivnosti na selu	Broj uspostavljenih ruralnih akceleratora	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	0	2
		Broj podržanih događaja na selu (sajmovi, festivali...)	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	1	4
		Broj održanih edukacija u organizaciji Grada za poduzetništvo na selu godišnje	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	0	3

3.2. Prioriteti za Strateški cilj 2

STRATEŠKI CILJ 2 „Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar“ operacionalizira se kroz 3 prioriteta i 11 mjera⁵, čije će se ostvarenje pratiti preko 10 indikatora.

Tabela 20 – Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata s izvorima, polaznim i cilnjim vrijednostima u okviru Strateškog cilja 2

STRATEŠKI CILJ 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar	Prioritet	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2020.)	Ciljna vrijednost (2027.)
	Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih	Broj učenika osnovnih škola	Federalni zavod za statistiku	8552	9000
		Broj zaposlenih kao rezultat aktivnih mjera zapošljavanja koje je pokrenula Gradska uprava	Odjel za gospodarske, komunalne i inspekcijske poslove	0	150
		Postotak sportaša u ukupnom broju stanovnika	Sportski savez Grada Mostara	4,6 %	6 %
		Broj korisnika kulturnih usluga	Odjel za društvene djelatnosti	175.760	200.000
	Prioritet 2.2. – Poboljšanje sustava socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana	Broj stanovnika na jednog liječnika	Zavod za javno zdravstvo	168	150
		Broj korisnika socijalnih davanja	Centar za socijalni rad	5400	4000
		Broj kaznenih djela	MUP	329	< 300
	Prioritet 2.3. – Poboljšanje učinkovitosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga	Prosječna ocjena zadovoljstva građana uslugama javne uprave – Pravne usluge – šalter sala	Pravna služba	2,16 (2016.)	4,00
		Broj odobrenih aplikacija za financiranje	Služba za podršku biznisu/ Tijelo za poslove	4	20

⁵Mjere su detaljno opisane u Prilogu 3.

	razvojnih prioriteta Grada Mostara iz vanjskih izvora	razvojnog planiranja i upravljanje razvojem pri Tajništvu Gradonačelnika (po uspostavi)		
	Funkcionalno koordinacijsko tijelo koje koordinira razvojne potrebe Grada i aktivnosti koje provode nevladine organizacije	Tajništvo gradonačelnika	Ne	Da

Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih

Obrazovanje predstavlja temelj razvoja određene zajednice. Kvaliteta i dostupnost obrazovanja pretpostavke su za kvalitetan društveni, ali i konkurentni gospodarski razvoj. Kvalitetno obrazovanje također je pretpostavka za ostanak mladih, ali isto tako i za privlačenje mladih iz drugih sredina za obrazovanjem u Mostaru. Međutim, Grad Mostar bilježi kontinuirano opadanje broja upisanih učenika u osnovno i srednje obrazovanje. Isto tako bilježi se i smanjenje broja djece upisane u predškolske ustanove.

Usklađivanje obrazovnih programa s potrebama poslodavaca ne postoji, odnosno ne planira se sustavno i dugoročno.

Sport je također jedan od stupova kvalitete života građana jedne sredine ili zajednice. Grad Mostar proteklih godina bilježi značajne rezultate u sportu, posebice u individualnom sportu. Međutim, unatoč visokim sportskim rezultatima Gradu Mostaru kronično nedostaje odgovarajuća infrastruktura kako bi se stvorili adekvatni uvjeti za razvoj mladih sportaša. Sportski rezultati događaju se prvenstveno zahvaljujući trudu i angažmanu pojedinaca.

Grad Mostar u okviru ove strategije definirao je obrazovanje, sport i mlađe kao jedan od ključnih prioriteta kako bi se stvorile pretpostavke za afirmaciju mladih ljudi i njihov ostanak u Gradu Mostaru, ali isto tako i privlačenje mladih iz drugih sredina da se školiju, žive i rade u Gradu Mostaru.

Osnovni problem koji je identificiran u segmentu obrazovanja, sporta i mladih je nedostatak odgovarajuće infrastrukture te nedostatak kapaciteta i politika za sustavnu potporu mladih. Iako su nadležnosti za obrazovanje i sport na višim razinama, postoje brojne mogućnosti da Grad kroz svoje aktivnosti i projekte stvari bolje preduvjete za razvoj boljih uvjeta za obrazovanje, sport i mlađe.

Također, kulturno-povijesna baština Grada Mostara jedna je od njegovih najznačajnijih i prepoznatljivih karakteristika. Osobito je značajan Stari most, koji je, nakon obnove, sa starom jezgrom Grada Mostara 2005. godine uvršten na UNESCO-ov popis svjetske baštine.

Grad Mostar prvi je grad u Bosni i Hercegovini koji je izradio Strategiju kulture „Premoščivanje razdvojenosti“. Strategija je izrađena za razdoblje 2018. – 2026. i bila je temelj za kandidaturu Grada Mostara za Europsku prijestolnicu kulture 2024. Strategija kulture izrađena je na načelima otvorenosti i

partnerstva i postigla je visok stupanj konsenzusa šire društvene zajednice. Međutim, strategija nije mogla biti formalno usvojena zbog nepostojanja Gradskog vijeća kao zakonodavnog tijela.

Kako bi se riješili identificirani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu, planirana je provedba niza aktivnosti koje su grupirane u četiri ključne mjere.

Tabela 21 – Pregled mjera unutar Prioriteta 2.1. Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih

Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih	Mjera	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost (2027.)
M.2.1.1. Unaprjeđenje kapaciteta za odgoj i obrazovanje	Postotak rekonstruiranih, izgrađenih i adaptiranih školskih objekata	Odjel za društvene djelatnosti	80 %	90 %	
	Postotak rekonstruiranih, izgrađenih i adaptiranih predškolskih objekata	Odjel za društvene djelatnosti	60 %	75 %	
	Uveden program dodjele besplatnih udžbenika za sve učenike u osnovnom obrazovanju	Odjel za društvene djelatnosti	Djelomično	Potpuno	
	Izrađen održiv model osiguranja toplog obroka u školama	Odjel za društvene djelatnosti	Nema	Izrađen	
M.2.1.2. Povezivanje obrazovanja s tržištem rada i jačanje položaja mladih	Strategija za mlade	Odjel za društvene djelatnosti	Nema	Usvojena	
	Broj uvedenih aktivnih mjera potpore zapošljavanju iniciranih od Gradske uprave	Odjel za društvene djelatnosti	0	1	
	Broj dodijeljenih stipendija na godišnjoj razini	Odjel za društvene djelatnosti	82 (2019./2020.)	> 100	
	Broj korisnika subvencioniranih stambenih kredita	Odjel za društvene djelatnosti	0	50	
	Postotak srednjoškolaca koji su zasnovali radni odnos u odnosu na broj završenih srednjoškolaca	Odjel za društvene djelatnosti	6 %	15 %	
M.2.1.3. Unaprjeđenje sporta i sportske	Izgrađena gradska dvorana i zatvoreni gradski bazen	Odjel za urbanizam i građenje	Ne	Da	

	infrastrukture	Postotak uređenih sportskih sadržaja definiranih planskim dokumentima	Odjel za urbanizam i građenje	75 %	90 %
		Broj uspješnih individualnih sportaša	Sportski savez Grada Mostara	12	20
		Broj uspješnih klubova	Sportski savez Grada Mostara	9	15
	M.2.1.4. Strategija razvoja kulture „Premošćivanje razdvojenosti“	Broj provedenih programa inovativnog razvoja kulture	Odjel za društvene djelatnosti	1	6
		Broj provedenih programa jačanja prepoznatljivosti kulture Mostara	Odjel za društvene djelatnosti	2	15

Prioritet 2.2. – Poboljšanje sustava socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana

Socijalna, zdravstvena i ukupna sigurnost građana jedne zajednice od ključne je važnosti za kvalitetu života neke zajednice. Analiza stanja pokazala je kako zdravstvene i socijalne ustanove još uvijek nisu dovoljno opremljene niti kapacitirane kako bi se kvaliteta zdravstvenih i socijalnih usluga podigla na višu razinu. Ovo je posebno izraženo u segmentu socijalnih usluga za posebne kategorije društva kao što su osobe u trećoj životnoj dobi, djeca te ostale ranjive skupine građana.

Također, iako je Grad Mostar relativno siguran grad, dolazi do pojave narušavanja javnog reda i mira, a koji se najčešće povezuju s nestabilnim političkim okruženjem što dovodi do netrpeljivosti i eskalacije nereda i narušavanja javnog reda i mira.

Stoga je cilj ovog prioriteta ojačati kapacitete kako u zdravstvenom i socijalnom sektoru tako i u cjelokupnoj sigurnosti građana kako bi se stvorilo ozračje za ugodan i miran život u Gradu Mostaru i kako bi se Grad Mostar mogao smatrati sigurnim gradom.

Kako bi se riješili identificirani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu, planirana je provedba niza aktivnosti koje su grupirane u tri ključne mjere.

Tabela 22 – Pregled mjera unutar Prioriteta 2.2. Poboljšanje sustava socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana

Prioritet 2.2. – Poboljšanje sustava socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana	Mjera	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost (2027.)
M.2.2.1. Unaprjeđenje kvalitete zdravstvenih usluga građanima	Broj opremljenih objekata zdravstvene zaštite	Odjel za društvene djelatnosti	31	35	
	Broj stipendiranih liječnika	Odjel za društvene djelatnosti	17	25	

	Izmješten DZ Stari Grad	Odjel za društvene djelatnosti	Ne	Da
M.2.2.2. Unaprjeđenje kvalitete socijalnih usluga građanima i pomoći ranjivim skupinama	Iznos sredstava kojima su se podržali projekti nevladinih udruga u pružanju izvaninstitucionalnih usluga	Odjel za društvene djelatnosti	242.690 KM	315.450 KM
	Broj izgrađenih stanova socijalnog stanovanja	Odjel za društvene djelatnosti	26	100
	Otvoren hospicij	Odjel za društvene djelatnosti/Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi HNŽ/K	Ne	Da
M.2.2.3. Stvaranje uvjeta za veću sigurnost građana Mostara	Postotak površine pod minama	Civilna zaštita	0,02 %	0 %
	Broj instaliranih kamera video nadzora	Tajništvo gradonačelnika	7	78
	Broj održanih kampanja za prevenciju nasilja godišnje	Odjel za društvene djelatnosti	0	2

Prioritet 2.3. – Poboljšanje učinkovitosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga

Učinkovita i djelotvorna javna uprava oslonac je budućeg gospodarskog, ali i sveukupnog razvoja Grada Mostara. U svrhu transparentnosti, unaprjeđenja procesa pružanja javnih usluga građanima, ali i odgovora na zahtjeve poduzetnika i investitora, nužno je provesti digitalnu transformaciju javne uprave. Unaprjeđenje IKT infrastrukture, izrada strateškog i normativnog okvira kao i razvoj ljudskih resursa i kapaciteta Gradske uprave Mostar u oblasti digitalizacije približit će Grad Mostar suvremenim tijekovima digitalizacije i digitalne transformacije. Izrađena Mapa puta digitalne transformacije Grada Mostara osnova je za provedbu navedenog procesa, ali i osnova za osiguranje vanjskih izvora sredstava za realizaciju ovog strateškog prioriteta Gradske uprave. Fokus Gradske uprave Mostar u idućem razdoblju je i unaprjeđenje suradnje s nevladinim sektorom i građanima kako bi se osigurao sinergetski učinak i suradnja u cijelokupnom razvoju Mostara. Potrebno je graditi sustavni dijalog s nevladinim sektorom i građanima te na osnovi toga kreirati i usmjeravati programe potpore nevladinom sektoru koji je uz Gradsku upravu jedan od nositelja unaprjeđenja kvalitete života građana.

Unaprjeđenje učinkovitosti sustava javne uprave i transparentnosti u objavi informacija o planiranju i trošenju javnih finansijskih sredstava usporedno s povećanjem učinka u trošenju javnih sredstava doprinijet će većem povjerenju građana u javnu upravu. Povećanom povjerenju građana u javnu upravu doprinijet će i učinkovito upravljanje korupcijskim rizicima primjenom adekvatnih antikorupcijskih mehanizama.

Fokus u idućem planskom razdoblju mora biti i na formiranju Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem na razini Gradske uprave Mostar, njegovo adekvatno kapacitiranje i provedba potrebnih aktivnosti kako bi se učinkovito upravljalo razvojem, ispunile zakonske odredbe u oblasti

upravljanja razvojem, ali i doprinjelo provedbi i ostvarenju što većeg razvojnog utjecaja Strategije. Navedenom će doprinijeti i jačanje kapaciteta u oblasti pripreme projektnih prijedloga i izrada baze projekata kako bi se osigurao i viši stupanj vanjskih izvora sredstava za financiranje razvojnih prioriteta.

Cilj prioriteta je kroz unaprjeđenje učinkovitosti sustava upravljanja razvojem, provedbu antikorupcijskih politika, digitalizaciju i unaprjeđenje suradnje s nevladinim sektorom i građanima doprinijeti stvaranju kompetentne, učinkovite, djelotvorne, otvorene i odgovorne javne uprave Grada Mostara, koja je u funkciji unaprjeđenja poslovnog okruženja, gospodarskog razvoja kao i cjelokupne kvalitete života.

Kako bi se riješili identificirani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu, planirana je provedba niza aktivnosti koje su grupirane u četiri ključne mjere.

Tabela 23 – Pregled mjera unutar Prioriteta 2.3. – Poboljšanje učinkovitosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga

Prioritet 2.3. – Poboljšanje učinkovitosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga	Mjera	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost (2027.)
M.2.3.1. Mapa puta digitalne transformacije Grada Mostara	Provedena e-usluga (e-predmet, one stop shop na web stranici Grada Mostara, razmjena G2G, procedure...)	Služba za opću upravu i gradska područja	Djelomično	Potpuno	
	Postotak zaposlenika koji je prošao obuke za aktivan rad u aplikacijama i specijalističke obuke za zaposlene (kadrovska, sitni inventar, rezervacije, komunalne naknade, javne površine...)	Služba za organizaciju i personal	5 %	50 %	
	Izrađen izvještaj penetracijskog testiranja koji ukazuje na kritične točke ranjivosti informacijskog sustava	Služba za organizaciju i personal	Ne	Da	
	Disaster recovery site pušten u operativni rad	Služba za organizaciju i personal	Ne	Da	
M.2.3.2. Razvoj suradnje s nevladnim sektorom i građanima	Izrađen i godišnje ažuriran registar nevladinih organizacija koje djeluju na području Grada Mostara	Odjel za društvene djelatnosti	Ne	Da	
	Iznos godišnjeg izdvajanja za projekte nevladinih organizacija koji se provode na području Grada	Odjel za društvene djelatnosti	1.500.000	2.000.000	

	Izrađena Strategija komuniciranja s građanima	Služba za opću upravu i gradska područja	Ne	Da
M.2.3.3. Prevencija i suzbijanje korupcije	Izrađena Strategija za sprječavanje korupcije u Gradu Mostaru	Tajništvo gradonačelnika	Ne	Da
	Izrađen plan integriteta u gradskim organima uprave	Služba za opću upravu i gradska područja	Ne	Da
	Broj provedenih edukacija u svrhu prepoznavanja pojavnih oblika korupcije (godišnje)	Služba za organizaciju i personal	0	5
M.2.3.4. Jačanje razvojnih kapaciteta Gradske uprave	Funkcionalno Tijelo za upravljanje i koordinaciju razvojem pri Uredu Gradonačelnika	Tajništvo gradonačelnika	Ne	Da
	Broj službenika gradskog organa uprave i javnih poduzeća i ustanova koji su prošli edukaciju u pisanju i provedbi projekata	Služba za organizaciju i personal	10	50
	Broj pripremljenih projektnih aplikacija za razvojne prioritete Grada Mostara (na godišnjoj razini)	Služba za podršku biznisu / Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem pri Tajništvu Gradonačelnika (po uspostavi)	13	20

3.3. Prioriteti za Strateški cilj 3

Strateški cilj 3 „Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar“ operacionalizira se kroz 4 prioriteta i 14 mjera⁶, čije će se ostvarenje pratiti preko 12 indikatora.

⁶Mjere su detaljno opisane u Prilogu 3.

Tabela 24 – Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata s izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru Strateškog cilja 3

STRATEŠKI CIJU 3: Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar	Prioritet	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 3.1. – Plansko održivo korištenje prostora	Broj objekata koji još uvijek nisu rekonstruirani ili revitalizirani u urbanom dijelu grada	Služba za građenje i obnovu		20	5
	Površina (km ²) ozelenjenih gradskih četvrti	Služba za katastar		0,1 %	3 %
	Usvojen Prostorni plan Grada Mostara	Služba za urbanističko planiranje		Ne	Da
Prioritet 3.2. – Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga	% stanovništva obuhvaćenog javnom rasvjетom	Služba za komunalne poslove i okoliš		80 – 85 %	100 %
	% otpada koji se reciklira kroz uspostavljeni sustav prikupljanja odvojenog otpada	JKP		3 %	45 %
	Broj korisnika vodoopskrbnog sustava na području Grada Mostara	JP Vodovod d.o.o. Mostar		41.000	44.000
Prioritet 3.3. Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga	Broj uređenih parkirališnih mjesta na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš / JP Mo parking		1023	5000
	Dužina biciklističkih staza na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš		0	> 5 km
	Broj uređenih	JP Mostar Bus, Zavod za		20	70

	autobusnih postaja na području Grada Mostara	prostorno uređenje		
Prioritet 3.4. Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije	% smanjenja potrošnje električne energije kao rezultat provođenja mjera energetske učinkovitosti	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured	0	17 %
	Udio obnovljivih izvora energije (OIE) u ukupnoj bruto finalnoj potrošnji energije	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured	19,71 %	21,85 %
	Količina emisije CO ₂ u zraku	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured	362 236 tCO ₂	253 265 tCO ₂

Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora

Bespravna gradnja i nepostojanje prostornog plana u velikoj su mjeri unazadile razvoj Grada Mostara u prethodnom razdoblju. Uspostavljanjem Vijeća Prostornog plana Grada Mostara pokazana je ozbiljna namjera gradskih vlasti da otklone ovo ograničenje i donesu Prostorni plan Grada Mostara za razdoblje 2021. – 2031. koji će biti osnova za daljnji gospodarski i infrastrukturni razvoj. U idućem razdoblju, fokus prostornog razvoja Grada Mostara bit će stavljen na modernizaciju urbanog izgleda Grada Mostara čime će se dodatno obogatiti vizualni identitet i ojačati turistička atraktivnost. Naime, Grad Mostar je poznat i priznat kao poželjna turistička atrakcija, a mjerama uređenja javnih površina, povećanja zelenih površina i uređivanja objekata od javnog značaja Grad će postati još atraktivniji.

Značajan izazov u prethodnom razdoblju je nezadovoljavajuće stanje o pitanju čistoće Grada Mostara kao i nedostatak zelenih površina, što je fokus ovog prioriteta gdje se planira uspostava funkcionalnog sustava komunalne djelatnosti kao i kontinuirane aktivnosti na očuvanju, revitalizaciji i kreiranju novih zelenih površina i šuma na području Grada Mostara. Provođenjem planiranih mjera u okviru prioriteta očekuje se da će rezultirati modernim izgledom Grada Mostara gradnjom novih stambenih blokova, rekonstrukcijom ključne šetnice u Mostaru, povećanjem broja zelenih površina, uspostavljenom komunalnom redu i čistoći u Gradu Mostaru te uspostavljanjem elektroničkih sustava za izdavanje građevinskih dozvola i uvođenja licencija u oblasti gradnje kao i uspostavljanjem registra nekretnina.

Cilj prioriteta je sustavnim pristupom procesu prostornog planiranja promišljenim, usklađenim i održivim upravljanjem javnim prostorom, imovinom i zelenim površinama razvijati Grad Mostar kao urbani centar regije Hercegovine i ambijenta poželjnog za ulaganje, rad i život.

Kako bi se riješili identificirani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu, planirana je provedba niza aktivnosti koje su grupirane u četiri ključne mjere.

Tabela 25 – Pregled mjera unutar Prioriteta 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora

Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora	3.1.1. Poboljšanje urbanog izgleda Grada Mostara	Broj stambenih jedinica u objektima kolektivnog stanovanja	Služba za građenje i obnovu	24.220	30.000
		% iluminiranih mostova i arhitektonskih objekata u gradu	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	15 %	100 %
		% rekonstruirane površine ulice Braće Fejića i pretvorene u pješačku zonu	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	66 %	100 %
	3.1.2. Podizanje kvalitete urbanog i prostornog planiranja	% dozvola izdanih kroz sustav „e-dozvola“	Služba za građevinske propise	0	50 %
		Broj izrađenih regulacijskih planova	Služba za urbanističko planiranje	24	25
	3.1.3. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih javnih površina	Izrađena izdvojena studija razvoja zelene infrastrukture Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš	Ne	Da
		% površine revitalizirane gradske šume Trimuša	Služba za komunalne poslove i okoliš	15 %	75 %
		Površina (km^2) novouspostavljene zelene površine u Gradu Mostaru	Služba za komunalne poslove i okoliš	0	1
	3.1.4. Unaprjeđenje komunalne djelatnosti u cilju očuvanja i zaštite životne sredine	Broj provedenih kampanja usmjerenih na edukaciju građana o postupanju s otpadom	Služba za komunalne poslove i okoliš	0	3

Iznos realiziranih subvencija usmjerenih prema kupovini opreme komunalnih poduzeća	Služba za proračun i financije	0	300.000 KM
Broj osoba zaposlenih u komunalnoj redarskoj službi	Služba za inspekcijske poslove	4	6
Broj zaposlenih na poslovima održavanja javne čistoće i zelenila	JKP	27	50

Prioritet 3.2. – Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga

Stanje javne infrastrukture jedan je od ključnih aspekata razvoja lokalne zajednice jer utječe na kvalitetu života stanovnika, ali i na atraktivnost područja za privlačenje investitora i pokretanje gospodarskih aktivnosti. Stanje javne infrastrukture Grada Mostara na zadovoljavajućoj je razini u aspektu da je javna infrastruktura izgrađena i funkcionalna, međutim, u svim oblastima zamjećuje se da je sustav zastario te da su potrebne njegove rekonstrukcije i modernizacije.

Mjere unutar ovog prioriteta odnose se na poboljšanje gradske rasvjete zamjenom postojećih neučinkovitih rasvjetnih tijela i uspostavljanjem pametnog sustava upravljanja rasvjetom u gradu, što će donijeti višestruke uštede za proračun Grada, ali i smanjiti svjetlosnu zagađenost zraka. Održivo upravljanje otpadom koje će rezultirati uspostavom sustava odvojenog prikupljanja otpada i povećanjem obuhvata otpada za reciklažu te saniranje postojećih ilegalnih odlagališta otpada predstavlja vrlo važan razvojni korak u tranziciji prema kružnoj ekonomiji za Grad Mostar i uklanjanje potencijalnih zdravstvenih opasnosti za stanovnike Grada Mostara. Unaprjeđenje sustava pročišćavanja otpadnih voda ima za cilj povećanje obuhvata pročišćavanja otpadnih voda, dok modernizacija vodovoda ima za cilj sprječavanje gubitaka u vodovodnom sustavu koji su trenutačno veći od 50 %.

Sve predložene mjere usklađene su s ciljevima održivog razvoja kreirajući zajednicu dostoјnu svojih stanovnika, ali i s ciljevima kružne ekonomije i očuvanja okoliša smanjenjem pritisaka i zagađivača na okoliš u Gradu Mostaru. Provedbom ovih mjer Grad Mostar se snažno opredjeljuje i pridružuje zajednici proaktivnih europskih gradova koji razmišljaju i rade za svoje stanovnike gradeći kvalitetnu javnu infrastrukturu koja će moći opsluživati mnoge buduće generacije stanovnika, ali istodobno biti ekološki i finansijski održiva.

Cilj prioriteta je modernizacijom i unaprjeđenjem stanja javne infrastrukture kreirati funkcionalnu i održivu gradsku infrastrukturu koja će, osim značajnog pozitivnog utjecaja na očuvanje okoliša, imati i dugoročni pozitivan utjecaj na proračunska sredstva Grada Mostara.

Kako bi se riješili identificirani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu, planirana je provedba niza aktivnosti koje su grupirane u četiri ključne mjere.

Tabela 26 – Pregled mjera unutar Prioriteta 3.2. – Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga

Prioritet 3.2. – Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
3.2.1. Poboljšanje javne gradske rasvjete	Broj instaliranih rasvjetnih tijela s izvorima svjetla baziranim na LED tehnologiji na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš	2520 (15 %)	> 5000 (30 %)	
	Proведен pametni sustav za upravljanje rasvjetom u gradu	Služba za komunalne poslove i okoliš Odjel za urbanizam i građenje	NE	DA	
3.2.2. Unaprjeđenje sustava upravljanja otpadom	Broj funkcionalnih reciklažnih dvorišta	JKP	0	10	
	Broj postavljenih kontejnera/kanti za odvojeno sakupljanje otpada	JKP	0	100	
	Broj potpisanih sporazuma sa subjektima koji se bave otkupom i reciklažom otpada	JKP	0	5	
3.2.3. Poboljšanje sustava vodoopskrbe	Izrađen katastar podzemnih vodovodnih instalacija	JP Vodovod d.o.o. Mostar	Ne	Da	
	Dužina nove i rekonstruirane vodoopskrbne mreže	JP Vodovod d.o.o. Mostar	50 km	70 km	
3.2.4. Poboljšanje sustava prikupljanja i tretmana otpadnih i površinskih voda	Broj subjekata pokrivenih sustavima tretmana otpadnih voda	JP Vodovod d.o.o. Mostar	47.500	65.000	

		Postotak otpadnih voda koje se pročišćavaju	JP Vodovod d.o.o. Mostar	40 %	60 %
--	--	--	-----------------------------	------	------

Prioritet 3.3. – Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga

Značajan segment cjelokupnog razvoja Grada Mostara predstavlja unaprjeđenje transportnih i prometnih kapaciteta, čime se ostvaruje bolja prometna povezanost, ali i doprinos razvoju turizma. Poboljšanjem tehničkih elemenata cesta doprinosi se povećanju sigurnosti sudionika u prometu. Različiti vidovi prometa koji su zastupljeni u Gradu Mostaru komparativna su prednost i važna pretpostavka za razvoj intermodularne prometne mreže, pri čemu daljnji razvoj Zračne luke Mostar predstavlja jedan od fokusa ne samo Grada Mostara nego svih razina vlasti u BiH, posebno HNŽ/K i Federacije BiH.

Izgrađena i kvalitetna cestovna infrastruktura jedan je od osnovnih preduvjeta za ekonomski, ali i cjelokupni društveni razvoj područja jer omogućava lakše i brže povezivanje sa susjednim mjestima, kako u zemlji tako i inozemstvu. S druge strane, unaprjeđenjem cestovne infrastrukture unaprjeđuje se kvaliteta života građana i sveukupne sigurnosti. Uz unaprjeđenje cestovne infrastrukture u idućem planskom razdoblju potrebno je raditi i na unaprjeđenju kolnog, pješačkog, biciklističkog i prometa u mirovanju, a poseban fokus staviti na problem uređenosti oblasti parkiranja na području Grada. Na putu zelene transformacije Grada Mostara posebno je potrebno raditi na unaprjeđenju biciklističke infrastrukture koja će doprinijeti i razvoju turizma kao i razvoju svijesti o prednostima koje donosi ovaj vid prijevoza, kako za građane tako i za cjelokupnu zajednicu.

Javni prijevoz na području Grada Mostara ne koristi se u značajnoj mjeri te je aktivnostima u idućem planskom razdoblju potrebno raditi na unaprjeđenju infrastrukture javnog prijevoza, posebno autobusnih stajališta i modernizacije autobusa i drugih sredstava javnog prijevoza. Ranije izrađene analize ukazale su i na mogućnosti elektrifikacije javnog prijevoza u Gradu Mostaru (uvodenjem tramvaja ili lake željeznice što može riješiti problem zagušenosti prometa, posebno u vrijeme turističke sezone).

Cilj prioriteta je da se unaprjeđenjem cestovne i prijevozne infrastrukture te sadržaja unaprijedi cjelokupna infrastruktura područja kao i stupanj zadovoljstva građana njome uz doprinos razvoju turizma i zaštiti okoliša.

Kako bi se riješili identificirani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu, planirana je provedba niza aktivnosti koje su grupirane u tri ključne mjere.

Tabela 27 – Pregled mjera unutar Prioriteta 3.3. – Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga

Prioritet 3.3. – Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost (2027.)
M.3.3.1. Poboljšanje prometne povezanosti grada zračnim i kopnenim putem		Ukupan broj putnika u Zračnoj luci Mostar	Služba za gospodarstvo, Zračna luka Mostar	2030	111.769
		Postotak izgrađenih i rekonstruiranih prometnica na području Grada	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	50 %	70 %
		Dužina makadamskih cesta na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš	265 km	245 km
M. 3.3.2. Poboljšanje kolnog, biciklističkog, pješačkog i prometa u mirovanju		Broj izgrađenih garažnih parkirališnih mjesta	JP Mostar parking	0	1500
		Postotak uređenih pločnika	Odjel za urbanizam i građenje	50 %	70 %
		Izrađen Plan izgradnje biciklističkih staza u gradu	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	Ne	Da
		Broj instaliranih pametnih totema za popravak bicikla i punjenje električnih bicikla	Služba za komunalne poslove i okoliš	1	> 5
M.3.3.3. Poboljšanje kvalitete javnog gradskog prijevoza		Broj realiziranih promotivnih kampanja za korištenje javnog prijevoza kao jeftinog i učinkovitog načina prijevoza	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	0	5
		Uvedena elektrifikacija javnog prijevoza	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	Ne	Da

Prioritet 3.4. – Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije

Povećanje energetske učinkovitosti, posebno u segmentu potrošnje energije, ima najveći učinak na dekarbonizaciju energetskog sektora, smanjenje troškova energije, kao i na povećanje produktivnosti i konkurentnosti gospodarskih subjekata i javnog sektora. Održivi energetski razvoj, temeljen na održivim obrascima proizvodnje i potrošnje električne energije, jedan je od preduvjeta jačanja energetske stabilnosti, osiguravajući odgovarajuću dostupnost energije, ali i njezinu ekonomsku, društvenu i ekološku prihvatljivost. Prioritetom se potiče uporaba čišćih tehnologija i rješenja koja doprinose smanjenju emisija stakleničkih plinova te zaokret prema gospodarstvu s niskom razinom ugljika, u svrhu zaštite zraka i očuvanja klime.

Svojim aktivnim sudjelovanjem Gradska uprava Grada Mostara treba i može osigurati da se energijske usluge na svome području stvaraju i koriste na učinkovitiji način i uz veću uporabu obnovljivih resursa. Svaka uporaba energije ujedno je i prilika za uštedu i pametno gospodarenje energijom. Povećanje energijske učinkovitosti jedna je od najvažnijih mjer za smanjenje troškova i negativnog utjecaja na okoliš. Planiranje u energetskom području nužno je kako bi se osiguralo ostvarivanje postavljenih ciljeva, a na tragu toga nastao je i Akcijski plan energijski održivog razvijatka – SEAP 2016. – 2020. U SEAP-u se nalazi detaljna analiza potrošnje energije, pregled potencijala za obnovljive izvore energije te analiza ušteda primjenom mjera energetske učinkovitosti. Upravo je ovaj Akcijski plan bio osnova za razradu mjera ovog prioriteta koji za cilj imaju promociju obnovljivih izvora energije i mjera energetske učinkovitosti, a sve u cilju postizanja održivog razvoja i zaštite okoliša.

Dodatno, Gradsko vijeće Mostar je 2021. godine usvojilo odluku o pristupanju Sporazumu gradonačelnika za klimu i energiju i izradi Akcijskog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama – SECAP. Naime, Grad Mostar, kao odgovorna jedinica lokalne samouprave koja skrbi o svojim građanima i o sebi, poduzima sve moguće mjere kako bi zaštitio svoje građane i vlastita sredstva od sve većeg utjecaja klimatskih promjena.

Kako je zgradarstvo najveći potrošač energije, a ujedno i sektor koji emitira više od 30 % stakleničkih plinova, u sklopu prioriteta predviđeno je poboljšanje energetske učinkovitosti javnih i stambenih objekata u Gradu Mostaru. Naime, upravo je u ovom sektoru i najveći potencijal uštede energije, a da se pri tome ostvare isti ili bolji uvjeti uz uštedu ovisnih troškova. Potencijal obnovljivih izvora energije bit će prepoznat u Prostornom planu jer se predviđa izgradnja solarnih, hidro i vjetroelektrana koje će u velikoj mjeri utjecati na udio korištenja čiste energije na prostoru Grada Mostara.

Jačanjem internih kapaciteta i formiranjem Radne grupu za energetsku učinkovitost i klimatske promjene (Zeleni ured) te energijskog menadžera koordinatora Grada Mostara, kao i drugih energijskih menadžera te suradnika, dodatno će se doprinijeti energijski održivom razvitku grada na načelima energijske učinkovitosti, održive gradnje i korištenja obnovljivih izvora energije.

Cilj prioriteta je primjenom novih tehnologija, materijala i usluga te korištenjem obnovljivih izvora energije i sustava daljinskog grijanja i hlađenja unaprijediti stanje zaštite okoliša, smanjiti energijske gubitke te ostvariti uštedu u proračunu. Dugoročno, cilj je doprinijeti rastu bruto dodane vrijednosti, zahvaljujući energetskim uštedama i većoj konkurentnosti u globalnim lancima vrijednosti.

Kako bi se riješili identificirani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu, planirana je provedba niza aktivnosti koje su grupirane u tri ključne mjere.

Tabela 28 – Pregled mera unutar Prioriteta 3.4. – Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije

Prioritet 3.4. – Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
3.4.1. Povećanje energetske učinkovitosti u zgradarstvu		Uspostavljen informativni sustav za praćenje potrošnje energije u javnim objektima	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	60 %	100 %
		Broj utopljenih zgrada u nadležnosti grada	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	25	60
		Doznačene subvencije građanima u svrhu poboljšanja energetske učinkovitosti	Služba za financije	0	200.000
		Broj investicija u obnovljive izvore energije	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	28	150
3.4.2. Proizvodnja energije za grijanje i hlađenje na energetski učinkovit način		Broj izdanih dozvola za uvođenje u sustav proizvođača energije iz OIE	Služba za građevinske propise	2	200
		Broj objekata na kojima je izvršena konverzija grijanja s loživog ulja na biomasu	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	15	50
		Broj uspostavljenih solarnih elektrana na području Grada	Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	15	300

		Broj službenika i djelatnika javnih poduzeća koji su prošli obuku o energetskoj učinkovitosti	Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	80	200
	3.4.3. Promocija energetske učinkovitosti i podizanje svijesti javnosti	Broj vozila Gradske uprave Mostar nabavljenih u skladu s kriterijima zelene javne nabave	Služba za financije	0	3
		Broj izgrađenih punionica električnih vozila	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavi)	10 (2 javne punionice, ostale su u privatnom vlasništvu)	50

4. Strateški projekti

Strateški projekt 1. Izgradnja gradske dvorane i olimpijskog bazena

Grad Mostar ima dugu povijest ljubitelja sporta kao i ostvarenih vrhunskih rezultata sporta. Međutim, sportska infrastruktura na području Grada Mostara ne prati kako potrebe sportaša tako ni potrebe stanovništva za rekreativnim bavljenjem sportom. Osim toga, plivanje kao sport u Gradu Mostaru ima ogroman potencijal. Tomu svjedoče i posljednji izvrsni rezultati sportaša na svjetskim i europskim natjecanjima. Sportaši mostarskih plivačkih klubova potvrđuju da pronose slavu i dobar ugled za Grad Mostar. Nažalost, i u ovom kontekstu nerazvijena sportska infrastruktura ograničava daljnji razvoj plivanja kao sporta pri čemu se plivački klubovi primorani da treninge održavaju po privatnim bazenima koji nemaju kategoriju olimpijskog. Regulacijskim planom Mostara planirana je izgradnja Olimpijskog bazena dužine 50 metara i širine 25 metara koji je prema navedenom planu predviđen na lokalitetu Južni logor, u sklopu sportsko-rekreacijskog objekta s pripadajućim sportskim terenima na otvorenom i u zatvorenom prostoru.

S tim u vezi nužno je nastaviti s izgradnjom gradske sportske sale kao i Olimpijskog bazena sa svim pratećim sadržajima kako bi se potaknuo razvoj sveukupnog, a posebno plivačkog sporta na području Grada Mostara.

Očekivani učinci: Izgradnja Olimpijskog bazena ima za cilj doprinijeti razvoju sportske infrastrukture i plivačkog sporta te stvoriti preduvjete za stjecanje vrhunskih rezultata sportaša, ali i stvaranje novih sportaša Grada Mostara. Uz navedeno, realizacija projekta doprinijet će razvoju turizma, ali i stvoriti preduvjete da Grad Mostar bude domaćin svjetskih i europskih natjecanja čime se doprinosi unaprjeđenju sadržaja za građane Mostara.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 57,000.000 KM (12,000.000 KM bazen i 45,000.000 KM dvorana), pri čemu se očekuje izdvajanje 6,000.000 KM iz Proračuna Grada Mostara, a 51,000.000 KM iz drugih izvora.

Strateški projekt 2. Jačanje kapaciteta Zračne luke Mostar i uvođenje redovitih linija

Zračna luka Mostar predstavlja jedan od stupova razvoja ne samo Grada Mostara nego i cijele Hercegovine. Bez funkcionalne Zračne luke, odnosno bez redovitih zračnih linija, teško je zamisliti veće učinke u turizmu. Povezanost Grada Mostara, odnosno Hercegovine sa svijetom preko Zračne luke Mostar temelj je bržeg razvoja Mostara ne samo u pogledu turizma nego i ukupnog gospodarskog i društvenog razvoja.

Stoga je potrebno poduzeti aktivnosti na pronalasku načina da se uspostave redovite zračne linije koje će povezati Mostar s ostalim europskim gradovima te s ostatkom svijeta. Također, potrebno je raditi na jačanju infrastrukturnih te ljudskih kapaciteta u funkcioniranju Zračne luke Mostar. U tom se kontekstu mora poboljšati suradnja s HNŽ-om te otvoriti suradnja sa ŽZH-om te ostalim gradovima i općinama koji gravitiraju Zračnoj luci Mostar.

Očekivani učinci: Oživljavanjem Zračne luke Mostar omogućit će se brži razvoj turizma te će se stvoriti prepostavke za privlačenja većeg broja turista izravno u Mostar odnosno Hercegovinu. Također, funkcionalna Zračna luka omogućit će bolje pozicioniranje Grada Mostara u ukupnom gospodarskom razvoju. Isto tako imat će i društveni utjecaj povezivanjem Grada Mostara s dijasporom.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 37,000.000 KM, pri čemu se očekuje izdvajanje 7,000.000 KM iz Proračuna Grada Mostara, a 30,000.000 KM iz drugih izvora.

Strateški projekt 3. Rješavanje pitanja deponija i upravljanja otpadom

Grad Mostar suočava se s problemom odvoza i odlaganja čvrstog otpada. Stari deponij i deponij Uborak moraju proći Plan prilagođavanja po svjetskim ekološkim standardima i sanirati nepovoljne uvjete koji proizilaze iz rada deponija. U skladu s tim Grad Mostar treba iznaći nova rješenja ili lokacije za odvoz i odlaganje komunalnog otpada.

Očekivani učinci: Rješavanje ovog gorućeg pitanja doprinijet će dugoročnom rješavanju pitanja upravljanja otpadom i osigurat će se čistiji grad. Također, rješavanjem pitanja deponija omogućit će se učinkovitije upravljanje otpadom sustavom odvojenog prikupljanja otpada, recikliranjem te pokretanjem novih gospodarskih aktivnosti u segmentu upravljanja otpadom.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 10,000.000 KM, pri čemu se očekuje izdvajanje 3,000.000 KM iz Proračuna Grada Mostara, a 7,000.000 KM iz drugih izvora.

Strateški projekt 4. Uređenje rekreativske zone Bunica

Područje rekreativske zone Buna nalazi se u gradskom području Mostar jug i prostire na 18 ha. Na površini rekreativske zone Bunice potrebno je poduzeti aktivnosti na uređenju komunalnog održavanja, opremanja dijela kupališta i kampa komunalnom infrastrukturom. Odgovarajuća infrastruktura i sadržaji koji uključuju sportski, sigurnosni, mobilijarni i komunalni sadržaj zaokružili bi rekreativsku cjelinu.

Očekivani učinci: Stavljanjem u funkciju rekreativske zone Bunica stvorio bi se novi turistički sadržaj u Gradu Mostaru koji bi doprinio oživljavanju južnog dijela Grada i pokrenuo bi nove turističke aktivnosti.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 3,000.000 KM, pri čemu se očekuje izdvajanje 600.000 KM iz Proračuna Grada Mostara, a 2,400.000 KM iz drugih izvora.

Strateški projekt 5. Izgradnja rekreativske zone Aqua park u sjevernom dijelu Mostara u Vrapčićima

U sjevernom dijelu grada Mostara u prigradskom naselju Vrapčići još u Jugoslaviji izgrađena su dva velika bazena za kupanje, kao kompenzacija građanima Mostara za Neretvu i stvaranja jezera hidroelektrane Mostar. Jedan od dvaju bazena, ukupne površine 35.700 m² i prosječne dubine od oko 2 m, središnji je objekt vodenog parka u idejnem projektu "Sportsko-rekreativski centar Vrapčići". Granicu parcele s jugoistoka određuje magistralna cesta Mostar – Sarajevo (M17), a sa sjeverozapada korito rijeke Neretve, odnosno umjetno akumulacijsko jezero HE „Mostar“. Površina parcele je oko 50 ha.

U prethodnom razdoblju bilo je pokušaja da se ovaj prostor revitalizira i vrednuje izgradnjom aqua parka i golfskih terena. Međutim, još uvijek se ove ideje nisu realizirale. Stoga je potrebno pokrenuti aktivnosti na izgradnji aqua parka na ovom prostoru. Aqua park bi se prostirao na do sada najvećem prostoru ove namjene u Bosni i Hercegovini i bio bi turistička i gospodarska atrakcija Grada Mostara.

Potrebno je krenuti s izgradnjom vodene površine i bazena s opremom, dovoda električne energije, dijela javne rasvjete, uređenja zelenih površina, prilazne ceste do objekata i parkirališta, dovoda vode za piće i unutarnje vodovodne mreže.

Očekivani učinci: Ovim projektom pokrenuo bi se investicijski ciklus koji bi predvidio dodatne sadržaje kao što su hotelijersko-uslužni dio, sportski tereni, šetnice, auto-kampovi, bungalovi. Izgradnjom aqua parka oživio bi se sjeverni dio grada te bi se razvila nova turistička ponuda koja bi dala novi zamah turizmu u Gradu Mostaru i doprinijela otvaranju novih radnih mjesta i bržem gospodarskom razvoju Grada Mostara.

Indikativni financijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 7,000.000 KM, pri čemu se očekuje izdvajanje 600.000 KM iz Proračuna Grada Mostara, a 6,400.000 KM iz drugih izvora.

Strateški projekt 6. Uređenje i promocija poslovnih zona

Grad Mostar zbog jačanja svog gospodarskog i ekonomskog statusa, povećanja zdravih prihoda iz gospodarskih aktivnosti treba za to stvoriti preduvjete. Stvaranje gospodarskih i ekonomskih aktivnosti i jačanja Grada Mostara može se postići uređenjem postojećih i stvaranjem novih poslovnih zona za potencijalne domaće i inozemne investitore. Gospodarski potencijal Grada koji se oslanja na njegove prostorne, geografske, prirodne i vremenske odrednice potrebno je kapitalizirati osiguravanjem svih potrebnih stvari za pokretanje i rad domaćih i stranih ulagača te kompanija. Zbog toga je potrebno uložiti energiju i realizirati poslovne zone: Gajevi, Miljkovići, Rodoč 6 i Kamponiri. Potrebno je uraditi regulacijske planove ili postojeće dodatno analizirati i revidirati.

Očekivani učinci: Uređenjem poslovnih zona pokrenuo bi se novi poslovno-investicijski ciklus u Gradu Mostaru te bi se stvorile prepostavke za privlačenje investitora u Gradu Mostaru i otvaranje novih radnih mjesta te povećanje prihoda u Gradu Mostaru.

Indikativni financijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 1,200.000 KM, pri čemu se očekuje izdvajanje 600.000 KM iz Proračuna Grada Mostara, a 600.000 KM iz drugih izvora.

5. Indikativni finansijski okvir

U nastavku je prikazan sažeti pregled indikativnih finansijskih sredstava potrebnih za provedbu Strategije.

Tabela 29 – Indikativni finansijski okvir

INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR STRATEGIJE RAZVOJA GRADA MOSTARA ZA RAZDOBLJE 2022. – 2027. GODINE						
Oznaka strateškog cilja, prioriteta i mjere		Ukupno (KM)	Proračun institucije (KM)	Ostali izvori		
				Iznos (KM)	Naziv potencijalnog izvora	
	UKUPNO STRATEGIJA	163,120.000	142,300.000	20,820.000		KOORDINACIJSKO TIJELO
1.	STRATEŠKI CILJ 1. RAZVIJEN, KONKURENTAN I GOSPODARSKI DINAMIČAN GRAD MOSTAR	23,200.000	22,000.000	1,200.000		
1.1.	Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja	5,100.000	5,100.000	0		
1.1.1.	Razvoj poslovne infrastrukture i instrumenata potpore poduzetništvu	2,500.000	2,500.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
1.1.2.	Promocija Mostara kao grada s povoljnim poslovnim okruženjem	200.000	200.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za podršku biznisu
1.1.3.	Potpore start upa i mladim poduzetnicima i obrtnicima	2,400.000	2,400.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
1.2.	Razvoj turizma i promocija Grada Mostara	9,350.000	9,100.000	250.000		
1.2.1.	Razvoj sustava upravljanja turizmom	1,200.000	1,200.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo

1.2.2.	Razvoj nove i poboljšanje postojeće turističke infrastrukture i sadržaja	2,750.000	2,500.000	250.000	EU	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
1.2.3.	Revitalizacija sadržaja i ponude uz rijeku Neretvu – život uz Neretvu	4,500.000	4,500.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
1.2.4.	Promocija i brendiranje grada	900.000	900.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
1.3.	Ruralni razvoj Grada Mostara	8,750.000	7,800.000	950.000		
1.3.1.	Poticanje proizvodnje, prerade, trženja i promocije poljoprivrednih proizvoda	5,150.000	4,200.000	950.000	EU	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
1.3.2.	Diversifikacija aktivnosti na selu	3,600.000	3,600.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
2.	STRATEŠKI CILJ 2. OTVOREN, SIGURAN, PAMETAN I KREATIVAN GRAD MOSTAR	57,910.000	44,100.000	13,810.000		
2.1.	Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mlađih	38,500.000	27,000.000	11,500.000		
2.1.1.	Unaprjeđenje kapaciteta za odgoj i obrazovanje	6,500.000	6,000.000	500.000	EU	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
2.1.2.	Povezivanje obrazovanja s tržištem rada i jačanje položaja mlađih	3,000.000	3,000.000			Odjel za društvene djelatnosti – Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
2.1.3.	Unaprjeđenje sporta i sportske infrastrukture	26,000.000	15,000.000	11,000.00	Vlada FBiH	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
2.1.4.	Strategija razvoja kulture – Premošćivanje različitosti	3,000.000	3,000.000			Odjel za društvene djelatnosti – Služba za kulturu

2.2.	Poboljšati sustav socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana	7,400.000	7,000.000	400.000		
2.2.1.	Unaprjeđenje kvalitete zdravstvenih usluga građanima	3,200.000	3,000.000	200.000	EU	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice
2.2.2.	Unaprjeđenje kvalitete socijalnih usluga građanima i pomoći ranjivim skupinama	2,700.000	2,500.000	200.000	EU	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice
2.2.3.	Stvaranje uvjeta za veću sigurnost građana Mostara	1,500.000	1,500.000			Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo – Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo
2.3.	Poboljšanje učinkovitosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga	12,010.000	10,100.000	1,910.000		
2.3.1.	Mapa puta digitalne transformacije Grada	4,510.000	2,600.000	1,910.000	Ostali izvori	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo – Služba za organizaciju i personal
2.3.2.	Razvoj suradnje s nevladinim sektorom i građanima	6,000.000	6,000.000			Odjel za društvene djelatnosti – Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
2.3.3.	Prevencija i suzbijanje korupcije	600.000	600.000			Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo – Služba za organizaciju i personal
2.3.4.	Jačanje razvojnih kapaciteta Gradske uprave	900.000	900.000			Tajništvo gradonačelnika
3.	STRATEŠKI CILJ 3: ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR	82,010.000	76,200.000	5,810.000		
3.1.	Plansko i održivo korištenje prostora	22,950.000	22,700.000	250.000		

3.1.1.	Poboljšanje urbanog izgleda Grada Mostara	8,000.000	8,000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
3.1.2.	Podizanje kvalitete urbanog i prostornog planiranja	1,500.000	1,500.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za urbanističko planiranje
3.1.3.	Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih javnih površina	7,450.000	7,200.000	250.000	Ostali izvori	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.1.4.	Unaprjeđenje komunalne djelatnosti u cilju očuvanja i zaštite životne sredine	6,000.000	6,000.000			Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.2.	Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga	37,000.000	31,500.000	5,500.000		
3.2.1.	Poboljšanje javne gradske rasvjete	8,000.000	8,000.000			Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.2.2.	Unaprjeđenje sustava upravljanja otpadom	13,000.000	7,500.000	5,500.000	Kredit i EU	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.2.3.	Poboljšanje vodoopskrbe	6,000.000	6,000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata
3.2.4.	Poboljšanje sustava prikupljanja i tretmana otpadnih voda	10,000.000	10,000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata
3.3.	Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga	22,060.000	22,000.000	60.000		
3.3.1.	Poboljšanje prometne povezanosti grada zračnim i kopnenim	15,000.000	15,000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih

	putom					objekata
3.3.2.	Poboljšanje kolnog, pješačkog, biciklističkog i prometa u mirovanju	3,060.000	3,000.000	60.000	Federalni fond za zaštitu okoliša	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.3.3.	Poboljšanje kvalitete javnog gradskog prijevoza	4,000.000	4,000.000			Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.4.	Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije	8,450.000	8,200.000	250.000		
3.4.1.	Povećanje energetske učinkovitosti u zgradarstvu	3,850.000	3,600.000	250.000	EU	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
3.4.2.	Proizvodnja energije za grijanje i hlađenje na energetski učinkovit način	4,200.000	4,200.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
3.4.3.	Promocija energetske učinkovitosti i podizanje svijesti javnosti	400.000	400.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu

6. Sažeti pregled strateškog dokumenta

U nastavku je prikazan sažeti pregled Strategije s pokazateljima po strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama.

Tabela 30 – Sažeti pregled strateškog dokumenta

Redni broj i oznaka	Indikator	Izvor indikatora	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
Strateški cilj 1. Ubrzani ekonomski razvoj	Rang razvijenosti Grada Mostara	FZZPR	9	6
	Prosječan broj zaposlenih	FZS	32.104	> 34.000
	Pokrivenost uvoza izvozom	FZS	457,126.018	< 400.000.000
	Porezni prihodi Grada Mostara	FZS	28,966.049	> 35,000.000
	Broj nezaposlenih	FZS	15.432	< 14.000
PRIORITET 1.1. Razvoj poduzetništva i	Broj poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija na području Grada Mostara	Služba za gospodarstvo	21 (14/7) (2021.)	23 (14/9)

privlačenje ulaganja	Vrijednost izvoza MSP-a s područja Grada Mostara	Federalni zavod za statistiku	229,185.449 KM (2020.)	500,000.000 KM
	Vrijednost potpornih sredstava za poslovne ideje mladih	Služba za gospodarstvo	8,000 KM	100,000 KM
M.1.1.1. Razvoj poslovne infrastrukture i instrumenata potpore poduzetništvu	Funkcionalni Centar za inkubiranje poduzetništva i obrnštva i centra za usluge poduzetništvu (one stop shop)	Služba za gospodarstvo	Ne/Ne	Da/Da
	Vrijednost realiziranih projekata podrške obrnštvu i tradicionalnim zanatima	Služba za gospodarstvo	0	25.000
	Vrijednost realiziranih projekata podrške potpore jačanju konkurentnosti postojećih MSP-ova	Služba za gospodarstvo	0	100.000
M.1.1.2. Promocija Mostara kao grada s povoljnim poslovnim okruženjem	Grad Mostar certificiran za povoljno poslovno okruženje s BFC certifikatom	Služba za podršku biznisu	Ne	Da
	Broj dostupnih informativnih alata o procesu i pogodnostima investiranja na području Grada Mostara	Služba za gospodarstvo	0	1
	Broj osnovanih gospodarskih subjekata od inozemnih ulagača	Služba za podršku biznisu / Općinski sud u Mostaru	n/a	5
M. 1.1.3. Potpora start upa i mladim poduzetnicima i obrtnicima	Broj potpornih programa za mlade na području Grada Mostara	Služba za gospodarstvo	1	5
	Organizirano godišnje natjecanje mladih za inovativnu poslovnu ideju	Služba za gospodarstvo	Ne	Da
PRIORITET 1.2.Razvoj turizma i promocija Grada	Broj registriranih dolazaka u Grad Mostar	Federalni zavod za statistiku	108.915	150.000
	Broj registriranih noćenja u Gradu Mostaru	Federalni zavod za statistiku	140.408	380.000
	Prosječna dužina boravka turista u Gradu Mostaru	Federalni zavod za statistiku	1,3 dana	2,5
M.1.2.1. Razvoj sustava upravljanja turizmom	Broj turističkih događaja ili manifestacija koji su podržani ili inicirani od Grada godišnje	Služba za gospodarstvo	17	30
	Broj održanih edukacija godišnje od 2023., a koje su organizirane kao aktivnosti Grada	Služba za gospodarstvo	0	4
	Udio registriranih dolazaka u Grad Mostar do travnja i poslije listopada u ukupnom broju dolazaka	Federalni zavod za statistiku	20 %	35 %
M.1.2.2. Razvoj nove i poboljšanje postojeće turističke	Broj novih kulturno-turističkih lokacija spremnih za ulaganje	Odjel za gospodarske, komunalne i inspekcijske poslove	1	4

infrastrukture i sadržaja	Broj podržanih projekata i inicijativa uređenja novih sadržaja aktivnog turizma godišnje	Odjel za gospodarske, komunalne i inspekcijske poslove	2	5
M.1.2.3. Život uz Neretvu – revitalizacija sadržaja i ponude uz rijeku Neretvu	Broj novih lokacija uz rijeku Neretvu spremnih za ulaganje	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	0	3
	Dužina uređenih šetnica uz obalu rijeke Neretve	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	0	5 km
	Dužina uređenih biciklističkih staza uz rijeku Neretvu	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	0	5 km
M.1.2.4. Promocija i brenđiranje grada Mostara	Broj promotivnih događaja na kojima grad aktivno sudjeluje godišnje	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	2	4
	Razvijena digitalna platforma za promociju grada	Tajništvo gradonačelnika	Nema	U funkciji
	Broj uspostavljenih partnerstava s drugim gradovima	Tajništvo gradonačelnika	25	30
PRIORITET 1.3. Ruralni razvoj Grada Mostara	Broj obrta u poljoprivredi i šumarstvu	Odjel za gospodarske, komunalne i inspekcijske poslove	128	150
	Ostvareni prihod poduzeća u oblasti poljoprivrede s područja Grada Mostara	FIA	8,442.870 KM	12,000.000 KM
M.1.3.1. Poticanje proizvodnje, prerađe, trženja i promocije poljoprivrednih proizvoda	Broj OPG-ova	Služba za gospodarstvo	863	više od 900
	Broj zadruga	Služba za gospodarstvo	12	20
M.1.3.2. Diversifikacija aktivnosti na selu	Broj uspostavljenih ruralnih akceleratora	Odjel za gospodarske, komunalne i inspekcijske poslove	0	2
	Broj podržanih događaja na selu (sajmovi, festivali...)	Odjel za gospodarske,	1	4

		komunalne i inspekcijske poslove		
	Broj održanih edukacija za poduzetništvo na selu u organizaciji Grada godišnje	Odjel za gospodarske, komunalne i inspekcijske poslove	0	3
Strateški cilj 2. Modernizacija i digitalizacija društvene infrastrukture	Stopa priraštaja stanovništva	FZS	-310	> - 250
	Migracijski saldo	FZS	-36	> 0
	Udio stanovništva u dobi do 14 godina	FZS	14%	> 15 %
	Broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja	FZS	13.110	> 13.000
Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih	Broj učenika osnovnih škola	Federalni zavod za statistiku	8552	9000
	Broj zaposlenih kao rezultat aktivnih mjera zapošljavanja koje je pokrenula Gradska uprava	Odjel za gospodarske, komunalne i inspekcijske poslove	0	150
	Postotak sportaša u ukupnom broju stanovnika	Sportski savez Grada Mostara	4,6 %	6 %
	Broj korisnika kulturnih usluga	Odjel za društvene djelatnosti	175.760	200.000
M.2.1.1. Unaprjeđenje kapaciteta za odgoj i obrazovanje	Postotak rekonstruiranih, izgrađenih i adaptiranih školskih objekata	Odjel za društvene djelatnosti	80 %	90 %
	Postotak rekonstruiranih, izgrađenih i adaptiranih predškolskih objekata	Odjel za društvene djelatnosti	60 %	75 %
	Uveden program dodjele besplatnih udžbenika za sve učenike u osnovnom obrazovanju	Odjel za društvene djelatnosti	Djelomično	Potpuno
	Izrađen održiv model osiguranja toplog obroka u školama	Odjel za društvene djelatnosti	Nema	Izrađen
M.2.1.2. Povezivanje obrazovanja s tržistem rada i jačanje položaja mladih	Strategija za mlade	Odjel za društvene djelatnosti	Nema	Usvojena
	Broj uvedenih aktivnih mjera potpore zapošljavanju koje je inicirala Gradska uprava	Odjel za društvene djelatnosti	0	1
	Broj dodijeljenih stipendija na godišnjoj razini	Odjel za društvene djelatnosti	82 (2019/2020)	> 100
	Broj korisnika subvencioniranih stambenih kredita	Odjel za društvene djelatnosti	0	50
	Postotak srednjoškolaca koji su	Odjel za	6 %	15 %

	zasnovali radni odnos u odnosu na broj završenih srednjoškolaca	društvene djelatnosti		
M.2.1.3. Unaprjeđenje sporta i sportske infrastrukture	Izgrađena gradska dvorana i zatvoreni gradski bazen	Odjel za urbanizam i građenje	Ne	Da
	Postotak uređenih sportskih sadržaja definiranih planskim dokumentima	Odjel za urbanizam i građenje	75 %	90 %
	Broj uspješnih individualnih sportaša	Sportski savez Grada Mostara	12	20
	Broj uspješnih klubova	Sportski savez Grada Mostara	9	15
M.2.1.4. Strategija razvoja kulture „Premošćivanje razdvojenosti“	Broj provedenih programa inovativnog razvoja kulture	Odjel za društvene djelatnosti	1	6
	Broj provedenih programa jačanja prepoznatljivosti kulture Mostara	Odjel za društvene djelatnosti	2	15
Prioritet 2.2. – Poboljšanje sustava socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana	Broj stanovnika na jednog liječnika	Zavod za javno zdravstvo	168	150
	Broj korisnika socijalnih davanja	Centar za socijalni rad	5400	4000
	Broj kaznenih djela	MUP	329	< 300
M.2.2.1. Unaprjeđenje kvalitete zdravstvenih usluga građanima	Broj opremljenih objekata zdravstvene zaštite	Odjel za društvene djelatnosti	31	35
	Broj stipendiranih liječnika	Odjel za društvene djelatnosti	17	25
	Izmješten DZ Stari Grad	Odjel za društvene djelatnosti	Ne	Da
M.2.2.2. Unaprjeđenje kvalitete socijalnih usluga građanima i pomoći ranjivim skupinama	Iznos sredstava kojima su se podržali projekti nevladinih udruga u pružanju izvaninstitucionalnih usluga	Odjel za društvene djelatnosti	242.690 KM	315.450 KM
	Broj izgrađenih stanova socijalnog stanovanja	Odjel za društvene djelatnosti	26	100
	Otvoren hospicij	Odjel za društvene djelatnosti / Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi HNŽ/K	Ne	Da
M.2.2.3. Stvaranje	Postotak površine pod minama	Civilna zaštita	0,02 %	0 %
	Broj instaliranih kamera videonadzora	Tajništvo	7	78

uvjeta za veću sigurnost građana Mostara		gradonačelnika		
	Broj održanih kampanja za prevenciju nasilja godišnje	Odjel društvenih djelatnosti	0	2
Prioritet 2.3. – Poboljšanje učinkovitosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga	Prosječna ocjena zadovoljstva građana uslugama javne uprave – Pravne usluge – šalter sala	Pravna služba	2,16 (2016.)	4
	Broj odobrenih aplikacija za financiranje razvojnih prioriteta Grada Mostara iz vanjskih izvora	Služba za podršku biznisu / Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanje razvojem pri Tajništvu gradonačelnika (po uspostavi)	4	20
	Funkcionalno koordinacijsko tijelo koje koordinira razvojne potrebe Grada i aktivnosti koje provode nevladine organizacije	Tajništvo gradonačelnika	Ne	Da
M.2.3.1. Mapa puta digitalne transformacije Grada Mostara	Provedena e-usluga (e-predmet, one stop shop na web stranici Grada Mostara, razmjena G2G, procedure...)	Služba za opću upravu i gradska područja	Djelomično	Potpuno
	Postotak zaposlenika koji je prošao obuke za aktivan rad u aplikacijama i specijalističke obuke za zaposlene (kadrovska, sitni inventar, rezervacije, komunalne naknade, javne površine...)	Služba za organizaciju i personal	5 %	50 %
	Izrađeno izvješće penetracijskog testiranja koji ukazuje na kritične točke ranjivosti informacijskog sustava	Služba za organizaciju i personal	Ne	Da
	Disaster recovery site pušten u operativni rad	Služba za organizaciju i personal	Ne	Da
M.2.3.2. Razvoj suradnje s nevladinim sektorom i građanima	Izrađen i godišnje ažuriran registar nevladinih organizacija koje djeluju na području Grada Mostara	Odjel za društvene djelatnosti	Ne	Da
	Iznos godišnjeg izdvajanja za projekte nevladinih organizacija koji se provode na području Grada	Odjel za društvene djelatnosti	1,500.000	2,000.000
	Izrađena Strategija komuniciranja s	Služba za opću	Ne	Da

	građanima	upravu i gradska područja		
M.2.3.3. Prevencija i suzbijanje korupcije	Izrađena Strategija za sprječavanje korupcije u Gradu Mostaru	Tajništvo gradonačelnika	Ne	Da
	Izrađen plan integriteta u gradskim organima uprave	Služba za opću upravu i gradska područja	Ne	Da
	Broj provedenih edukacija u svrhu prepoznavanja pojavnih oblika korupcije (godišnje)	Služba za organizaciju i personal	0	5
M.2.3.4. Jačanje razvojnih kapaciteta Gradske uprave	Funkcionalno Tijelo za upravljanje i koordinaciju razvojem pri Uredu gradonačelnika	Tajništvo gradonačelnika	Ne	Da
	Broj službenika gradskog organa uprave i javnih poduzeća i ustanova koji su prošli edukaciju u pisanju i provedbi projekata	Služba za organizaciju i personal	10	50
	Broj pripremljenih projektnih aplikacija za razvojne prioritete Grada Mostara (na godišnjoj razini)	Služba za podršku biznisu / Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem pri Tajništvu gradonačelnika (po uspostavi)	13 (2021.)	20
Strateški cilj 3. Izgradnja komunalne infrastrukture uz održivo upravljanje okolišem	Stupanj priključenosti na sustav odvodnje otpadnih voda (%)	AVJPM (Plan upravljanja)	72,67 %	90 %
	% gubici vode	JP Vodovod d.o.o. Mostar	55 %	40 %
	Ušteda finalne energije (MWh) na javnim objektima	AP za EE FBiH	62	80
	Godišnji troškovi el. energije za javnu rasvjetu (KM)	Služba za komunalne poslove i okoliš	1,644.175,45	> 1,500.000
	E2 Proizvodnja i potrošnja obnovljivih izvora energije (količina, indeks)	UNEP/GEF	0	9400 MWh/god
PRIORITET 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora	Broj objekata koji još uvijek nisu rekonstruirani ili revitalizirani u urbanom dijelu grada	Služba za građenje i obnovu	20	5
	Površina (km ²) ozelenjenih gradskih kvartova	Služba za katastar	0,1 %	3 %
	Usvojen Prostorni plan Grada Mostara	Služba za urbanističko planiranje	Ne	Da

	Broj stambenih jedinica u objektima kolektivnog stanovanja	Služba za građenje i obnovu	24.220	30.000
3.1.1. Poboljšanje urbanog izgleda Grada Mostara	% iluminiranih mostova i arhitektonskih objekata u gradu	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	15 %	100 %
	% rekonstruirane površine ulice Braće Fejića i pretvorena u pješačku zonu	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	66 %	100 %
3.1.2. Podizanje kvalitete urbanog i prostornog planiranja	% dozvola izdanih sustavom „e-dozvola“	Služba za građevinske propise	0	60 %
	Broj izrađenih regulacijskih planova	Služba za urbanističko planiranje	24	25
3.1.3. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih javnih površina	Ispravljena izdvojena studija razvoja zelene infrastrukture Grada Mostara	Služba za katastar	Ne	Da
	% površine revitalizirane gradske šume Trimuša	Služba za komunalne poslove i okoliš	15 %	75 %
	Površina (km ²) novouspostavljene zelene površine u Gradu Mostaru	Služba za komunalne poslove i okoliš	0	1
3.1.4. Unaprjeđenje komunalne djelatnosti u cilju očuvanja i zaštite životne sredine	Broj provedenih kampanja usmjerenih na edukaciju građana o postupanju s otpadom	Služba za komunalne poslove i okoliš, JKP	0	3
	Iznos realiziranih subvencija usmjerenih prema kupnji opreme komunalnih poduzeća	Služba za proračun i financije	0	300.000 KM
	Broj osoba zaposlenih u komunalnoj redarskoj službi	Služba za inspekcijske poslove	4	6
	Broj zaposlenih na poslovima održavanja javne čistoće i zelenila	JKP	27	50
PRIORITET 3.2. Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradskе infrastrukture i komunalnih usluga	% stanovništva obuhvaćenog javnom rasvjетom	Služba za komunalne poslove i okoliš	80 – 85 %	100 %
	% otpada koji se reciklira pomoću uspostavljenog sustava prikupljanja odvojenog otpada	JKP	3 %	45 %
	Broj korisnika vodoopskrbnog sustava na području Grada Mostara	JP Vodovod d.o.o. Mostar	41.000	44.000
3.2.1. Poboljšanje javne gradske rasvjete	Broj instaliranih rasvjetnih tijela s izvorima svjetla baziranim na LED tehnologiji na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš	2520 (15 %)	> 5000 (30 %)
	Implementiran pametni sustav za	Služba za	Ne	Da

	upravljanje rasvjetom u gradu	komunalne poslove i okoliš, Odjel za urbanizam i građenje		
3.2.2. Unaprjeđenje sustava upravljanja otpadom	Broj funkcionalnih reciklažnih dvorišta	JKP	0	10
	Broj postavljenih kontejnera/kanti za odvojeno skupljanje otpada	JKP	0	100
	Broj potpisanih sporazuma sa subjektima koji se bave otkupom i reciklažom otpada	JKP	0	5
3.2.3. Poboljšanje sustava vodoopskrbe	Izrađen katastar podzemnih vodovodnih instalacija	JP Vodovod d.o.o. Mostar	Ne	Da
	Dužina nove i rekonstruirane vodoopskrbne mreže	JP Vodovod d.o.o. Mostar	50 km	70 km
3.2.4. Poboljšanje sustava prikupljanja i tretmana otpadnih voda	Broj subjekata pokrivenih sustavima tretmana otpadnih voda	JP Vodovod d.o.o. Mostar	47.500	65.000
	Postotak otpadnih voda koje se pročišćavaju	JP Vodovod d.o.o. Mostar	40 %	60 %
PRIORITET 3.3. Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga	Broj uređenih parkirališnih mesta na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš / JP Mo parking	1023	5000
	Dužina biciklističkih staza na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš	0	> 5 km
	Broj uređenih autobusnih postaja na području Grada Mostara	JP Mostar Bus, Zavod za prostorno uređenje	20	70
M.3.3.1. Poboljšanje prometne povezanosti grada zračnim i kopnenim putem	Ukupan broj putnika u Zračnoj luci Mostar	Služba za gospodarstvo, Zračna luka Mostar	2030	111.769
	Postotak izgrađenih i rekonstruiranih prometnica na području Grada	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	50 %	70 %
	Dužina makadamskih cesta na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš	265 km	245 km
M. 3.3.2. Poboljšanje kolnog, biciklističkog, pješačkog i prometa u mirovanju	Broj izgrađenih garažnih parkirališnih mesta	JP Mostar parking	0	1500
	Postotak uređenih pločnika	Odjel za urbanizam i građenje	50 %	70 %
	Izrađen Plan izgradnje biciklističkih staza u gradu	Odjel za urbanizam i	Ne	Da

		građenje, Zavod za prostorno uređenje		
	Broj instaliranih pametnih totema za popravak bicikla i punjenje električnih bicikla	Služba za komunalne poslove i okoliš	1	> 5
M.3.3.3. Poboljšanje kvalitete javnog gradskog prijevoza	Broj realiziranih promotivnih kampanja za korištenje javnog prijevoza kao jeftinog i učinkovitog načina prijevoza	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	0	5
	Uvedena elektrifikacija javnog prijevoza	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	Ne	Da
PRIORITET 3.4. Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije	% smanjenja potrošnje električne energije kao rezultat provođenja mjera energetske učinkovitosti	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavi)	0	17 %
	Udio obnovljivih izvora energije (OIE) u ukupnoj bruto finalnoj potrošnji energije	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavi)	19,71 %	21,85 %
	Količina emisije CO ₂ u zraku	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavi)	362 236 tCO ₂	253 265 tCO ₂
3.4.1. Povećanje energetske učinkovitosti u zgradarstvu	Uspostavljen informativni sustav za praćenje potrošnje energije u javnim objektima	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	60 %	100 %
	Broj utopljenih zgrada u nadležnosti Grada	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	25	60
	Doznačene subvencije građanima u svrhu poboljšanja energetske učinkovitosti	Služba za financije	0	200.000 KM
	Broj investicija u obnovljive izvore energije	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	28	150

3.4.2. Proizvodnja energije za grijanje i hlăđenje na energetski učinkovit način	Broj izdanih dozvola za uvođenje u sustav proizvođača energije iz OIE	Služba za građevinske propise	2	200
	Broj objekata na kojima je izvršena konverzija grijanja s loživog ulja na biomasu	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	15	50
	Broj uspostavljenih solarnih elektrana na području Grada	Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	15	300
3.2.3. Promocija energetske učinkovitosti i podizanje svijesti javnosti	Broj službenika i djelatnika javnih poduzeća koji su prošli obuku o energetskoj učinkovitosti	Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	80	200
	Broj vozila Gradske uprave Mostar nabavljenih u skladu s kriterijima zelene javne nabave	Služba za financije	0	3
	Broj izgrađenih punionica električnih vozila	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavi)	10 (2 punionice javne, ostale su u privatnom vlasništvu)	50

7. Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja

U proteklom razdoblju na području Federacije BiH realizirane su značajne aktivnosti na uspostavi i razvoju sustava za razvojno planiranje i upravljanje razvojem donošenjem Zakona o razvojnog planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i popratnih podzakonskih akata koji, između ostalog, definiraju i okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategija razvoja. U okviru predviđenih procesa ključno je izvršiti opis odgovornih institucija, dinamiku i okvir rokova i Strategije razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022. – 2027. godine kako bi se proveo i dalje jačao i unaprjeđivao navedeni sustav na razini Grada.

Jedna od slabosti sustava za razvojno planiranje i upravljanje razvojem na razini Grada Mostara jest što institucionalno Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem ne postoji odnosno navedeni poslovi vezani su isključivo za **jedno radno mjesto** u Službi za podršku (BSC) Grada Mostara – stručnog savjetnika za strategiju razvoja i koncesije. U svrhu uspostave učinkovitog sustava za razvojno planiranje i upravljanje razvojem na području Grada Mostara nužno je uspostaviti zasebno tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem s više zaposlenika kako bi se osiguralo adekvatno planiranje, praćenje, provedba i izvještavanje o realizaciji strateških prioriteta Grada Mostara kako bi se

osigurao učinkovit sustav trogodišnjeg, godišnjeg planiranja rada i izvještavanja o radu organa uprave, monitoring kao i drugi poslovi koje navedeni Zakon propisuje. Uz formalnu uspostavu, nužno je jačati kapacitete i resurse navedenog tijela, ali i istodobno jačati koordinaciju i komunikaciju među širim krugom socio-ekonomskih partnera u cilju aktivnog uključivanja u procese planiranja i provedbe te postizanja održivih rezultata i vlasništva nad procesima.

7.1. Provedba

Provedba Strategije razvoja propisana je Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 32/17), kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 74/19).

Navedenim regulatornim okvirom propisano je da su implementacijski dokumenti trogodišnji i godišnji planovi rada tijela gradskog organa uprave pri čemu proces trogodišnjeg planiranja rada počinje izradom smjernica za trogodišnje planiranje koje priprema Gradonačelnik Grada Mostara u suradnji s Tijelom za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem.⁷ Proces izrade i usvajanja Smjernica usklađen je s izradom Akcijskog plana za provedbu Strategije razvoja Grada Mostara čiju izradu koordinira Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem svake planske godine po principu 1 + 2.

Trogodišnji plan rada gradskog organa uprave je implementacijski dokument koji operacionalizira strateške ciljeve, prioritete i mjere iz Strategije razvoja Grada Mostara u skladu s nadležnostima gradskih organa uprave te predstavlja temelj za izradu Dokumenta okvirnog proračuna (DOB) i Programa javnih investicija (PJI). Pri izradi trogodišnjeg plana rada, gradski organi uprave (gradski odjeli, službe i dr.) imaju obvezu preuzeti relevantne mjere iz Strategije razvoja s pripadajućim indikatorima, kao i polazne i ciljne vrijednosti indikatora za svaku godinu trogodišnjeg razdoblja. Trogodišnji se plan rada ne usvaja, ali služi kao osnova za izradu DOB-a kao i Godišnjeg plana rada.

Uredbom je predviđeno da se mjere iz Strategije razvoja unose kao programi u trogodišnjem planu rada, dok se svaki program u trogodišnjem planu rada utvrđuje i kao program u Dokumentu okvirnog proračuna (DOB-u) s dodijeljenom lozinkom. To znači da je mjeru iz Strategije razvoja jednaka programu u trogodišnjem planu rada i DOB-u, zbog čega je bilo značajno da svi odjeli i službe Grada Mostara definiraju mjeru unutar Strategije razvoja.

U odnosu na svaku utvrđenu mjeru ili program utvrđuju se aktivnosti/projekti čija realizacija u trogodišnjem razdoblju doprinosi ostvarenju mjeru, prioriteta i strateškog cilja iz Strategije razvoja.

Godišnji plan rada je implementacijski dokument koji, osim redovitih aktivnosti, sadrži i aktivnosti na godišnjoj razini koje će se poduzimati kako bi se provodili strateški ciljevi, prioriteti i mjeru iz usvojenih strateških dokumenata. Godišnji plan rada priprema se na osnovi usvojenih trogodišnjih planova. U godišnji plan rada gradski organi uprave preuzimaju odabrane programe iz trogodišnjeg plana rada.

---

⁷ Trenutačno poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem obavlja stručni savjetnik za strategiju razvoja i koncesije u Službi za podršku biznisu (BSC), a po uspostavi poslove Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem obavljat će zasebna organizacijska jedinica. U nastavku teksta koristiti će se izraz Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem.

Prema Uredbi, koordinaciju u procesu planiranja, monitoringa i izvještavanja u gradskom organu uprave vrše rukovodeći državni službenici (pomoćnici gradonačelnika) uz pomoć glavnog savjetnika, svatko u skladu sa svojim nadležnostima, koji osiguravaju dosljedno provođenje internih uloga i odgovornosti u skladu s unutarnjom organizacijom i nadležnostima te sudjelovanjem različitih subjekata. Pomoćnici gradonačelnika / načelnici odjela kao i šefovi službi odgovorni su za neposrednu izradu dijela trogodišnjeg plana rada, godišnjeg plana rada te godišnjeg izvješća o radu osnovne organizacijske jedinice kojima rukovode. Za izradu trogodišnjeg plana rada, godišnjeg plana rada i godišnjeg izvješća o radu, kao i drugih akata u procesu programiranja razvoja u Federaciji, odgovoran je rukovoditelj gradskog organa uprave. Ako organi uprave, uz trogodišnje i godišnje planove rada, izrađuju i akcijske planove za provedbu sektorskih strateških dokumenta, obveza je da se aktivnosti iz takvih planova evidentiraju u godišnjim planovima rada.

Trogodišnji i godišnji planovi rada objavljaju se na mrežnoj stranici Grada Mostara.

7.2. Monitoring i izvještavanje

Monitoring predstavlja sistemsko i kontinuirano prikupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora radi mjerjenja napretka realizacije Strategije razvoja, u svrhu poduzimanja odgovarajućih mjera radi eventualnih korekcija i izvještavanja o ostvarenim rezultatima.

Uz provedbu strateških dokumenata Zakonom o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH definirani su procesi monitoringa i izvještavanja kao i nositelji navedenih aktivnosti. Kako bi se na adekvatan način vršio monitoring provedbe strateških dokumenata, nužno je da svi gradski organi uprave uspostave i redovito ažuriraju elektroničke evidencije o provedbi strategije kao i osiguranje pravodobnog i kvalitetnog praćenja indikatora ostvarenja strateških ciljeva, prioriteta i mjera iz Strategije razvoja, kao i indikatora iz godišnjih planova rada. Navedeni sustav monitoringa osnova je za izradu izvještaja o radu kao i Izvještaja o razvoju Grada Mostara.

Navedeni zakonski okvir propisuje obvezu izrade godišnjih izvještaja rada i Izvještaja o razvoju. Godišnji izvještaj o radu priprema se radi praćenja provođenja planiranih aktivnosti i ocjene doprinosa u ostvarivanju programa odnosno mjera gradskih organa uprave.

U godišnjem izvještaju o radu precizno se navodi jesu li i u kojoj mjeri izvršene planirane aktivnosti iz godišnjih programa rada, ostvareni očekivani rezultati, utrošena planirana sredstva za izvršenje aktivnosti, utvrđuje se je li došlo do eventualnog neizvršavanja planiranih aktivnosti, navode se razlozi za neizvršenje kao i objašnjenje za djelomično izvršenje.

Rukovodeći državni službenici (pomoćnici gradonačelnika), uz pomoć glavnog savjetnika, izrađuju godišnji izvještaj o radu u skladu s unutarnjom organizacijom i nadležnostima. U jedinici lokalne samouprave, konkretno u Gradu Mostaru, glavni savjetnik u suradnji s rukovodećim državnim službenicima (pomoćnici gradonačelnika), objedinjava godišnji izvještaj o radu gradskih organa uprave (odjela) u jedinstveni izvještaj o radu Grada Mostara, koji se dostavlja gradonačelniku najkasnije do 10. veljače tekuće godine. Gradsko vijeće Mostar usvaja Godišnji izvještaj o radu Grada Mostara najkasnije do 28. veljače tekuće godine te se objavljuje na mrežnoj stranici Grada Mostara.

Izvještaj o razvoju je implementacijski dokument kojim se sagledavaju opći razvojni trendovi kao i napredak u ostvarenju strateških ciljeva iz strateških dokumenata. Izvještaj o razvoju Grada Mostara izrađuje Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanje razvojem. Izvještaj o razvoju gradonačelnik Grada Mostara dostavlja Gradskom vijeću radi informiranja i objavljuje se na mrežnoj stranici Gradske uprave.

Osim navedenog, Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem vrši koordinaciju procesa monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji Strategije, što podrazumijeva aktivnu suradnju sa svim gradskim organima uprave kao i institucijama nositeljima provedbe i monitoringa.

7.3. Evaluacija

Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH uspostavljen je proces evaluacije strateških dokumenata.

Evaluacija je proces kojim se određuju vrijednost i značaj intervencije, odnosno programa, projekta ili sveukupne strategije razvoja, prema unaprijed definiranim kriterijima. U skladu s navedenim regulatornim okvirom za strateške dokumente na razini JLS-a obvezna je evaluacija u tijeku. Evaluacija u tijeku provodi se u cilju utvrđivanja stupnja provedbe strateških dokumenata, ostvarivanja te efektivnosti i učinkovitosti planiranih mjeru i izravnih rezultata prema zacrtanim ciljevima i očekivanjima, kao i sumiranja rezultata i osiguravanja ulaznih elemenata za sljedeće strateške dokumente.

Evaluacija u tijeku na razini Grada Mostara realizirat će se u predzadnjoj godini provedbe Strategije razvoja (2026. godine) i provest će je nezavisni evaluator kojega će izabrati Gradska uprava Mostar.

Tabela 31 – Pregled aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja Grada Mostara

Osnovne aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja	
Aktivnosti^(*)	Nadležnost (tko?)
Priprema / ažuriranje Kalendar-a aktivnosti nadležnog tijela za planiranje i upravljanje razvojem Grada Mostara	Nositelj procesa: Rukovoditelj Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara
Priprema mehanizama i alata za praćenje i izvještavanje o ostvarenju strategije razvoja (uključujući lokalizirane ciljeve održivog razvoja BiH)	Nositelj procesa: Rukovoditelj Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara
Izrada Akcijskog plana za provedbu Strategije 1 + 2	Nositelj procesa: Rukovoditelj Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara / načelnici odjela i šefovi službi (dostavljaju prijedloge aktivnosti za Akcijski plan za provedbu Strategije 1 + 2 iz svojih nadležnosti)
Definiranje Smjernica na temelju	Nositelj procesa: Gradonačelnik u suradnji s rukovoditeljem

strateško-programskih dokumenata za sljedeći 1 + 2 planski ciklus	Tijela za planiranje i upravljanje razvojem Grada Mostara Sudionici u procesu: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara
Priprema trogodišnjih i godišnjih planova rada službi, uključujući projekte iz strategije razvoja i vezane redovite aktivnosti	Nositelj procesa: Rukovoditelji nadležnih organa uprave Grada Mostara (načelnici odjela i šefovi službi), savjetnici/pomoćnici u odjelima i službama Sudionici procesa: Službenici organa uprave Grada Mostara (odjela i službi)
Izrada Trogodišnjeg i Godišnjeg plana rada Grada Mostara	Nositelj procesa: Glavni savjetnik gradskog organa uprave i Tajništvo gradonačelnika Sudionici procesa: Rukovoditelj i službenici Tijela za planiranje i upravljanje razvojem Grada Mostara
Usklađivanje godišnjih planova rada gradskih odjela i Godišnjeg plana rada Grada Mostara s usvojenim Proračunom (za sljedeću godinu)	Nositelj procesa: Rukovoditelji nadležnih organa uprave Grada Mostara (načelnici odjela i šefovi službi), savjetnici/pomoćnici u odjelima i službama, Tajništvo gradonačelnika Sudionici procesa: Službenici organa uprave Grada Mostara (odjela i službi)
Usvajanje Godišnjeg plana rada Grada Mostara (za sljedeću godinu)	Nositelj procesa: Gradsko vijeće Mostar Sudionici procesa: Gradonačelnik
Razrada projekata iz Godišnjeg plana rada	Nositelj procesa: Rukovoditelj Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, ostali gradski odjeli i službe
Praćenje i privlačenje eksternih izvora financiranja projekata	Nositelj procesa: Rukovoditelj Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem; Nadležni odjeli i službe Grada Mostara Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem
Praćenje provođenja Godišnjeg plana rada gradskih organa uprave i ostvarenja strateških ciljeva	Nositelj procesa: Rukovoditelj Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem
Izrada godišnjih izvještaja o radu gradskih organa uprave	Nositelj procesa: Rukovoditelji gradskih organa uprave (odjela) Sudionici procesa: Ostali službenici u gradskim odjelima / Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem
Uključivanje javnosti u praćenje provođenja strategije razvoja	Nositelj procesa: Rukovoditelj Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem; Nadležni odjeli i službe Grada Mostara Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem
Priprema i razmatranje Izvještaja o	Nositelj procesa: Rukovoditelj Tijela za poslove razvojnog

razvoju (za prethodnu godinu)	planiranja i upravljanja razvojem; Nadležni odjeli i službe Grada Mostara Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem
Priprema i razmatranje Godišnjeg izvještaja o radu Grada Mostara (za prethodnu godinu)	Nositelj procesa: Tajnik Gradskog organa uprave / Tajništvo gradonačelnika Sudionici procesa: Rukovoditelji gradskih organa uprave (odjela)
Usvajanje i objavljivanje Izvještaja o razvoju (za prethodnu godinu)	Nositelj procesa: Rukovoditelj Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem; Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem
Usvajanje i objavljivanje Godišnjeg izvještaja o radu Grada Mostara (za prethodnu godinu)	Nositelj procesa: Gradsко вijeће Mostar Sudionici procesa: Gradonačelnik, tajnik Gradskog organa uprave/Tajništvo gradonačelnika
Ostale važne aktivnosti: ▪ Uspostavljanje i unaprjeđenje međugradske / općinske suradnje ▪ Pokretanje procesa evaluacije strategije razvoja	Nositelj procesa: Rukovoditelj Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem

Prilog – Detaljan opis mjera

8.1. Detaljan pregled mjera

Veza sa strateškim ciljem	1 – Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar			
Prioritet	1.1. Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja			
Naziv mjere	1.1.1. Razvoj poslovne infrastrukture i instrumenata potpore poduzetništvu			
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Grad Mostar posjeduje razvijenu poduzetničku infrastrukturu s 14 poslovnih zona i nizom poduzetničkih potpornih institucija (udruge, tehnološki parkovi, klasteri i dr.). Međutim, problem predstavlja neriješen status poslovnih zona kao i nedostatak objedinjenog mesta na kojem poduzetnici mogu dobiti sve potrebne informacije i potporne usluge. Usto, ne postoje razvojni instrumenti potpore poduzetništvu na razini grada koji će osigurati podršku kako novim tako i postojećim poduzetnicima na putu digitalizacije i zelene transformacije, uz nedostatak sustavnog dijaloga s privatnim i nevladnim sektorom.</p> <p>Stoga, cilj je mjere doprinos kreiranju povoljnog poslovnog okruženja u segmentu poduzetničke infrastrukture i potpore za poduzetnike u kojem potencijalni i postojeći poduzetnici i obrtnici mogu svoje ideje pretvarati u aktivnosti, time napredovati i rasti korištenjem dostupnih potpora kao i usluga poslovnih zona i poduzetničkih potpornih institucija na području Grada Mostara.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>Aktivnosti mjere obuhvaćaju sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uspostavljanje centra za usluge poduzetništvu (one stop shop) - pokretanje centra za inkubiranje poduzetništva i obrtništva - razvoj modela suradnje s razvojnim organizacijama (akreditiranje razvojnih organizacija za određene aktivnosti) - izradu i provedbu Plana razvoja i uređenja poslovnih zona - realizacija Programa potpore obrtničtvu i tradicionalnim zanatima - realizacija Programa potpore jačanju konkurentnosti postojećih MSP-ova, posebno u dijelu digitalizacije i zelene transformacije - formiranje Gospodarskog foruma. 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Funkcionalni Centar za inkubiranje poduzetništva i obrtništva i centra za usluge poduzetništvu (one stop shop)	Ne/Ne	Da/Da	Služba za gospodarstvo
	Vrijednost realiziranih projekata podrške obrtničtvu i tradicionalnim zanatima	0	25.000	Služba za gospodarstvo
	Vrijednost realiziranih projekata podrške potpore jačanju konkurentnosti postojećih MSP-ova	0	100.000	Služba za gospodarstvo
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provđenjem ove mjere doprinijet će se unaprjeđenju poslovnog okruženja na području Grada Mostara razvojem postojećih i osnivanjem novih subjekata poduzetničke infrastrukture te programima potpora stvaranja kvalitetnijih uvjeta podrške osnivanju novih i razvoju postojećih MSP-ova i obrta, što			

	doprinosi povećanju finansijskih performansi, jačanju konkurentnosti, povećanju broja novih radnih mesta kao i BDP-a Grada Mostara.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračuns ka sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	2,500.000	2,500.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za gospodarstvo				
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove Odjel za financije i nekretnine				
Ciljne grupe	Subjekti poduzetničke infrastrukture, obrtnici, MSP, potencijalni poduzetnici na području Grada Mostara				

Veza sa strateškim ciljem	1 – Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar
Prioritet	1.1. Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja
Naziv mjere	1.1.2. Promocija Mostara kao grada s povoljnim poslovnim okruženjem
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Povoljno poslovno okruženje sastoji se od niza aspekata uključujući pristup finansijskim sredstvima, lakoću pokretanja biznisa, potporne usluge za poduzetnike i dr. Grad Mostar u idućem razdoblju želi i ima potrebu steći BFC (BFC SEE – Business Friendly Certification South East Europe) certifikat koji je pokazatelj povoljnog okruženja za investiranje, a koji ujedno unaprjeđuje procedure na razini lokalne samouprave ispunjavanjem 10 kriterija za stjecanje certifikata kao što je postojanje integrirane lokalne strategije razvoja, funkcionalan Privredni savjet, proaktivni pristup u promociji investicija, stimulirajuće politike i mjere za podršku poduzetništvu i dr. Grad Mostar ima široku rasprostranjenu dijasporu koja čini značajan investicijski potencijal s jedne strane, a s druge strane resurse koje može ponuditi potencijalnim investitorima te postoji potreba za izradom informativnih alata koji će sadržavati informacije o procesu, ali i mogućnostima investiranja na području Grada Mostara.</p> <p>Iako se kontinuirano nastoji unaprijediti poslovno okruženje i procedure na razini lokalne samouprave, potrebno je izraditi sveobuhvatnu analizu parafiskalnih nameta na razini Grada s jasnim preporukama i mapom puta za izmjene i dopune regulatornih propisa na razini JLS-a, ali i preporuka za HNŽ/K/razinu.</p> <p>Cilj je mjere stvaranje uvjeta i informativne osnove za privlačenje stranih i domaćih investitora, kao i veći zamah u oblasti značajnijih infrastrukturnih razvojnih projekata na području Grada Mostara.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>Aktivnosti mjere obuhvaćaju sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> - certificiranje Grada s BFC certifikatom - izradu investicijskog vodiča za Grad Mostar - izradu kataloga spremnih investicijskih projekata - izradu online vodiča za registraciju biznisa - izradu analiza o parafiskalnim nametima na razini Grada Mostara - iniciranje poboljšanja pravno-regulatornog okvira sukladno potrebama MSP i obrta te potencijalnih investitora na području Grada Mostara.

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Grad Mostar certificiran za povoljno poslovno okruženje s BFC certifikatom	Ne	Da	Služba za podršku biznisu	
	Broj dostupnih informativnih alata o procesu i pogodnostima investiranja na području Grada Mostara	0	1	Služba za podršku biznisu	
	Broj novoosnovanih gospodarskih subjekata zahvaljujući inozemnim ulagačima	n/a	5	Služba za gospodars tvo / Općinski sud u Mostaru	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere doprinijet će se unaprjeđenju poslovnog okruženja na području Grada Mostara unaprjeđenjem i pojednostavljenjem procesa investiranja i pokretanja novih biznisa na području Grada Mostara, okruženja u kojem gospodarski subjekti lakše i učinkovitije obavljaju posovanje, a potencijalni investitori realiziraju investicije.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračuns ka sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	200.000	200.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbu mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za podršku biznisu				
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti, Odjel za urbanizam i građenje, Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za financije i nekretnine, Tajništvo gradonačelnika				
Ciljne grupe	Obrtnici, MSP, potencijalni poduzetnici i investitori na području Grada Mostara				

Veza sa strateškim ciljem	1 – Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar
Prioritet	1.1. Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja
Naziv mjere	1.1.3. Potpora start upa i mladim poduzetnicima i obrtnicima
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Na području Grada Mostara bilježi se negativan migracijski saldo i negativan prirodni priraštaj stanovništva. Kao i druge sredine u BiH i Mostar se suočava s „odlivom mozgova“, posebno mlađih i radno sposobnog stanovništva koji u potrazi za višim primanjima i većom socijalnom i pravnom sigurnošću traže zaposlenje u zemljama EU-a te drugim zemljama. Provedeno istraživanje na relevantnom uzorku mlađih na području Grada Mostara ukazalo je na to da je vrlo nizak postotak mlađih koristio vladine programe za zapošljavanje mlađih, a više od 85 % njih uopće nije upoznato s ovim programima. Više od 70 % anketiranih mlađih nije zadovoljno prilikama za zapošljavanje mlađih u Mostaru. Stoga, Gradska uprava mora pokrenuti</p>

	<p>aktivnosti na stvaranju ozračja za ostanak ljudi, posebno mladih, u Mostaru te privlačenje ljudi da se dosele u Mostar i pomoći prilika i potpore u procesu pokretanja novih biznisa koji će donijeti novu vrijednost na tržište Grada Mostara i unaprijediti kvalitetu života za građane.</p> <p>Cilj mjere je stvaranje uvjeta za razvoj omladinskog poduzetništva na području Grada Mostara programima potpore i edukacija.</p>												
Aktivnosti mjere													
Aktivnosti mjere obuhvaćaju sljedeće:													
	<ul style="list-style-type: none"> - uspostavljanje sheme za sufinanciranje poduzetništva mladih i obrtništva - godišnji program edukacije za poduzetnike početnike - program subvencioniranja inkubiranja mladih poduzetnika - organiziranje natjecanja mladih za inovativnu poslovnu ideju - promociju mladih poduzetnika 												
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th style="text-align: left;">Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th style="text-align: center;">Polazne vrijednosti (2021.)</th><th style="text-align: center;">Ciljne vrijednosti (2027.)</th><th style="text-align: center;">Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj potpornih programa za mlađe na području Grada Mostara</td><td style="text-align: center;">1</td><td style="text-align: center;">5</td><td>Služba za gospodarstvo</td></tr> <tr> <td>Organizirano godišnje natjecanje mladih za inovativnu poslovnu ideju</td><td style="text-align: center;">Ne</td><td style="text-align: center;">Da</td><td>Služba za gospodarstvo</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Broj potpornih programa za mlađe na području Grada Mostara	1	5	Služba za gospodarstvo	Organizirano godišnje natjecanje mladih za inovativnu poslovnu ideju	Ne	Da	Služba za gospodarstvo
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije										
Broj potpornih programa za mlađe na području Grada Mostara	1	5	Služba za gospodarstvo										
Organizirano godišnje natjecanje mladih za inovativnu poslovnu ideju	Ne	Da	Služba za gospodarstvo										
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjere doprinijet će se stvaranju okruženja u kojem se razvijaju nove poslovne ideje mladih, okruženja koje privlači mlađe da ostanu na području Grada Mostara. Dodatno, mjerom će se doprinijeti otvaranju novih poslovnih potpovata, rastu zaposlenih i BDP-a Grada Mostara.												
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	<table border="1" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Ukupno (KM)</th><th style="text-align: center;">Proračunska sredstva (KM)</th><th style="text-align: center;">Kreditna sredstva (KM)</th><th style="text-align: center;">Sredstva EU-a (KM)</th><th style="text-align: center;">Ostali izvori (KM)</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">2,400.000</td><td style="text-align: center;">2,400.000</td><td style="text-align: center;">/</td><td style="text-align: center;">/</td><td style="text-align: center;">/</td></tr> </tbody> </table>	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)	2,400.000	2,400.000	/	/	/		
Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)									
2,400.000	2,400.000	/	/	/									
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine												
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo												
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti Odjel za financije i nekretnine, Odjel za društvene djelatnosti												
Ciljne grupe	Mlađi na području Grada Mostara, mediji												

Veza sa strateškim ciljem		1 – Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar
Prioritet	1.2. Razvoj turizma i promocija Grada	
Naziv mjere	1.2.1. Razvoj sustava upravljanja turizmom	
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	Cilj mjere Grad Mostar predstavlja jedno od najznačajnijih turističkih središta u Bosni i Hercegovini, a posebno u Hercegovini. U proteklih nekoliko godina međunarodni turističku časopisi proglašavali su Mostar kao mjesto koje se obvezno mora posjetiti. Međutim, turizam u Gradu Mostaru u proteklom se godinama prvenstveno događao, a nije se sustavno razvijao. Također, većina	

	<p>ključnih turističkih sadržaja, koja su postala prepoznatljiva i posjećena, razvijena su kao rezultat inicijative privatnog sektora ili drugih organizacija (npr. Avanturistički park Fortica, Park Goranci, Red Bull Diving, Mostarski polumaratoni i sl.).</p> <p>Također, turizam u gradu Mostaru je koncentriran je na vrlo uska područja (Stari most) te je vidljiv veliki pritisak turista na staru jezgru grada. Iz analize stanja razvidno je da se turizam uglavnom događa od travnja do listopada dok su ostali mjeseci vrlo malo zastupljeni u turizmu. Stoga je potrebno na sustavan način analizirati, promišljati o budućnost turizma u Gradu Mostaru i inicirati projekte te aktivnosti koje će omogućiti održiv i uravnotežen razvoj turizma u Gradu Mostaru te produžiti turističku sezonu.</p> <p>Cilj ove razvojne mjere je uspostaviti sustavan pristup razvoju turizma i stvoriti uvjete za upravljanju razvojem turizma, a koji će voditi i kojim će upravljati Grad te koji će rezultirati novim prepoznatljivim događajima i sadržajima koji privlače turiste.</p>				
Aktivnosti mjere					
U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:					
		<ul style="list-style-type: none"> - formiranje foruma za razvoj turizma Grada Mostara - formiranje turističke zajednice Grada Mostara - izrada Master plana razvoja turizma - godišnji program edukacije u turizmu - godišnji plan potpore organizaciji odabranih turističkih događaja - iniciranje, razvoj i promocija novih turističkih događaja - pokretanje klasterske inicijative za razvoj kongresnog turizma - razvoj sustava Turističke kartice „Mostar Smart Card“. 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Broj turističkih događaja ili manifestacija koje je podržao ili inicirao Grad godišnje	17	30	Služba za gospodarstvo	
	Broj održanih edukacija godišnje, a koje su organizirane kao aktivnost Grada	0	4	Služba za gospodarstvo	
	Udio registriranih dolazaka u Grad Mostar do travnja i poslije listopada u ukupnom broju dolazaka	20 %	35 %	Federalni zavod za statistiku	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provđenjem ove mjere uspostaviti će se sustav upravljanja razvojem turizma u Gradu Mostaru, a što bi trebalo doprinijeti povećanju broja dolazaka, kao i broju noćenja te u konačnici rezultirati će produljenjem duljine boravka turista u Gradu Mostaru, čime se postižu očekivani rezultati ovog prioriteta.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	1,200.000	1,200.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2023. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo				

Nositelji mjere	Odjel za gospodarske, komunalne i inspekcijske poslove, Tajništvo gradonačelnika, Odjel za društvene djelatnosti
Ciljne grupe	Poslovni subjekti iz sektora turizma, Udruge koje se bave turizmom

Veza sa strateškim ciljem	1 – Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar								
Prioritet	1.2. Razvoj turizma i promocija Grada								
Naziv mjere	1.2.2. Razvoj nove i poboljšanje postojeće turističke infrastrukture i usluga								
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Grad Mostar obiluje značajnim kulturno-povijesnim i prirodnim resursima koji još uvjek nisu u potpunosti turistički vrednovani i nisu u potpunosti integrirani u turističku ponudu Grada Mostara i Hercegovine. Turizam je uglavnom koncentriran oko Starog mosta, odnosno Starog grada, te Blagaja. U posljednje vrijeme značajnu ulogu u turističkoj ponudi ima i avanturistički park Fortica. Stoga bi Grad Mostar trebao poduzeti aktivnosti na stavljanju u turističku funkciju drugih lokacija koje imaju turistički potencijal.</p> <p>Također, Grad Mostar se nalazi na bijeloj ruti „Via Dinarica“ planinarske rute koja povezuje Albaniju, Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Sloveniju. Rutu „Via Dinarica“ je National Geographic proglašio kao najbolju novu planinarsku rutu na svijetu u 2019. godini. Uzimajući u obzir da je „Via Dinarica“ postala prepoznatljiva kao turistički brand i izvan Bosne i Hercegovine, potrebno je iskoristiti ovaj brand i razviti turističke sadržaje i infrastrukturu kako bi se ruta „Via Dinarica“ u dijelu Grada Mostara učinila atraktivnom i sadržajnom.</p> <p>Cilj ove mjere je razviti nove turističke sadržaje, odnosno postojeću kulturno-povijesnu i prirodnu baštinu Grada Mostara turistički vrednovati i staviti u turističku funkciju kako bi se obogatila turistička ponuda Grada Mostara i privukao veći broj turista i posjetitelja te produžio njihov boravak u Gradu Mostaru.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>Za ostvarenje ove mјere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti/projekte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uspostavljanje novih kulturno/turističkih sadržaja u urbanom dijelu grada (ĆIRIN muzej, Kuća vina...) - izrada prijedloga revitalizacije objekta „Komadinova kuća“ - dodatno vrednovanje tvrđave Stjepangrada u Blagaju u turističke svrhe - turističko vrednovanje starih utvrda oko Grada Mostara - razvoj inovativnih turističkih sadržaja i njihova integracija u turističku ponudu (VR, proširena stvarnost, hologramske prezentacije...) - Blagaj kao turistički proizvod - potpora uređenju sadržaja na ruti „Via Dinarica“ (biciklističke rute, planinarske staze, planinarski domovi, izletišta, avanturistički sadržaji, Fortica, Goranci, Ruište...) - uspostavljanje aktivne suradnje sa specijaliziranim udružama na razvoju turističke ponude i sadržaja (planinarska društva, biciklistički klubovi, druge specijalizirane udruge i klubovi, gorske službe spašavanja...) - izgradnja rekreativne zone na području Fortica – Stolac – Pašinovac 								
Indikatori za praćenje rezultata mјere	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th> <th>Polazne vrijednosti (2019.)</th> <th>Ciljne vrijednosti (2027.)</th> <th>Izvor verifikacije</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj novih kulturno-turističkih lokacija spremnih za ulaganje</td><td>1</td><td>4</td><td>Služba za gospodarstvo</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Broj novih kulturno-turističkih lokacija spremnih za ulaganje	1	4	Služba za gospodarstvo
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije						
Broj novih kulturno-turističkih lokacija spremnih za ulaganje	1	4	Služba za gospodarstvo						

	Broj podržanih projekata i inicijativa uređenja novih sadržaja aktivnog turizma	2	5	Služba za gospodarstvo
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provredbom ove mjere razvit će se dodatni turistički sadržaji u Gradu Mostaru, što će doprinijeti povećanju broja dolazaka i produljenju dužine boravka u Gradu Mostaru.			
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)
	2,750.000	2,500.000	/	250.000
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027.			
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarske, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za gospodarstvo			
Nositelji mjere	Odjel za gospodarske, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za urbanizam i građenje, udruge, mjesne zajednice, turističke zajednice			
Ciljne grupe	Poslovni subjekti iz sektora turizma, turističko-sportsko-rekreativne udruge, turisti, posjetitelji			

Veza sa strateškim ciljem		1 – Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar					
Prioritet	1.2. Razvoj turizma i promocija Grada						
Naziv mjere	1.2.3. Revitalizacija sadržaja i ponude uz rijeku Neretvu – Život uz Neretvu						
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Područje grada Mostara karakterizira bogatstvo površinskih voda. Teritorij grada na dva dijela dijeli rijeka Neretva, na kojoj se nalaze tri umjetna jezera te pritoke Drežanjka, Radobolja, Jasenica, Buna i Bunica. To vodno bogatstvo ne samo što nije adekvatno iskorišteno ego je i ekološki devastirano te je u velikoj mjeri i nedostupno za razne aktivnosti uz rijeke i jezera. Ova će mjera omogućiti veću valorizaciju, upotrebljivost i značajniju zaštitu.</p> <p>Cilj mjere je revitalizirati zapuštene prostore uz rijeku Neretvu i stvoriti prepostavke za razvoj novih turističkih sadržaja i otvaranje novih poslovnih mogućnosti u turizmu.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>Za realizaciju ove mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti/projekte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izgradnja Aqua parka u Vrapčićima - revitalizacija rekreativskog centra na Buni - uređenje i turistička valorizacija napuštenog rudnika „Kop“ - izgradnja šetnice i biciklističke staze uz obalu rijeke Neretvu od mosta Hasana Brkića do mosta Franje Blaževića - izgradnja šetnica u užoj gradskoj jezgri - uređenje šetnica, biciklističkih staza, odmorišta i plaža uz obale rijeke Neretve izvan grada - uređenje ribarskih staza 						
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije			
	Broj novih lokacija uz rijeku Neretvu spremnih za ulaganje	0	5	Odjel za urbanizam i građenje,			

				Zavod za prostorno uređenje	
	Dužina uređenih šetnica uz obalu rijeke Neretve	0	5 km	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	
	Dužina uređenih biciklističkih staza uz rijeku Neretvu	0	5 km	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provredbom ove mjere omogućit će se pokretanje poduzetničke djelatnosti u sektoru ugostiteljstva i turizma u suburbanom dijelu grada, čime će se povećati zaposlenost stanovništva s tih područja. Ujedno će se uspostaviti mehanizmi zaštite površinskih voda i obala.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračuns ka sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	4,500.000	4,500.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2023. – 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za gospodarstvo				
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za urbanizam i građenje, udruge, mjesne zajednice, turističke zajednice				
Ciljne grupe	Poslovni subjekti iz sektora turizma, turisti, posjetitelji				

Veza sa strateškim ciljem		1 – Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar
Prioritet	1.2. Razvoj turizma i promocija Grada	
Naziv mjere	1.2.4. Promocija i brendiranje grada	
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Grad Mostar još uvijek nema izgrađen sustav promocije ni marketinga turističke ponude, a ni grada u cjelini. Promocija se događa na ad hoc ili na projektnoj osnovi, odnosno kroz određene projekte. Međutim, promocija, marketing i brendiranje posebno su važni za Mostar kao središte regije i jedno od najvažnijih turističkih središta u Bosni i Hercegovini. Brendiranje te promocija i marketing posebno su važni zbog još uvijek negativne percepcije Mostara kao grada s nestabilnim okruženjem, a što je posljedica dugogodišnjeg vakuma u političkom životu grada. U isto vrijeme Grad Mostar postaje prepoznatljiv kao poželjno turističko središte prvenstveno zbog svoje atraktivnosti i šarma.</p> <p>Cilj ove mjere je preuzeti aktivnu ulogu u brendiranju grada i promociji grada kao poželjne turističke destinacije, ali isto tako i postizanje pozitivne percepcije grada ne samo u BiH i regiji nego i na široj, odnosno globalnoj razini.</p> <p>Aktivnosti mjere</p>	

	Za realizaciju ove mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti/projekte: <ul style="list-style-type: none"> - izrada plana brendiranja Mostara - razvoj platforme za digitalnu promociju grada - izrada promotivnog materijala Grada Mostara (mape, videouradci, letci) - sudjelovanje na odabranim sajmovima i događajima - uspostavljanje partnerskih odnosa s drugim gradovima u Europi i svijetu 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Broj promotivnih događaja na kojima grad aktivno sudjeluje godišnje	2	4	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	
	Razvijena digitalna platforma za promociju grada	Nema	U funkciji	Tajništvo gradonačelnika	
	Broj uspostavljenih partnerstava s drugim gradovima	25	30	Tajništvo gradonačelnika	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provjeda ove mjere doprinijet će izgradnji pozitivne percepcije i prepoznatljivosti Grada Mostara te će dodatno doprinijeti povećanju broja turističkih dolazaka i dužini boravka turista u Gradu Mostaru.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	900.000	900.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2023. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za gospodarstvo				
Nositelji mjere	Odjel za gospodarske, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za društvene djelatnosti, Tajništvo gradonačelnika, udruge, turističke zajednice				
Ciljne grupe	Poslovni subjekti iz sektora turizma, turisti, posjetitelji				

Veza sa strateškim ciljem		1 – Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar
Prioritet	1.3. Ruralni razvoj Grada Mostara	
Naziv mjere	1.3.1. Poticanje proizvodnje, prerade, trženja i promocije poljoprivrednih proizvoda	
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Poljoprivredna proizvodnja, stočarstvo i proizvodnja hrane za Grad Mostar predstavljaju jedan od prioriteta razvoja. Naime, od ukupne obradive poljoprivredne površine 21 % je u privatnom vlasništvu dok je ostatak u javnom vlasništvu. Također, 87 % poljoprivredne površine veličine je do 1 ha, što je nedovoljno za ozbiljnu pojedinačnu poljoprivrednu proizvodnju. Stoga je potrebno raditi na potpori ograničenoj poljoprivrednoj proizvodnji s dodanom vrijednosti. Također, potrebno je raditi na povezivanju, odnosno udruživanju u organizirane poljoprivredne organizacije kako bi se barem na ovaj način povećala poljoprivredna proizvodnja.</p>	

	Također, Grad Mostar ima potencijal da pokrene rasadničarsku proizvodnju za svoje vlastite potrebe, npr. presadnice za pošumljavanje, kultivaciju zelenih površina i sl., ali isto tako da se pozicionira na tržištu komercijalnim aktivnostima, u funkciji potpore lokalnim poljoprivrednim proizvođačima. Cilj ove mjere je pokrenuti razvoj kratkih lanaca vrijednosti i potaknuti organizaciju poljoprivrednih proizvođača i proizvodnju proizvoda s dodanom tržišnom vrijednosti.					
Aktivnosti mjere						
U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:						
	<ul style="list-style-type: none"> - plan upravljanja poljoprivrednim zemljištem - razvoj minitržnica u gradskim četvrtima - opremanje i uređenje glavnih gradskih tržnica - uspostavljanje centra za razvoj poljoprivrede (rasadničarstvo, introduksijski centar...) - revitalizacija rasadnika Bor u Bijelome Polju - jačanje kapaciteta proizvođačkih organizacija i drugih oblika udruživanja proizvođača (obuke, potpora...) 					
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije		
	Broj OPG-ova	863	Više od 900	Služba za gospodarstvo		
	Broj zadruga	12	20	Služba za gospodarstvo		
Razvojni učinak i doprinos mjeri ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mjeru doprinosi se jačanju kratkih lanaca vrijednosti i povećanju broja održivih OPG-ova koji su registrirani kao poslovni subjekti, kao i povećanju broja zadruga kao modela okupljanja i organiziranja poljoprivrednih proizvođača.					
	Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	5,150.000	4,200.000	/	950.000	/	
Razdoblje provedbe mjeru	2023. – 2027.					
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjeru	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo					
Nositelji mjeru	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti, Odjel za urbanizam i građenje, udruge, zadruge,					
Ciljne grupe	OPG-ovi, zadruge, poljoprivredni proizvođači					
Veza sa strateškim ciljem						
1 – Razvijen, konkurentan i gospodarski dinamičan Grad Mostar						
Prioritet	1.3. Ruralni razvoj Grada Mostara					
Naziv mjeru	1.3.2. Diversifikacija aktivnosti na selu					
Opis mjeru s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjeru</p> <p>Iako je Grad Mostar najveće urbano središte HNŽ-a i Hercegovine, potrebno je afirmirati ruralne dijelove Grada Mostara. Naime, 40 % stanovništva živi izvan urbanog središta Grada Mostara te je stoga potrebno poduzimati aktivnosti na stvaranju prilika i mogućnosti za pokretanje biznisa na selu, a da nije isključivo vezan za poljoprivredu i stočarstvo.</p>					

	Cilj mjere je stvoriti prepostavke za afirmaciju ruralnih prostora i sela općenito te stvoriti prepostavke za razvoj malog biznisa na selu. Aktivnosti mjere U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere: <ul style="list-style-type: none"> - potpora osnivanju ruralnih akceleratora (stavljanje u funkciju postojećih napuštenih objekata) - potpora razvoju malog biznisa na selu - program edukacije o malom biznisu na selu - potpora organizaciji događaja na selu (mini sajmovi, predstave, radionice...) 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Broj uspostavljenih ruralnih akceleratora	0	2	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	
	Broj podržanih događaja na selu (sajmovi, festivali...)	1	4	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove	
	Broj održanih edukacija grada za poduzetništvo na selu godišnje	0	3	Odjel za gospodarske, komunalne i inspekcijske poslove	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provredbom ove mjere doprinijet će se afirmaciji ruralnih prostora i izgradnji pozitivnog ozračja za pokretanje biznisa u ruralnim područjima grada.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	3,600.000	3,600.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2023. – 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo				
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti, mjesne zajednice, udruge				
Ciljne grupe	Mjesne zajednice, stanovništvo ruralnih dijelova Grada Mostara				

Veza sa strateškim ciljem	2 – Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.1. Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih

Naziv mjere	2.1.1. Unaprjeđenje kapaciteta za odgoj i obrazovanje				
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Temelj svakog društva treba biti dobro i kvalitetno obrazovanje. Grad Mostar će raditi na poboljšanju uvjeta za kvalitetno učenje, intelektualni rad i izvrsnost učenika u predškolskom, osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju u skladu s nadležnostima Grada Mostara.</p> <p>Analiza stanja pokazala je da u segmentu obrazovanja nedostaje školskih kapaciteta te da odgojno-obrazovne ustanove nisu dovoljno opremljene.</p> <p>Cilj ove mjere je poboljšati kapacitete i opremljenost odgojno-obrazovnih ustanova kako bi se poboljšali uvjeti obrazovanja.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izgradnja, rekonstrukcija i adaptacija predškolskih ustanova - izgradnja, rekonstrukcija i adaptacija školskih objekata - izgradnja objekata za škole koje imaju podstanarski status ili nemaju namjenski urađen objekt - opremanje škola nastavnim i didaktičkim materijalima i opremom - izgradnja novih i opremanje i uređenje postojećih sportskih dvorana u školama - uvođenje novih tehnologija u odgojni i obrazovni proces - završetak uređenja Glazbene škole - uvođenje videonadzora u školama - potpora organizaciji produženog boravka u školama - izrada modela uvođenja obroka u osnovne škole - osiguravanje besplatnih udžbenika za djecu u osnovnim školama - smanjiti troškove za energente i tekuće održavanje objekata - realizacija aktivnosti na podizanju na višu razinu kvalitete pripreme djece u vrtićima za obrazovni proces. 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Postotak rekonstruiranih, izgrađenih i adaptiranih školskih objekata	80 %	90 %	Odjel za društvene djelatnosti	
	Postotak rekonstruiranih, izgrađenih i adaptiranih predškolskih objekata	60 %	75 %	Odjel za društvene djelatnosti	
	Uveden program dodjele besplatnih udžbenika za sve učenike u osnovnom obrazovanju	Djelomično	Potpuno	Odjel za društvene djelatnosti	
	Izrađen održivi model osiguranja toplog obroka u školama	Nema	Izrađen	Odjel za društvene djelatnosti	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provedba ove mjere doprinijet će boljim uvjetima obrazovanja te povećanju broja učenika, odnosno smanjenju broja odlazaka mladih ljudi iz Grada Mostara.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	6,500.000	6,000.000	/	500.000	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine				

Institucija odgovorna za koordinaciju provedbu mjere	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
Nositelji mjere	Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za urbanizam i građenje, škole, vrtići, Pedagoški zavod i Zavod za školstvo
Ciljne grupe	Djeca, učitelji i nastavnici i odgajatelji

Veza sa strateškim ciljem	2 – Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar			
Prioritet	2.1. Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih			
Naziv mjere	2.1.2. Povezivanje obrazovanja s tržištem rada i jačanje položaja mladih			
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Mladi predstavljaju vitalnu snagu jedne zajednice te budućnost razvoja. Mladih u dobi do 14 godina u Gradu Mostaru ima samo 14 %. U sljedećem šestogodišnjem razdoblju ovi će mladi biti spremni za tržište rada i za ukupni društveni život. Stoga je potrebno poduzeti aktivnosti da se mladima stvore mogućnosti za ostanak, a ne za odlazak iz Grada Mostara. U tom kontekstu važnu ulogu igra usklađenost obrazovanja i tržišta rada te ostali instrumenti potpore mlađim ljudima.</p> <p>Cilj ove mjere upravo je kreiranje uvjeta da se mladi ljudi ne iseljavaju te da se stvore mogućnosti za njihov ostanak u Gradu Mostaru.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izrada strategije za mlade - izrada lokalnog akcijskog plana zapošljavanja - kreiranje fonda za stipendiranje učenika s posebnim fokusom na deficitarna zanimanja - stvaranje pretpostavki za uključivanje učenika za izučavanje nastavnih sadržaja, odnosno za upisivanje za deficitarna zanimanja / tradicionalne zanate (materijalne, jamstvo zaposlenja) - uspostavljanje aktivne suradnje s akademskom zajednicom na projektima istraživanja i razvoja - program subvencioniranja stambenog kredita za mlade od 18 do 35 godina - izgradnja stambenih objekata po povoljnim cijenama po kvadratnom metru za mlade obitelji s obzirom na inflatorični tržišni rast stanova - prilagođavanje nastavnih planova i programa u skladu s promjenama na tržištu te uvođenje novih zanimanja u obrazovni proces - uvođenje dvojnog sustava obrazovanja - uspostavljanje bolje koordinacije svih sudionika u sustavu obrazovanja 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Strategija za mlade	Nema	Usvojena	Odjel za društvene djelatnosti
	Broj uvedenih aktivnih mjeru potpore zapošljavanju iniciranih od Gradske uprave godišnje	0	1	Odjel za društvene djelatnosti
	Broj dodijeljenih stipendija na godišnjoj razini	82 (2019./2020.)	> 100	Odjel za društvene djelatnosti
	Broj korisnika subvencioniranih stambenih kredita	0	50	Odjel za društvene djelatnosti

	Postotak srednjoškolaca koji su zasnovali radni odnos u odnosu na broj završenih srednjoškolaca	6 %	15 %	Odjel za društvene djelatnosti
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provjeda ove mjere doprinijet će većoj mogućnosti zapošljavanja mladih ljudi te stvaranja dodatnih prilika za zapošljavanje.			
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)
	3,000.000	3,000.000	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine			
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport			
Nositelji mjere	Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za financije i nekretnine, škole, vrtići, Pedagoški zavod i Zavod za školstvo			
Ciljne grupe	Učenici, gospodarski subjekti			

Veza sa strateškim ciljem	2 – Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar			
Prioritet	2.1. Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih			
Naziv mjere	2.1.3. Unaprjeđenje sporta i sportske infrastrukture			
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere Grad Mostar uvijek je bio grad sporta iz kojeg su kroz povijest, ali i u današnje vrijeme, potekli vrhunski i svjetski poznati sportaši. Međutim, kvaliteta i dostupnost sportske infrastrukture za daljnju afirmaciju i razvoj sporta nije na zadovoljavajućoj razini, posebno ako se očekuje da se profiliraju novi sportski talenti i postižu vrhunski sportski rezultati. Dostupnost odgovarajuće sportske infrastrukture važna je ne samo zbog postizanja vrhunskih sportskih rezultata nego i zbog omogućavanja mlađim ljudima da se uključuju u sportske aktivnosti kako bi se osigurao zdrav rast i odgoj te preveniralo mlade ljudi da borave na ulici ili postaju ovisnici o digitalnim tehnologijama i digitalnim igrama. Cilj ove mjere je omogućiti bolje uvjete za razvoj sporta i uključivanje mlađih u sportske aktivnosti.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - završetak izgradnje gradske sportske dvorane i izgradnja olimpijskog bazena - izgradnja novih sportskih sadržaja (certificirana atletska staza i stadiona, gradska kuglana, streljana, pokrivena bočališta) - rekonstrukcija postojećih sportskih igrališta na otvorenom, postavljanje ergonomski prihvatljivih podloga - formiranje ambulante sportske medicine - rekonstrukcija Gradske banje - izraditi program potpore za razvoj sporta (školske sportske sekcije, stipendiranje sportaša, škole plivanja, edukacija trenerskog kadra - pokrenuti inicijativu za izradu Zakona o sportu HNŽ/K - kontinuirano i sustavno praćenje i rano otkrivanje talenata - osiguranje finansijske podrške kako za klubove tako i za nadarene pojedince 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije

	Izgrađena gradska dvorana i zatvoreni gradski bazen	Ne	Da	Odjel za urbanizam i građenje	
	Postotak uređenih sportskih sadržaja definiranih planskim dokumentima	75 %	90 %	Odjel za urbanizam i građenje	
	Broj uspješnih individualnih sportaša	12	20	Sportski savez Grada Mostara	
	Broj uspješnih klubova	9	15	Sportski savez Grada Mostara	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provredbom ove mjere stvorit će se uvjeti za uključivanjem većeg broja mladih u sportske aktivnosti te će se također, stvoriti pretpostavke za				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	26,000.000	15,000.000	/	/	11,000.000
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za odgoj, obrazovanje, mlađe i sport				
Nositelji mjere	Odjel za društvene djelatnosti, Tajništvo gradonačelnika, Odjel za urbanizam i građenje				
Ciljne grupe	Djeca i mladi, sportaši, sportsku klubovi				

Veza sa strateškim ciljem	2 – Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.1. Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih
Naziv mjere	2.1.4. Strategija razvoja kulture – Premošćivanje različitosti
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Grad Mostar je prvi grad u Bosni i Hercegovini koji je izradio Strategiju kulture. Strategija je izrađena za razdoblje 2018. – 2026. i bila je temelj za kandidaturu Grada Mostara za Europsku prijestolnicu kulture 2024. Strategija kulture izrađena je na načelima otvorenosti i partnerstva i postigla je visok stupanj konsenzusa šire društvene zajednice u Gradu Mostaru. Međutim, strategija nije mogla biti formalno usvojena zbog nepostojanja Gradskog vijeća kao zakonodavnog tijela.</p> <p>Stoga je dokument Strategija razvoja kulture – Premošćivanje razdvojenosti definirana kao posebna mjera u okviru prioriteta Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih.</p> <p>Cilj ove mjere odnosno provedbom Strategije kulture želi se priznati središnja uloga kulture i umjetnosti u napretku i blagostanju zajednice, koristiti potencijal kulturno-kreativnog sektora za budući razvoj i prosperitet, promovirati Mostar kao mjesto s posebnim kulturnim identitetom i životnim stilom, pozicionirati Mostar kao kulturni hub BiH, mjesto važnih događanja Mediterana i globalno mjesto mostarstva te ojačati viziju razvoja kulture umjetnika Mostara i kreativnog sektora i ohrabriti ih na uspjeh u tome. Mostar se želi afirmirati kao centar imaginativnosti, inovativnosti, poduzetništva i klasterizetništva, koji ima svoje lokalne korijene i internacionalni domet. Mostar mora biti otvoren internacionalno, nacionalno, regionalno i lokalno, čineći svoju kulturnu ponudu dostupnu građanima, posjetiteljima i turistima.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Program jačanja – Jačanje inovativnog razvoja kulture <ul style="list-style-type: none"> ○ jačati bazu inovativnosti i inkluzivnosti

	<ul style="list-style-type: none"> ○ podržati transfer najmodernijih znanja proizvodnje kulturnih dobara i razvijati infrastrukturu za njezinu proizvodnju ○ podržati transfer inovativne kazališne umjetnosti ○ jačati inovatorstvo i klasterizetništvo kreativnog sektora <p>- Program jačanja prepoznatljivosti kulture Mostara</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ prezentirati doprinos žena kulturi grada ○ prezentirati graditeljstvo grada ○ prezentirati glazbu grada ○ prezentirati književnost grada ○ prezentirati arhitekturu grada ○ jačati suradnju Hercegovine ○ štititi kulturnu baštinu Hercegovine 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Broj provedenih programa inovativnog razvoja kulture	1	6	Odjel za društvene djelatnosti	
	Broj provedenih programa jačanja prepoznatljivosti kulture Mostara	2	15	Odjel za društvene djelatnosti	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provjeda ove mjere doprinijet će većoj popularizaciji kulture u Gradu Mostaru i prepoznatljivosti Grada Mostara kao grada kulture.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	3,000.000	3,000.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za kulturu				
Nositelji mjere	Odjel za društvene djelatnosti, Tajništvo gradonačelnika, ustanove kulture, udruge iz sektora kulture				
Ciljne grupe	Stanovništvo Grada Mostara				

Veza sa strateškim ciljem	2 – Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.2. Poboljšati kvalitetu socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana
Naziv mjere	2.2.1. Unaprjeđenje kvalitete zdravstvenih usluga građanima
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>U Mostaru su smještene dvije regionalne bolnice: Sveučilišna klinička bolnica Mostar i Kantonalna bolnica „Dr. Safet Mujić“ Mostar. Prema podacima koje je dostavio Zavod za javno zdravstvo Grad Mostar ima 2 doma zdravlja i 41 područnu ambulantu te 125 ljekarni. Broj ljekarni se u 2020. godini povećao za 7 u odnosu na 2018. godinu kada ih je bilo 118. Broj vozila hitne pomoći u 2020. godini bio je 7 te je u odnosu na 2019. i 2018. povećan za samo jedno vozilo. Broj timova obiteljske medicine u 2020. godini bio je 68 te se u odnosu na 2017. godinu povećao za 46 %. U 2017. godini bilo je tek 37 timova obiteljske medicine.</p> <p>Ukupan broj osiguranika u Gradu Mostaru u 2020. godini iznosio je 97.575, što je 93 % od ukupnog broja procijenjenog prisutnog stanovništva u Gradu Mostaru, što je povećanje za 2 % u odnosu na 2016. godinu.</p>

	Izraženi problemi vezani su za opremljenost zdravstvenih ustanova te prostorno neuvjetnu poziciju Doma zdravlja Stari Grad. Također, potrebno je raditi na prevenciji odljeva kadrova, ponajprije jačanjem njihovih kapaciteta i poboljšanjem uvjeta za rad. Cilj mjere je stvoriti bolje uvjete za rad zdravstvenih ustanova i omogućiti bolju zdravstvenu uslugu građanima.																
Aktivnosti mjere																	
U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:																	
<ul style="list-style-type: none"> - dislokaciju Doma zdravlja „Stari grad“ i Službe hitne medicinske pomoći na lokaciju Sjevernog logora - potpora u opremanju domova zdravlja - program stipendiranja liječnika i edukacije kadra u domovima zdravlja 																	
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th>Polazne vrijednosti (2020.)</th><th>Ciljne vrijednosti (2027.)</th><th>Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj opremljenih objekata zdravstvene zaštite</td><td>31</td><td>35</td><td>Odjel za društvene djelatnosti</td></tr> <tr> <td>Broj stipendiranih liječnika</td><td>17</td><td>25</td><td>Odjel za društvene djelatnosti</td></tr> <tr> <td>Izmješten DZ Stari Grad</td><td>Ne</td><td>Da</td><td>Odjel za društvene djelatnosti</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Broj opremljenih objekata zdravstvene zaštite	31	35	Odjel za društvene djelatnosti	Broj stipendiranih liječnika	17	25	Odjel za društvene djelatnosti	Izmješten DZ Stari Grad	Ne	Da	Odjel za društvene djelatnosti
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije														
Broj opremljenih objekata zdravstvene zaštite	31	35	Odjel za društvene djelatnosti														
Broj stipendiranih liječnika	17	25	Odjel za društvene djelatnosti														
Izmješten DZ Stari Grad	Ne	Da	Odjel za društvene djelatnosti														
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provjeda ove mjere doprinijet će većoj kvaliteti i boljoj dostupnosti zdravstvene usluga građanima Grada Mostara																
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ukupno (KM)</th><th>Proračunska sredstva (KM)</th><th>Kreditna sredstva (KM)</th><th>Sredstva EU-a (KM)</th><th>Ostali izvori (KM)</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>3,200.000</td><td>3,000.000</td><td>/</td><td>200.000</td><td>/</td></tr> </tbody> </table>	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)	3,200.000	3,000.000	/	200.000	/						
Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)													
3,200.000	3,000.000	/	200.000	/													
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine																
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice																
Nositelji mjere	Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za urbanizam i građenje, domovi zdravlja																
Ciljne grupe	Zdravstvene ustanove, liječnici, stanovništvo																

Veza sa strateškim ciljem	2 – Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.2. Poboljšati kvalitetu socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana
Naziv mjere	2.2.2. Unaprjeđenje kvalitete socijalnih usluga građanima i pomoći ranjivim skupinama
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Analiza stanja pokazala je da se u kategoriji ranjivih skupina kod odraslih osoba u proteklih pet godina bilježi trend smanjenja u svim kategorijama, a najveći pad u 2020. godini u odnosu na 2016. godinu zabilježen je kod kategorije osoba ometenih u psihičkom i fizičkom razvoju i osoba s invaliditetom, i to 11 %. Povećanje se bilježi kod kategorija osobe i obitelji u stanju socijalne potrebe kojima je uslijed posebnih okolnosti potrebna pomoć, i to za 33 %.</p>

	<p>Kod ranjivih kategorija kod maloljetnika najveći broj je u skupini djece s mentalnim i fizičkim smetnjama, s tim da se od 2016. godine bilježi trend smanjenja broja ovih osoba. Broj djece čiji je razvoj ometen obiteljskim problemima ima trend pada, dok se kod odgojno zanemarene i zapuštene djece bilježi rast u 2020. godini u odnosu na prethodne četiri godine.</p> <p>Cilj ove mjere je stvoriti potrebne uvjete kako bi se što veći broj osoba koje pripadaju ranjivim skupinama zbrinuo i pokrio određenim vidom skrbi.</p>			
Aktivnosti mjere				
U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:				
<ul style="list-style-type: none"> - podrška nevladinim udrugama u pružanju izvaninstitucionalnih usluga u suradnji sa stručnjacima (dnevni centar za osobe treće životne dobi, dnevni centri za osobe s invaliditetom, sigurna kuće za žrtve nasilja u obitelji, mobilni timovi, produljenje radnog vijeka, centar za zdravo starenje...) - zaštita mentalnog zdravlja stanovništva - izgradnja 3 kolektivna stambena objekta za socijalno neprofitno stanovanje (24 stambene jedinice u Buffer naselju; 24 stambene jedinice u naselju Sutina uz magistralni put M17, 24 stambene jedinice u naselju Rodoč – Kolonija). - mali obiteljski domovi s kapacitetom do 12 korisnika - osnivanje hospicija - osiguravanje besplatnog vrtića za ugrožene skupine - razvoj programa potpore boračko/braniteljskoj populaciji - osmišljavanje i provedba programa za djecu i mlade bez roditeljske skrbi, djecu i mlade s poremećajima u ponašanju i osobe s invaliditetom - prihvatna postaja za djecu koja se nađu u skitnji i prosjačenju - mobilni tim za pružanje terenskih usluga djeci i obiteljima u riziku - uspostava dnevnih centara za djecu od 3 do 18 godina (djeca s invaliditetom) - izrada akcijskog plana za obvezne sistematske preglede starijih osoba od 50 pa na dalje - značajnija potpora pučkim kuhinjama sve većeg broja korisnika 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Iznos sredstava kojima su se podržali projekti nevladinih udruga u pružanju izvaninstitucionalnih usluga	242.690 KM	315.450 KM	Odjel za društvene djelatnosti
	Broj izgrađenih stanova socijalnog stanovanja	26	100	Odjel za društvene djelatnosti
	Otvoren hospicij	Ne	Da	Odjel za društvene djelatnosti / Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi HNZ/K
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Stvaranjem potrebnih uvjeta za što veći obuhvat osoba koje pripadaju ranjivim skupinama određenim vidom skrbi doprinijet će se unaprjeđenju socijalne zaštite stanovništva i većoj kvaliteti života stanovnika Grada Mostara.			

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračuns ka sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	2,700.000	2,500.000	/	200.000	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice				
Nositelji mjere	Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za urbanizam i građenje, Tajništvo gradonačelnika, Centar za socijalni rad, udruge				
Ciljne grupe	Udruge iz socijalnog spektra, ranjive skupine				

Veza sa strateškim ciljem	2 – Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.3. Poboljšati kvalitetu socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana
Naziv mjere	2.2.3. Stvaranje uvjeta za veću sigurnost građana
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Prema podacima koje je dostavila Policijska uprava Mostar ukupan broj kaznenih djela u Gradu Mostaru u posljednjih pet godina je u padu te je i broj prijavljenih počinitelja u padu. Postotak ukupne rasvijetljenosti kaznenih djela je oko 55 %. Međutim, prema podacima iz informacije Ministarstva unutarnjih poslova HNŽ/K o stanju sigurnosti u Gradu Mostaru za prva četiri mjeseca 2021. godine vidljiv je rast ukupnih kaznenih djela za isto razdoblje u 2020. godini za 18,26 %.</p> <p>U segmentu javnog reda i mira broj evidentiranih i procesuiranih prekršaja u prva četiri mjeseca 2021. godine u odnosu na isto razdoblje 2020. godine veći je za 363 %, odnosno u prva četiri mjeseca 2021. bilo je 750 evidentiranih i procesuiranih prekršaja dok je u istom razdoblju 2020. godine bilo 162.</p> <p>Cilj ove mjere je utjecati na smanjenje pojave kaznenih djela i pojava remećenja javnog reda i mira u Gradu Mostaru i stvoriti mjesto ugodnog i sigurnog življjenja.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izrada Procjene ugroženosti područja Grada Mostara od prirodnih i drugih nesreća - izrada Plana zaštite od poplava Grada Mostara - razminiranje miniranih površina (Hum, Raštani, Kuti Livač, Rodoč) - uspostavljanje aktivne suradnje i partnerstva sa službama spašavanja (gorske službe...) - daljnji razvoj sustava videonadzora u Gradu - uspostavljanje bolje koordinacije i suradnje s MUP-om u cilju prevencije nasilja, pljački i ubojstava - provedba kampanja u školama o štetnosti konzumiranja alkohola i opojnih droga - provedba kampanja za prevenciju pojave remećenja javnog reda i mira i nasilja na ulicama - izrada projektne dokumentacije u svrhu mapiranja gradskih područja koja su podložna klizištima te provedba projekta sanacije identificiranih područja - izrada projektne dokumentacije u svrhu određivanja požarnih sektora u Mostaru i požarnih puteva - nabava novih vatrogasnih vozila, opreme i povećanje broja interventnih timova

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Postotak površine pod minama	0,02 %	0 %	Civilna zaštita	
	Broj instaliranih kamera video nadzora	7	78	Tajništvo gradonačelnika	
	Broj održanih kampanja za prevenciju nasilja godišnje	0	2	Odjel za društvene djelatnosti	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provjeda ove mjeru doprinijet će povećanju sigurnosti građana i stvaranju ozračja za miran i siguran život građana.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM) 1,500.000	Proračunska sredstva (KM) 1,500.000	Kreditna sredstva (KM) /	Sredstva EU-a (KM) /	Ostali izvori (KM) /
Razdoblje provedbe mjeru	2022. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjeru	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo – Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo				
Nositelji mjeru	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo, Tajništvo gradonačelnika, udruge, civilna zaštita, gorske službe spašavanja, vatrogasna društva				
Ciljne grupe	Stanovništvo				

Veza sa strateškim ciljem		2 – Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.3.	Poboljšanje učinkovitosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga
Naziv mjeru	2.3.1.	Mapa puta digitalne transformacije Grada Mostara
Opis mjeru s okvirnim područjima djelovanja**	Cilj mjeru	<p>Postojeći ljudski, finansijski, materijalni i tehnički ICT kapaciteti Grada Mostara s odgovarajućim propisima na snazi nedovoljni su za snažniji iskorak Gradske uprave u smislu buduće digitalne transformacije. U kontekstu IKT infrastrukture postojeća softverska rješenja DocuNova, Data Nova i FiNova te postojeća mrežna stranica Gradske uprave ne zadovoljavaju u potpunosti potrebu kvalitetne elektroničke komunikacije kako interno tako i s vanjskim korisnicima Gradske uprave. Osnovna redundancija informacijskog sustava nije osigurana, niti je proveden sustav s funkcijom oporavka od katastrofe (disaster recovery), što znatno umanjuje pouzdanost ovog informacijskog sustava, posebno u budućnosti kada se očekuje uspostavljanje važnih e-usluga koje su nezamislive bez redundantne funkcije informacijskih sustava. Big Data i AI – umjetna inteligencija trenutačno se ne koriste, a Gradska uprava Mostara nema relevantnu sigurnosnu politiku/smernice/protokol.</p> <p>Uz infrastrukturu nužno je osigurati i daljnji razvoj i usklađivanje ljudskih kapaciteta kao i regulatornog okvira s potrebama digitalizacije i optimizacije usluga Grada Mostara te provesti Mapu puta koja će voditi Grad Mostar prema digitalnoj transformaciji.</p> <p>Cilj mjeru je osigurati digitalnu transformaciju Grada Mostara izradom strateškog i normativnog okvira, ali i digitalne infrastrukture i ljudskih resursa</p>

	i kapaciteta Gradske uprave Mostar u oblasti digitalizacije te Grad Mostar približiti suvremenim tijekovima digitalizacije i digitalne transformacije.			
	<p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> - jačanje kvalitete poslovnog IS Grada Mostara (hardvera, softvera, baza podataka, organizacijskih procesa, korisničkih kapaciteta) - provedba jedinstvene pristupne točke za korisnike (one stop shop) i uspostava funkcionalne primarne pristupne točke (korisnički orijentiran mrežnu stranicu) - unaprjeđenje znanja korisnika radi pune primjene funkcionalnosti aplikativnog softvera DocuNova, kao preduvjeta za e-uslugu na webu (stanje predmeta) - skeniranje dokumenata i vezanje za e-predmet (DocuNova) - aktiviranje modula Stara arhivska građa (predmeti protokolirani prije 1. 1. 2007.) - usvajanje procedure protokola e-pošte i usvajanje internog akta kojim se omogućava primjena članka 11. stavka (4) Pravilnika o kancelarijskom poslovanju FBiH (Službene novine FBiH, br. 73/19) - unaprjeđenje znanja korisnika i puna primjena funkcionalnosti integralnog finansijskog softvera FiNova, posebno modula Rezervacija i planskog proračuna te modula Sitni i potrošni materijal (stanje skladišta) - unaprjeđenje korištenja modula Kadrovske evidencije, posebno za izvještavanje o kadrovskoj popunjenoosti i planiranje ljudskih resursa - ažuriranje baze komitenata i uspostava veze s aplikacijom za praćenje obveza komunalnih naknada i naknada za javne površine - unaprjeđenje G2G modela razmjene podataka s drugim institucijama (unos podataka i izvještaja o gotovinskim naknadama, e-PDV, porezna i sl., poslovne zone i sl.) - konsolidacija DataCentra Grada Mostara - povećanje razine sigurnosti na čvoruštu podatkovnog centra (data centar hub) i telekomunikacijskoj mreži za prijenos podataka - povećanje razine kadrovske spremnosti za provedbu aktivnosti digitalne transformacije provođenjem orijentiranih specijalističkih obuka za zaposlene - osnaživanje ljudskih i materijalnih kapaciteta radi odgovora na računalne incidente, izrada i usvajanje nedostajućih procedura procjene rizika i odgovora na rizik - uspostava baza podataka iz oblasti urbanizma i planiranja, imovine grada i komunalnog upravljanja - uspostava prve faze Mostar Smart City projekta - izrada i usvajanje nužnih propisa i nedostajućih procedura na putu digitalne transformacije - preko službenih memoranduma, programa i grantova uspostava procedura suradnje s akademskom zajednicom, inovativnim edukacijskim centrima, privatnim sektorom, OCD-om i slično 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2024.)	Izvor verifikacije
	Provedena e-usluga (e-predmet, one stop shop na mrežnoj stranici Grada Mostara, razmjena G2G, procedure...)	Djelomično	Potpuno	Služba za opću upravu i gradsku područja

	Postotak zaposlenika koji je prošao obuke za aktivan rad u aplikacijama i specijalističke obuke za zaposlene (kadrovska, sitni inventar, rezervacije, komunalne naknade, javne površine...)	5 %	50 %	Služba za organizaciju i personal	
	Unaprjeđenje kvalitete i izrađen izvještaj penetracijskog testiranja koji ukazuje na kritične točke ranjivosti informacijskog sustava	Ne	Da	Služba za organizaciju i personal	
	Disaster recovery site pušten u operativni rad	Ne	Da	Služba za organizaciju i personal	
Razvojni učinak i doprinos mjeru ostvarenju prioriteta	Realizacija mjeru ubrzat će i olakšati poslovanje na području Grada Mostara, povećati transparentnost i učinkovitost javne uprave te doprinjeti sprječavanju korupcije, povećanju prihoda, ušteda te u konačnici i većem zadovoljstvu korisnika javnih usluga te biti generator razvoja ekonomije i inovativnosti, s izravnim posljedicama koje će se ogledati u rastu GDP-a na području Grada Mostara.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračuns ka sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	4,510.000	2,600.000	/	/	1,910.000
Razdoblje provedbe mjeru	2022. – 2024.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjeru	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo – Služba za organizaciju i personal Grada Mostara				
Nositelji mjeru	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo, Odjel za financije i nekretnine, Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za urbanizam i građenje, Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove				
Ciljne grupe	Zaposleni u Gradskoj Upravi Mostar, građani, institucije i druge pravne osobe, OCD i ostali korisnici usluga Gradske uprave Mostar				

Veza sa strateškim ciljem	2 – Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.3. Poboljšanje učinkovitosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga
Naziv mjeru	2.3.2. Razvoj suradnje s nevladinim sektorom i građanima
Opis mjeru s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjeru</p> <p>Nevladin sektor važan je segment cijelokupnog civilnog društva Grada Mostara i nezaobilazan akter cijelokupnog razvoja i provedbe razvojnih aktivnosti. Grad Mostar može se pohvaliti, osim kvantitetom, i kvalitetnim, stručnim, sposobnim i elokventnim nevladinim sektorom u različitim poljima djelovanja (kulturna, sport, mladi, obrazovanje, socijale i dr.). Međutim, osim Sporazuma o suradnji Grada Mostara i nevladinog sektora, nema sustavnog dijaloga s nevladinim sektorom što često dovodi do nerazumijevanja, neinformiranosti i nepovjerenja te je potrebno poboljšati kontinuiran i sustavan dijalog s civilnim sektorom i odnose povećanje broja zaposlenih koji će raditi, suradnju i koordinirati razvojne potrebe Grada i aktivnosti koje provode nevladine</p>

	<p>organizacije, koje će, između ostalog, usmjeravati programe potpore nevladinom sektoru u skladu s procijenjenim potrebama, a posebno u dijelu provedbe strateških intervencije u kojima su nositelji NVO-a s područja Grada. Značajna je suradnja koju Grad postiže s organizacijama koje zastupaju interes mladih, koju realizira preko Vijeća mladih Grada Mostara, kojem Grad pruža financijsku podršku i prostor za okupljanje i organiziranje aktivnosti namijenjenih mladima.</p> <p>Na razini Grada Mostara provodi se ispitivanje interesa zadovoljstva građana javnim uslugama, ali je nužno kreirati sustav kontinuirane procjene zadovoljstva građana javnim uslugama te na bazi analiza kreirati strategiju komuniciranja s građanima, uz aktiviranje suradnje s mjesnim zajednicama kao važnim segmentom suradnje s građanima.</p> <p>Cilj mjere je stvaranje uvjeta za aktivnije sudjelovanje i suradnju s nevladnim sektorom i građanima kako bi se sinergetskim učinkom doprinijelo cjelokupnom razvoju Grada Mostara.</p>			
Aktivnosti mjere				
Aktivnosti mjere obuhvaćaju sljedeće:				
	<ul style="list-style-type: none"> - izradu strategije komunikacije s građanima - provedbu istraživanja zadovoljstva građana javnim uslugama i uspostavu sustava kontinuirane procjene zadovoljstva građana javnim uslugama - pružanje usluga savjetovanja za građane – e-pravni savjetnik - provedba potписанog Sporazuma između Grada Mostara i nevladinih organizacija koje djeluju na području Mostara, kao mehanizama za djelovanje i uspostave jasne, učinkovitije i transparentne procedure suradnje i partnerstva. - učinkovitije ažuriranje registra nevladinih organizacija koje aktivno djeluju na području Grada Mostara vidno objavljen na mrežnoj stranici Grada - realizirati aktivnosti na osiguranju većeg broja zaposlenika Grada za suradnju i rad s nevladnim organizacijama - realizirati aktivnosti na osiguranju redovitih grant sredstava u Proračunu Grada u visini 2 % od ukupne visine Proračuna za sve nevladine organizacije, osigurati transparentnu proceduru raspodjele, monitoring i njihove evaluacije - izradu i realizaciju programa potpore nevladinom sektoru (edukacije, pisanje projekata, javno zagovaranje, sudjelovanje u javnim raspravama Grada...) - vođenje spiska „grant sheme projekata“ koje nevladin sektor provodi na području Grada na mrežnoj stranici Grada - realizaciju aktivnosti na unaprjeđenju rada mjesnih zajednica i unaprjeđenju koordinacije s njima 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Izrađen i godišnje ažuriran registar nevladinih organizacija koje djeluju na području Grada Mostara	Ne	Da	Odjel za društvene djelatnosti
	Iznos godišnjeg izdvajanja za projekte nevladinih organizacija koji se provode na području Grada	1,500,000	2,000.000	Odjel za društvene djelatnosti

	Izrađena Strategija komuniciranja s građanima	Ne	Da	Služba za opću upravu i gradska područja	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provredbom ove mjere doprinijet će se boljom suradnjom Gradske uprave s nevladinim sektorom i građanima te multiplicirati razvojni učinci i ostvariti doprinos realizaciji svih razvojnih ciljeva Grada.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	6,000.000	6,000.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport				
Nosioci mjere	Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo, Tajništvo gradonačelnika				
Ciljne grupe	Obrtnici, MSP, potencijalni poduzetnici i investitori na području Grada Mostara				

Veza sa strateškim ciljem		2 – Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.3. Poboljšanje učinkovitosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga	
Naziv mjere	2.3.3. Prevencija i suzbijanje korupcije	
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Gradska administracija počela je procese informatizacije i digitalizacije gradskih službi i usluga na terenu. Većina građana već koristi digitalne servise za vlastite potrebe, ali se i dalje iskazuje potreba za unaprjeđenjem transparentnosti i dostupnosti informacija za građane, gospodarstvenike, investitore i druge zainteresirane strane.</p> <p>Antikorupcijskim mjerama i povećanjem transparentnosti te donošenjem potrebnih akata i propisa u svrhu primjene antikorupcijske politike, Gradska uprava Mostar može doprinijeti unaprjeđenju povjerenja građana i jačanju pozitivnog imidža među građanima, poduzetnicima, investitorima, donatorima i drugim relevantnim akterima za cijelokupni razvoj Grada.</p> <p>Dinamičan i održiv razvoj zahtijeva učinkovit, djelotvoran i transparentan sustav borbe protiv korupcije koji će se izgraditi aktivnostima planiranim ovom mjerom.</p> <p>Cilj mjer je izgraditi učinkovit, djelotvoran i transparentan sustav borbe protiv korupcije na razini Gradske uprave i osnažiti pozitivan imidž Grada Mostara među građanima, poduzetnicima, investitorima, donatorima i drugim relevantnim akterima za cijelokupni razvoj Grada.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>Aktivnosti mjer obuhvaćaju sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> - donošenje strategije za sprječavanje korupcije u Gradu Mostaru - izrada planova integriteta - uvođenje koncepta „Otvorenog proračuna“ 	

	<ul style="list-style-type: none"> - provedba kampanje „Nulta stopa tolerancije na korupciju“ - donošenje kodeksa ponašanja zaposlenika Gradske uprave i gradskih poduzeća i ustanova - edukacija u svrhu prepoznavanja pojavnih oblika korupcije 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Izrađena Strategija za sprječavanje korupcije u Gradu Mostaru	Ne	Da	Tajništvo Gradonačelnika	
	Izrađen plan integriteta u gradskim organima uprave	Ne	Da	Služba za opću upravu i gradska područja	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta		Provedbom ove mjere doprinijet će se boljoj suradnji Gradske uprave s nevladinim sektorom i građanima te multiplicirati razvojni učinci i ostvariti doprinos realizaciji svih razvojnih ciljeva Grada.			
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	600.000	600.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo - Služba za organizaciju i personal				
Nositelji mjere	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo, Tajništvo gradonačelnika				
Ciljne grupe	Građani, gradski organi uprave, gradska poduzeća i ustanove				

Veza sa strateškim ciljem	22 – Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.3. Poboljšanje učinkovitosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga
Naziv mjere	2.3.4. Jačanje razvojnih kapaciteta Gradske uprave
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Učinkovit sustav upravljanja razvojem na razini organa uprave, između ostalog, podrazumijeva uspostavu službenog tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem koje je kapacitirano na dovoljnoj razini da može zadovoljiti sve potrebe procesa upravljanja razvojem i ostvarenje razvojnih učinaka. Na razini Grada Mostara navedeni poslovi vezani su isključivo za Službu za podršku biznisu (BSC) Grada Mostara te je nužno uspostaviti i kapacitirati Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem pri Tajništu gradonačelnika kako bi se organizacijski adekvatno pozicionirao, ali i osigurao i unaprijedio stupanj odgovornosti i koordinacije za navedene poslove. U kontekstu namicanja finansijskih sredstava za realizaciju razvojnih potreba Grada Mostara nužno je dodatno jačanje kapaciteta djelatnika Gradske uprave,</p>

	<p>javnih poduzeća i ustanova u dijelu pripreme projektnih prijedloga i osiguranja vanjskih izvora sredstava za realizaciju strateških intervencija uz kreiranje baze projektnih ideja. Mapa puta digitalne transformacije, ali i novi pristup razvojnog planiranju i upravljanju razvojem zahtijevat će i izradu nove sistematizacije radnih mjesta kao i osnivanje jedinice za IT potporu i digitalnu transformaciju, koja će ujedno biti i podrška funkciranju sustava 24/7 u smislu dostupnosti Gradske uprave građanima.</p> <p>Cilj mјere je unaprijediti sustav upravljanja razvojem na razini Grada Mostara te stvoriti pretpostavke za veći razvojni zamah u svim segmentima.</p>			
Aktivnosti mјere				
Aktivnosti mјere obuhvaćaju sljedeće:				
Indikatori za praćenje rezultata mјere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Funkcionalno Tijelo za upravljanje i koordinaciju razvojem pri Uredu gradonačelnika	Ne	Da	Tajništvo gradonačelnika
	Broj službenika gradskog organa uprave i javnih poduzeća i ustanova koji su prošli edukaciju u pisanju i provedbi projekata	10	50	Služba za organizaciju i personal
	Broj pripremljenih projektnih aplikacija za razvojne prioritete Grada Mostara (na godišnjoj razini)	13	20	Služba za podršku biznisu / Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem pri Tajništvu gradonačelnika (po uspostavi)
Razvojni učinak i doprinos mјere ostvarenju prioriteta	Provedbom ove mјere doprinijet će se stvaranju uvjeta za učinkovito upravljanje integriranim razvojem na razini Grada Mostara i osiguranja većeg stupnja vanjskih izvora za financiranje razvojnih prioriteta što će unaprijediti kvalitetu života za sve građane.			
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)
	900.000	900.000	/	/

Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027.
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Tajništvo gradonačelnika
Nositelji mjere	Tajništvo gradonačelnika, Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo, Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove
Ciljne grupe	Zaposlenici gradskih organa uprave, građani, poslovni subjekti, investitori

Veza sa strateškim ciljem		3 – ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR							
Prioritet	3.1. Plansko i održivo korištenje prostora								
Naziv mjere	3.1.1. Poboljšanje urbanog izgleda Grada Mostara								
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	Cilj mjere Grad Mostar je kulturno i gospodarsko središte Hercegovine te upravno sjedište Hercegovačko-neretvanske županije. Peti je grad po veličini u Bosni i Hercegovini i treći grad po broju registriranih dolazaka i ostvarenih noćenja odmah nakon Sarajeva kao glavnog grada i Neuma kao jedine morske destinacije u BiH. Zahvaljujući Starom mostu kao kulturnoj znamenitosti koja se nalazi na UNESCO-ovojoj listi zaštićenih spomenika kulture svijeta, kao i drugim turističkim atrakcijama, Grad Mostar se izgradio kao atraktivna turistička destinacija kako za turiste iz regije tako i šire. Setom planiranih aktivnosti u cilju modernizacije urbanog dijela Grada Mostara planira se stvoriti ljepši i ugodniji ambijent kako za posjetitelje tako i za stanovnike Grada. Ulica Braće Fejića jedna je od središnjih i najatraktivnijih šetnica i pješačkih zona Grada Mostara. Urbano i prostorno naslanja se na povijesni urbani krajolik Grada Mostara, Stari most i staru jezgru, te na glavnu ulicu Grada Mostara. Rekonstrukcija ulice je počela i potreban je nastavak njezine izgradnje kako bi se dodatno učinila atraktivnom turističkom zonom za domaće i strane posjetitelje. Iluminacijom mostova i značajnih arhitektonskih objekata stvara se atraktivan i moderan izgled koji će pomoći u promociji Grada kao atraktivne lokacije. Cilj mjere je unaprijediti izgled urbanog dijela Grada Mostara te povećanjem i uređenjem zelenih površina i dvorišta, sanacijom stambenih objekata, iluminacijom objekata od značaja i mostova kreirati novi moderni identitet Grada te biti ugodnije mjesto kako za stanovnike tako i za posjetitelje.								
Aktivnosti mjere	<ul style="list-style-type: none"> - priprema dokumentacije za formiranje središnjeg gradskog trga u središnjoj zoni - formiranje novih stambenih blokova u sjevernom i južnom dijelu grada (Novi Mostar – Sjeverni logor i Rodoč, Južni logor od bolnice na sjeveru na istoku do M-17 i jug do kružnog toka) sa svom potrebnom infrastrukturom u skladu s prostorno-planskim dokumentima - stimuliranje uređenja dvorišta u stambenim blokovima i zgradama - sanacija krovova javnih i objekata kolektivnog stanovanja pokrivenih azbestno-cementnim pločama - uklanjanje i revitalizacija ruševina u urbanom dijelu grada - izrada dokumentacije za urbanu revitalizaciju devastiranog naselja staro Veležovo igralište - iluminacija mostova kao novi urbani identitet grada - iluminacija svih značajnih arhitektonskih objekata u gradu (HKD Kosača, Rektorat, Dom Zdravlja-Ibler Drago, Gradska banja, vjerskih objekata...) - završetak rekonstrukcije ulice Braće Fejića i pretvaranje u pješačku zonu - program rasporeda kontejnera, urbanog mobilijara i reklama 								
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije					
	Broj stambenih jedinica u objektima kolektivnog stanovanja	24.220	30.000	Služba za građenje i obnovu					
	% iluminiranih mostova i arhitektonskih objekata u gradu	15 %	100 %	Služba za građenje infrastruktu					

				rnih objekata	
	% rekonstruirane površine ulice Braće Fejića i pretvorena u pješačku zonu	66 %	100 %	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mјere značajno će unaprijediti urbani izgled Grada Mostara, poboljšati funkcionalnost površina i činiti Mostar ugodnjim mjestom za život građana. Uz to, unaprjeđivanjem vizualnog identiteta unaprijedit će se i turistički potencijali Grada Mostara što će posljedično utjecati i na povećanje broja posjetitelja kao i dužine njihovog boravka.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	8,000.000	8,000.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mјere	2022. – 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mјere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu				
Nositelji mјere	Odjel za urbanizam i građenje, Odjel za financije i nekretnine				
Ciljne grupe	Građani, turisti/posjetitelji				

Veza sa strateškim ciljem	<u>3 – ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR</u>
Prioritet	3.1. Plansko i održivo korištenje prostora
Naziv mјere	3.1.2. Podizanje kvalitete urbanog i prostornog planiranja
Opis mјere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mјere</p> <p>Prostorni plan, a potom i regulacijski planovi kao planovi nižeg reda prostornog planiranja predstavljaju osnovu za promišljeno planiranje prostora u skladu s postavljenom vizijom razvoja lokalne zajednice. Grad Mostar nema donesen prostorni plan, ali je počeo proces njegove izrade. Imenovani su članovi Vijeća Prostornog plana Grada Mostara, čija je uloga učiniti da Prostorni plan 2021. – 2031. godine najbolje odgovori na poboljšanje kvalitete života građana Mostara u pogledu prostornog, gospodarskog, ekonomskog, turističkog, kulturnog i urbanog življenja, kao i da omogući ulaganja gospodarstvenika u Grad Mostar, čime će se stvoriti uvjeti za ostanak građana u Gradu Mostaru. Prostorni plan je osnova cjelokupnog planskog razvoja Grada Mostara te će uz integriranu strategiju razvoja Grada Mostara predstavljati kvalitetnu plansku osnovu za daljnji razvojni zamah Grada Mostara. Nastavno na donošenje prostornog plana, potrebno je pristupiti izradi regulacijskih planova, ali i sustavnom rješavanju nagomilanih problema u oblasti građenja poput bespravne gradnje i devastacije prirodnih resursa i znamenitosti, u povodu čega je održano nekoliko prosvjeda građana i udruga u prethodnom razdoblju. Cilj mјere je uspostava kvalitetnijeg pristupa planiranju i upravljanju prostorom uvažavajući činjenicu da prostorni plan čini temelj svih prostornih, gospodarskih, ekonomskih, društvenih kretanja Grada Mostara kao urbane cjeline u budućnosti. Cilj ove mјere je i otkloniti nedostatke nesavjesnog građenja i narušavanja zemljišta te vizualnog izgleda Grada Mostara.</p> <p>Aktivnosti mјere</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - usvajanje prostornog plana Grada Mostara - izrada regulacijskih planova - unaprjeđenje službenih registara prostornih podataka Grada Mostara (katastar nekretnina, zemljišna knjiga, katastar komunalnih uređaja, adresni registar i registar cijena nekretnina) - uspostava nove katastarske izmjere (Goranci, Rujište, Drežnica...) - provedba sustava e-Dozvola – namijenjen vođenju postupaka na temelju Zakona o prostornom uređenju i Zakona o građenju - podizanje svijesti o kvalitetnijem pristupu planiranju i upravljanju prostorom (kampanje) - inicirati uvođenje licencija za sudionike u građenju (projektant, nadzor, izvođač) u skladu sa Zakonom o građenju HNŽ-a, članak 18., stavak 12., članak 19., stavak 8 i članak 20., stavak 6. sve u cilju kvalitetnijeg planiranja i upravljanja prostorom 															
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th style="text-align: center;">Polazne vrijednosti (2021.)</th><th style="text-align: center;">Ciljne vrijednosti (2027.)</th><th style="text-align: center;">Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>% dozvola izdanih preko sustava „e-Dozvola“</td><td style="text-align: center;">0</td><td style="text-align: center;">60 %</td><td>Služba za građevinske propise</td></tr> <tr> <td>Broj izrađenih regulacijskih planova</td><td style="text-align: center;">24</td><td style="text-align: center;">25</td><td>Služba za urbanističko planiranje</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	% dozvola izdanih preko sustava „e-Dozvola“	0	60 %	Služba za građevinske propise	Broj izrađenih regulacijskih planova	24	25	Služba za urbanističko planiranje			
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije													
% dozvola izdanih preko sustava „e-Dozvola“	0	60 %	Služba za građevinske propise													
Broj izrađenih regulacijskih planova	24	25	Služba za urbanističko planiranje													
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacijom mjere kreiraju se temeljni dokumenti planiranja razvoja u Gradu Mostaru te se doprinosi uređenju sustava i uspostavi urbanističke harmonije kao cjeline spremne na uspješnost u gospodarskim, ekonomskim i tehnološkim kretanjima. Grad Mostar bi ovim dobio sve preduvjete za otvaranje ciklusa masovne gradnje, jačanja gospodarstva i ulaganja, što bi rezultiralo pozitivnim učincima u svim sferama društva.															
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)											
	1,500.000	1,500.000	/	/	/											
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine															
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za urbanističko planiranje															
Nositelji mjere	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno planiranje Grada Mostara, Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove															
Ciljne grupe	Arhitekti, službenici Gradske uprave, građani															

Veza sa strateškim ciljem		3 – ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.1.	Plansko i održivo korištenje prostora
Naziv mjere	3.1.3.	Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih javnih površina
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Zbog svog geografskog položaja, Grad Mostar ima umjerenu sredozemnu klimu s vrućim ljetima kada temperature u hladu mogu iznositi i do 45 stupnjeva, što ga čini najtoplijim gradom u Bosni i Hercegovini. Grad Mostar, odnosno njegove urbane sredine odlikuju se nejednakim zonama toplinske zagrijanosti uslijed nedostatka zelenih površina, što ova područja čini</p>	

	<p>nepogodnim za normalan život, a sve navedeno ima štetan utjecaj na stanovnike tih područja. Stupanj zagrijavanja posebno je izražen u zonama stambenih kompleksa kao što su Centar 2 i 3, Centralna gradska zona, odnosno sva ona područja koja imaju malo ili nimalo zelenih površina...</p> <p>Mostar je nekada imao veliki broj zelenih površina i većina njegovih ulica imala je drvorede raznih vrsta, poput platana, lipa ili albicija. Svaka ulica imala je jedan ili više parkova, namijenjenih za igru djece i druženje odraslih. Mnoge zelene površine nestale su pod bespravno izgrađenim objektima uz kolnike, a ogromna većina njih i danas čeka uklanjanje. Kako bi se smanjio navedeni negativni utjecaj i navedene zone učinile koliko-toliko podnošljivim u razdobljima ljetnih mjeseci, potrebno je izvršiti sistematsko ozelenjivanje navedenih četvrti, ali i ostalih dijelova Mostara.</p> <p>Cilj mjere je djelovanje na kvantitetu i kvalitetu zelenih površina na području Grada Mostara te sustavnim pristupom urediti upravljanje javnim zelenim površinama. Revitalizacija gradskih drvoreda i gradskih šuma, akcije pošumljavanja, uređivanje i održavanje javnih zelenih površina uljepšat će i sam izgled Grada Mostara, ali mnogo je značajnije što će imati pozitivne učinke na očuvanje kvalitete zdravlja te kvalitete života i boravka na prostoru Grada.</p>			
Aktivnosti mjere				
<ul style="list-style-type: none"> - izrada izdvojene studije razvoja zelene infrastrukture Grada Mostara - očuvanje postojećih zelenih površina (parkovi, šume, baštne i voćnjaci) u središnjoj gradskoj kotlini - formiranje tematskog Hanami parka sa stablima japanskih trešnja (većeg broja kultivara) u cilju intenziviranja 15 godina suradnje s japanskim nevladinim organizacijama (Ipil Ipil no Kai) i japanskim Veleposlanstvom - sustavno ozelenjavanje gradskih četvrti Centar 2, Centar 3 i Centralna gradska zona - revitalizacija gradske park-šume, Trim staze i provođenje godišnje akcije pošumljavanje zona klizišta, erozijskih zona i opožarenih zona - revitalizacija spomen-parka Partizansko groblje u novu urbanu zelenu oazu - formiranje rekreacijske zone Hum - izgradnja primarne i sekundarne mreže i bušotina vodonatapnog sustava za navodnjavanje javnog zelenila 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Izrađena izdvojena studija razvoja zelene infrastrukture Grada Mostara	Ne	Da	Služba za katastar
	% površine revitalizirane gradske šume Trimuša	15 %	75 %	Služba za komunalne poslove i okoliš
	Površina (km ²) novouspostavljene zelene površine u Gradu Mostaru	0	1	Služba za komunalne poslove i okoliš
Razvojni učinak i doprinos mjeri ostvarenju prioriteta	Realizacija mjeri doprinijet će vizualnom izgledu Grada Mostara te će imati pozitivne učinke na kvalitetu zraka, ali i očuvanje mikroklima u središtu Grada, što je izrazito važno tijekom ljetnih mjeseci kako za stanovnike tako i za turiste. Ova mjeri doprinijet će ugodnijem boravku u Gradu Mostaru što će imati pozitivan učinak na duljinu zadržavanja i broj turista.			

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračuns ka sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	7,450.000	7,200.000	/	/	250.000
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš				
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno planiranje Grada Mostara				
Ciljne grupe	Građani, turisti, ekološke udruge				

Veza sa strateškim ciljem	<u>3 – ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR</u>
Prioritet	3.1. Plansko i održivo korištenje prostora
Naziv mjere	3.1.4. Unaprjeđenje komunalne djelatnosti u cilju očuvanja i zaštite životne sredine
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Otpad na području Grada Mostara prikupljaju, odvoze i deponiraju organizirano JP "Komunalno" d.o.o. Mostar, JP Pakovi Mostar i JP Komos d.o.o. Mostar te je odvozom otpada pokriveno cijelo gradsko područje. Na području Mostara primjetan je nedostatak posuda za sakupljanje otpada što rezultira sakupljanjem otpada u plastične vreće rasute po i oko mjesta sakupljanja ili pak dolazi do pojave rasutog otpada na mjestima sakupljanja, što raznose i životinje. Mechanizacija za prikupljanje i zbrinjavanje otpada uglavnom je zastarjela i ima limitirane performanse.</p> <p>Stanje deponija Ubork, koji je gorući problem u unaprjeđenju komunalne djelatnosti, predstavlja i ekološki problem odražavajući se na kvalitetu javnog zdravlja na prostoru Grada Mostara. Osim toga, značajan problem na području Grada i dalje predstavlja nelegalno deponiranje nesavjesnih građana otpada: organskog, biološki nerazgradivog i drugog glomaznog otpada na nedopuštena mjesta gdje se onda stvaraju divlji deponiji.</p> <p>Cilj ove mjere je unaprjeđenje funkcionalnosti i komunalne djelatnosti kako bi se osigurao željeni stupanj ekološkog stanja na području Grada Mostara. Iako uspostavljena i funkcionalna, javna komunalna poduzeća koja su nositelji izravnog izvršenja komunalne aktivnosti potrebno je materijalno opremiti i dodatno organizirati kako bi ispunjavali zadane ciljeve, a istodobno educirati i utjecati na svijest građana o čistom okolišu i domaćinskom odnosu prema Gradu Mostaru.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> - donošenje dinamičkih planova kao standard za sva komunalna poduzeća - osigurati da menadžmenti javnih komunalnih poduzeća domaćinski upravljaju poduzećima, pokazuju proaktivnost u radu i viziju izgleda Grada Mostara kao zdrave i čiste sredine - subvencionirati javna komunalna poduzeća za kupnju opreme za učinkovit rad i zapošljavanje više izravnih izvršitelja - stimulirati atraktivnost zapošljavanja u javna komunalna poduzeća suvremenom opremom u sakupljanju, odvozu i odlaganju komunalnog otpada i dobrim uvjetima rada - usuglasiti cijene komunalnih usluga s cijenama u Federaciji BiH

	<ul style="list-style-type: none"> - formiranje komunalne redarske službe i uspostavljanje dnevne kontrole komunalnog stanja na području Grada Mostara i žurno postupanje po istom - educirati građane o postupanju s otpadom i o zaštiti životne okoline 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Broj provedenih kampanja usmjerenih na edukaciju građana o postupanju s otpadom	0	3	Služba za komunalne poslove i okoliš, JKP	
	Iznos realiziranih subvencija usmjerenih prema kupnji opreme komunalnih poduzeća	0	300.000 KM	Služba za proračun i financije	
	Broj osoba zaposlenih u komunalnoj redarstvenoj službi	4	6	Služba za inspekcijske poslove	
	Broj zaposlenih na poslovima održavanja javne čistoće i zelenila	27	50	JKP	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinijet će unaprjeđenju komunalnog stanja na području Grada Mostara, što će doprinijeti kvalitetnijem životu stanovnika i unaprjeđenju javnog zdravlja Grada Mostara. Nadalje, unaprjeđenje komunalnog stanja učinit će Grad Mostar atraktivnom lokacijom za turiste i investitore, što će utjecati i na razvoj gospodarstva na području Grada Mostara.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračuns ka sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	6,000.000	6,000.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2024. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš				
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove, javna komunalna poduzeća, ekološke udruge, Služba za obrazovanje				
Ciljne grupe	Građani, turisti, gospodarstvenici, investitori				

Veza sa strateškim ciljem	3 – ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.2. Poboljšanje kvalitete dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga
Naziv mjere	3.2.1. Poboljšanje javne gradske rasvjete
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>„Stanje javne rasvjete u gradu Mostaru je zadovoljavajuće s aspekta obuhvaćenosti stanovništva javnom rasvjetom, što iznosi 80-85 %, ali je većina rasvjete zastarjela i dotrajala uslijed eksploracije u svim vremenskim uvjetima čime su njihove tehničke i svjetlosne karakteristike reducirane i razina osvjetljenja koje pružaju je ispod zahtijevanih standarda kvalitete. Osim toga, po svojim konstruktivnim i fotometrijskim karakteristikama ovakva rasvjetna tijela su i tehnički prevladana/nekonomična u smislu potrošnje električne</p>

	<p>energije te doprinose većem svjetlosnom zagađenju. Analiza potrošnje proračunskih sredstava na troškove električne energije ukazuje da se svake godine troši za 4 % više sredstava u odnosu na prethodnu godinu. Razlog povećanja potrošnje električne energije uz novoizgrađene javne rasvjete i povećanja broja rasvjetnih tijela je i udio starih rasvjetnih tijela sa živinom visokotlačnom sijalicom koji iznosi više od 20 % u ukupnom broju rasvjetnih tijela. Promatraljući prvenstveno udio živinih izvora svjetla koji su u EU odavno zabranjeni, ali i činjenicu da su troškovi energije za javnu rasvetu značajna stavka ukupnog proračuna Grada i u stalnom su porastu, jasno je da postoji velika potreba, ali i potencijal na polju smanjenja potrošnje i troškova, a u cilju uštede novom energetski učinkovitijom rasvetom.</p> <p>Cilj mjere je modernizirati stanje javne rasvjete na području Grada Mostara zamjenom postojećih neučinkovitih rasvjetnih tijela novim energetski učinkovitim LED svjetiljkama i uspostavljanjem pametnog sustava upravljanja rasvetom u gradu.</p>															
Aktivnosti mjere																
<ul style="list-style-type: none"> - provedba detaljne inventure postojećeg stanja i sustava ažuriranja - zamjena postojećih neučinkovitih rasvjetnih tijela visokotlačne živine žarulje i visokotlačne natrijeve žarulje s energetski učinkovitijom LED rasvetom - zamjena postojećih neučinkovitih rasvjetnih tijela visokotlačne živine žarulje i visokotlačne natrijeve žarulje s energetski učinkovitijom LED solarnom rasvetom - razvoj pametnog sustava upravljanja rasvetom u gradu - potpora instalacije rasvjete u ruralnim naseljima na energetski učinkovit način - zamjena starih drvenih stubova / naslijeđeni ostaci distributivne mreže koji se koriste za rasvetu - poništavanje zračne mreže JR i polaganje instalacija podzemno u užoj gradskoj jezgri - temeljita inventura s defektažom i uklanjanjem svih priključaka koji nisu javna rasvjeta - Unaprjeđenje komunikacije i koordinacije među nadležnim gradskim odjelima/službama u oblasti upravljanja javnom rasvetom 																
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th>Polazne vrijednosti (2021.)</th><th>Ciljne vrijednosti (2027.)</th><th>Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj instaliranih rasvjetnih tijela s izvorima svjetla baziranim na LED tehnologiji na području Grada Mostara</td><td>2520 (15 %)</td><td>> 5000 (30 %)</td><td>Služba za komunalne poslove i okoliš</td></tr> <tr> <td>Proведен pametni sustav za upravljanje rasvetom u gradu</td><td>Ne</td><td>Da</td><td>Služba za komunalne poslove i okoliš, Odjel za urbanizam i građenje</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Broj instaliranih rasvjetnih tijela s izvorima svjetla baziranim na LED tehnologiji na području Grada Mostara	2520 (15 %)	> 5000 (30 %)	Služba za komunalne poslove i okoliš	Proведен pametni sustav za upravljanje rasvetom u gradu	Ne	Da	Služba za komunalne poslove i okoliš, Odjel za urbanizam i građenje			
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije													
Broj instaliranih rasvjetnih tijela s izvorima svjetla baziranim na LED tehnologiji na području Grada Mostara	2520 (15 %)	> 5000 (30 %)	Služba za komunalne poslove i okoliš													
Proведен pametni sustav za upravljanje rasvetom u gradu	Ne	Da	Služba za komunalne poslove i okoliš, Odjel za urbanizam i građenje													
Razvojni učinak i doprinos mjeru ostvarenju prioriteta	Realizacija mjeri doprinenje će uštedi proračunskih sredstava koja se izdvajaju za potrošnju električne energije u svrhu gradske rasvjete te umanjenju svjetlosno zagađenje koje proizvode zastarjela rasvjetna tijela. Proračunska sredstva moći će biti usmjerena u razvojne i infrastrukturne projekte u cilju kreiranja modernog i prosperitetnog ambijenta za život i poslovanje.															

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračuns ka sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	8,000.000	8,000.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš				
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za financije i nekretnine, Vlada FBiH, Odjel za urbanizam i građenje				
Ciljne grupe	Građani, Gradska uprava				

Veza sa strateškim ciljem	<u>3 – ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR</u>
Prioritet	3.2. Poboljšanje kvalitete dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga
Naziv mjere	3.2.2 Unaprjeđenje sustava upravljanja otpadom
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Količina komunalnog otpada na području Grada Mostara godišnje iznosi oko 40.000 tona i dosta je niža u odnosu na neke manje naseljene općine (Čapljina, Konjic, Jablanica), s obzirom na to da je područje Grada Mostara najgušće naseljeno te predstavlja administrativno i gospodarsko središte HNŽ/K. Značajan problem na području Grada i dalje predstavlja nelegalno deponiranje nesavjesnih građana organskog, biološki nerazgradivog i drugog glomaznog otpada na nedopuštena mesta gdje se stvaraju divlji deponiji. Iako se broj divljih deponija smanjio s 26 u 2016. na 20 u 2020. godini vidljivo je da i uz sanacije divljih deponija dolazi do stvaranja novih uslijed nesavjesnog postupanja građana i/ili pravnih osoba koje odlažu otpad na nepredviđena mesta. Neadekvatno odložen otpad predstavlja izvor zagađenja koji ugrožava okoliš. Osim zagađenja zemljišta, čvrsti otpad ugrožava vodene sustave (površinske i podzemne vode, izvorišta i dr.), a ima i izravni utjecaj na kvalitetu zraka u bližoj okolini.</p> <p>Imajući u vidu ograničene prirodne resurse, globalno je prisutan zaokret prema održivom razvoju i cirkularnoj ekonomiji koja između ostalog podrazumijeva reciklažu otpada i vraćanje sekundarnih sirovina u proces proizvodnje, kako bi se smanjila s jedne strane proizvodnja otpada, a s druge strane kako bi se sačuvali dostupni resursi. Na području Grada Mostara postoje aktivnosti usmjerene na reciklažu otpada poput starog željeza, otpadnih limenki, metalnog otpada, aluminijskog otpada, papira i najlona koje otkupljuju, prikupljaju specijalizirana poduzeća te ih usmjeravaju prema izvorima koji ih mogu ponovno koristiti u procesu proizvodnje. Također, izrađen je Plan upravljanja otpadom na području Hercegovačko-neretvanske županije za razdoblje 2021. – 2026. s kojim se stvaraju tehnički preduvjeti za početak uvođenja adekvatnog sustava upravljanja otpadom na tom području, zasnovanog na principima integralnog upravljanja otpadom.</p> <p>Cilj mjere je unaprijediti sustav upravljanja otpadom uspostavom sustava odvojenog prikupljanja otpada u Gradu Mostaru preko uspostave zelenih otoka / reciklažnih dvorišta i kontejnera/kanti za odvojeno sakupljanje otpada te time omogućiti građanima da odvajaju otpad na mjestu njegova nastanka i utvrditi potencijal smanjenja količine otpada koji se odlaže. Time će se smanjiti količina otpada koja se odlaže na postojeća odlagališta te povećati količina otpada koji se reciklira, ponovno koristi i energetski iskorištava.</p>

	Aktivnosti mjere <ul style="list-style-type: none"> - sanacija stare i sanacija te proširenje novoga deponija Uborak - izrada Plana upravljanja otpadom - promocija svijesti stanovništva o načinima i pogodnostima razvrstavanja otpada i aktivna edukacija kroz predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje - izrada i usvajanje „Programa rasporeda posuda za selektivno odlaganje komunalnog otpada“ - uspostaviti suradnju s operaterima koji se bave reciklažom otpada (otkupom posebnih kategorija otpada) - uređenje lokacija za selektivno odlaganje otpada - izvršiti nabavu kontejnera/kanta za reciklažu otpada (papir, staklo, limenke, ostali otpad) i postaviti ih na označena mesta, urediti zelene otoke / reciklažna dvorišta - realizirati obuku zaposlenika deponija Uborak te drugih komunalnih poduzeća koja sudjeluju u projektu - nabaviti potrebnu mehanizaciju za javna komunalna poduzeća koja će podržati sustav prikupljanja odvojenog otpada - formiranje/uspostava gradske kompostane sa svim pratećim elementima za učinkovito ekološko zbrinjavanje zelenog otpada s javnih zelenih površina (lišća, granja, trave od košenja, biljnih ostataka sanitarnih sječa i slično) 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Broj funkcionalnih reciklažnih dvorišta	0	10	JKP	
	Broj postavljenih kontejnera/kanti za odvojeno sakupljanje otpada	0	100	JKP	
	Broj potpisanih sporazuma sa subjektima koji se bave otkupom i reciklažom otpada	0	5	JKP	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinijet će smanjenju količine otpada na području Grada Mostara, što će imati pozitivne učinke na javno zdravlje, smanjenu mogućnost širenja zaraze i vizualno ljepši izgled Grada Mostara. Također, ovim pitanjem dugoročno se rješava problem deponija Uborak kao i problem divljih deponija Grada Mostara, čineći Grad Mostar ljepšim i ugodnijim mjestom za život.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	13,000 000	7,500.000	5,000.000	500.000	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2024.				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš				
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove, JKP, s subjekti koji se bave otkupom i reciklažom otpada, Odjel za urbanizam i građenje				
Ciljne grupe	Građani, turisti				

Veza sa strateškim ciljem	<u>3 – ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR</u>
Prioritet	3.2. Poboljšanje kvalitete dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga
Naziv mjere	3.2.3 Poboljšanje sustava vodoopskrbe
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Vodoopskrba Grada Mostara riješena je preko središnjeg gradskog vodovodnog sustava za najveći dio stanovništva, izuzev rubnih seoskih naselja koja se vodom opskrbljuju preko bunara/čatrnja. Značajan problem predstavlja zaštita slivnog područja Vrela Radobolje, Studenca, Bošnjaka i Salakovca. Navedene lokacije su vodoopskrbna područja s kojih se Mostar opskrbljuje pitkom vodom. Potrebe za sanitarnom vodom konstantno rastu, tako da je vodovodna mreža došla gotovo do rubnih dijelova Grada Mostara. U proteklom razdoblju sa stanovišta vodoopskrbe učinjeni su značajni koraci prema proširenju i nadogradnji vodovodnog sustava.</p> <p>Temeljna izvorišta u sustavu opskrbe vodom Grada Mostara su vrela Radobolja i Studenac, kao i vrlo Bošnjaci manjeg kapaciteta. Postoje i manja izvorišta za vodoopskrbu (Vrapčići, Jug / Aluminij) koja se uključuju u središnji sustav javne vodoopskrbe u razdobljima hidroloških minimuma. Izdašnost izvorišta prema dugoročnim mjerjenjima iznosi: Salakovačka vrela ($Q = 1-25 \text{ m}^3/\text{s}$), Bošnjaci – Potoci ($Q = 0,1-1 \text{ m}^3/\text{s}$), Radobolja ($Q = 0,3-10 \text{ m}^3/\text{s}$), Studenac ($Q = 1-50 \text{ m}^3/\text{s}$) i Buna-Blagaj ($Q = 5 \text{ m}^3/\text{s}$). Prethodni podaci pokazuju da je Grad Mostar područje iznimno bogato pitkom vodom.</p> <p>Najveći problem javne vodoopskrbe su izrazito veliki gubici vode u mreži. Izrazito je važno napomenuti da su, prema informaciji Vodovod d.o.o. Mostar, gubici rapidno rasli u poslijeratnom razdoblju, gdje je za dulje razdoblje zabilježena stopa gubitaka od 55 % pa naviše. Uz navedene gubitke vode u distributivnom sustavu, vodovod Grada Mostara svrstava se u neučinkovite sustave.</p> <p>Cilj mjere je unaprijediti sustav vodoopskrbe, uz nužno smanjenje gubitaka, kako bi se osigurale dovoljne količine pitke vode za potrebe svih stanovnika i gospodarskih subjekata Grada Mostara i uvažavanje principa održivog razvoja i očuvanja okoliša.</p>
Aktivnosti mjere	<ul style="list-style-type: none"> - rekonstrukcija postojećeg vodoopskrbnog sustava i zamjena dotrajalih cijevi, kao i sveobuhvatne aktivnosti na smanjenju neprihodovane vode odnosno gubitaka u mreži - zamjena azbestno-cementnog transportnog cjevovoda 800 mm s izvorišta Studenac - nadogradnja postojećeg sustava izgradnjom vodospreme za osiguranje dovoljnih količina vode - rekonstrukcija i nadogradnja sustava telemetrije - unaprjeđenje IT sustava proširenjem hardverskih i uvođenje novih softverskih rješenja - nabava i ugradnja većeg broja digitalnih vodomjera radi omogućavanja daljinskih očitanja potrošnje vode - izrada projektne dokumentacije za rekonstrukciju i proširenje vodoopskrbnog sustava - usvajanje već pripremljenih studija i odluka na zaštiti izvorišta - podizanje javne svijesti o značaju racionalne potrošnje vode u domaćinstvima i utjecaju klimatskih promjena na vode kao sastavnicu okoliša - izrada katastra podzemnih vodovodnih instalacija - integracija lokalnih vodovodnih mreža u sustav vodoopskrbe Grada Mostara i predaja na upravljanje JP Vodovod d.o.o.

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Izrađen katastar podzemnih vodovodnih instalacija	Ne	Da	JP Vodovod d.o.o. Mostar
	Dužina nove i rekonstruirane vodoopskrbne mreže	50 km	70 km	JP Vodovod d.o.o. Mostar
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinijet će prvenstveno smanjenju gubitaka u sustavu vodoopskrbe što će rezultirati u učinkovitijem opskrbljivanju pitkom vodom stanovništva i gospodarskih subjekata te uštedama u proračunu koji će se usmjeriti prema razvojnim projektima i unaprjeđenju infrastrukture.			
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)
	6,000.000	6,000.000	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine			
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata			
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za urbanizam i građenje, JP Vodovod d.o.o. Mostar, investitori			
Ciljne grupe	Građani, gospodarski subjekti			

Veza sa strateškim ciljem		3 – ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.2.	Poboljšanje kvalitete dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga
Naziv mjere	3.2.4	Poboljšanje sustava prikupljanja i tretmana otpadnih voda
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	Cilj mjere	Kanalizacijski sustav područja Grada Mostara razložen je na dva podsustava kojima su okosnice lijevoobalni i desnoobalni kolektor. Prema podacima Agencije za vodno područje Jadranskog mora, postojeći sustav za prikupljanje otpadnih voda u Gradu Mostaru pokriva 72,67 % ukupnog stanovništva Mostara odnosno oko 75.000 stanovnika. U okviru postojećeg postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda – PPOV otpadne vode prikupljaju se s dva glavna kolektora (LO i DO) na obalama rijeke Neretve u središnjoj zoni grada. PPOV Mostar sastoji se od jedinica za pročišćavanje otpadnih voda, objekata za tretman mulja i linije plina. Projekt I. faze izgradnje PPOV obuhvaća 100.000 stanovnika (ES) Grada Mostara. Kanalizacijski sustav nije kompletiran u smislu prikupljanja svih otpadnih voda i povremenog rasterećivanja kod većeg intenziteta oborina preko kišnih preljeva, nego se otpadne vode (iako u manjoj mjeri nego prije izgradnje kolektora) izljevaju izravno u rijeku Neretvu. Sekundarna kanalizacijska mreža u lošem je stanju. Još uvijek se u dijelovima izvan središnjeg dijela Mostara koriste slabo održavane kanalizacijske jame, mješovitog (skupnog) tipa koje služe za prijam i odvodnju kišnih i upotrijebljenih otpadnih voda. Veliki broj septičkih jama je vodopropustan te je uzrok povećanog zagađenja podzemnih voda.

	Zbog velikog broja kanalizacijskih jama, a kako je postojeća mreža napravljena od betonskih, azbestno-cementnih i zidanih (austrougarskih) kanala, potrebna je rekonstrukcija i proširenje sekundarne mreže na sva prigradska naselja. Cilj mjere je infrastrukturnim ulaganjima unaprijediti kanalizacijski sustav i osigurati kontrolirano prikupljanje i odvođenje otpadnih voda do pročistača otpadnih voda u potpunosti.												
Aktivnosti mjere													
<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja odnosno rekonstrukcija sekundarne kanalizacijske mreže uz lijevoobalni i desnoobalni kolektor u svrhu potpunog prikupljanja i pročišćavanja otpadnih voda - trajno rješavanje načina zbrinjavanja mulja s PPOV (izrada studije izvodivosti i realizacija usvojenog rješenja) - izgradnja kanalizacijske mreže oko bunarskog izvorišta Vrapčići i Bošnjaci - nabava posebnih vozila i opreme za održavanje kanalizacijske mreže - čišćenje i uređenje bujičnih kanala - izrada katastra podzemnih instalacija fekalne, oborinske i parterne kanalizacije 													
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th>Polazne vrijednosti (2021.)</th><th>Ciljne vrijednosti (2027.)</th><th>Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj subjekata pokrivenih sustavima tretmana otpadnih voda</td><td>47.500</td><td>65.000</td><td>JP Vodovod d.o.o. Mostar</td></tr> <tr> <td>Postotak otpadnih voda koje se pročišćavaju</td><td>40 %</td><td>60 %</td><td>JP Vodovod d.o.o. Mostar</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Broj subjekata pokrivenih sustavima tretmana otpadnih voda	47.500	65.000	JP Vodovod d.o.o. Mostar	Postotak otpadnih voda koje se pročišćavaju	40 %	60 %	JP Vodovod d.o.o. Mostar
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije										
Broj subjekata pokrivenih sustavima tretmana otpadnih voda	47.500	65.000	JP Vodovod d.o.o. Mostar										
Postotak otpadnih voda koje se pročišćavaju	40 %	60 %	JP Vodovod d.o.o. Mostar										
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinijet će učinkovitom upravljanju otpadnim vodama u cilju zaštite okoliša i stvaranja ambijenta ugodnog za život i rad. Unaprjeđenje i povećanje obuhvata vode koja se pročišćava imat će pozitivan utjecaj na zdravlje stanovnika Grada Mostara.												
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ukupno (KM)</th><th>Proračunsk a sredstva (KM)</th><th>Kreditna sredstva (KM)</th><th>Sredstva EU-a (KM)</th><th>Ostali izvori (KM)</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>10,000.000</td><td>10,000.000</td><td>/</td><td>/</td><td>/</td></tr> </tbody> </table>	Ukupno (KM)	Proračunsk a sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)	10,000.000	10,000.000	/	/	/		
Ukupno (KM)	Proračunsk a sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)									
10,000.000	10,000.000	/	/	/									
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine												
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata												
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za urbanizam i građenje, JP Vodovod d.o.o. Mostar												
Ciljne grupe	Građani, gospodarski subjekti												

Veza sa strateškim ciljem	3 – Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar
Prioritet	3.3. Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga
Naziv mjere	3.3.1. Poboljšanje prometne povezanosti grada zračnim i kopnenim putem
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Strateški značajan resurs Grada Mostara u oblasti prometa je Zračna luka Mostar koja se nalazi u gravitacijskom području dvaju prometnih koridora (Vc i JJAC), ima mogućnost izravnog priključka na glavnu željezničku prugu, nalazi se u neposrednoj blizini čvora na autocesti (Vc) Mostar – jug te je najbliža zračna luka koja je dobro povezana s Lukom Ploče. Zračnu luku Mostar moguće je koristiti i kao alternativu sarajevskoj zračnoj luci u zimskim mjesecima (zbog</p>

	<p>povoljnije klime), kao i splitskoj i dubrovačkoj zračnoj luci u ljetnim mjesecima zbog blizine istih. Iako postoji značajan potencijal, broj letova, ali i dolazaka i odlazaka putnika kontinuirao se smanjuje od 2013. godine te je potrebno jačanje kako upravljačkih tako i infrastrukturnih kapaciteta Zračne luke Mostar koja može postati poluga podrške razvoju turizma na području Grada.</p> <p>Iako Grad izdvaja značajna sredstva za održavanje i unaprjeđenje cestovne mreže iz razine vlastite nadležnosti te je cestovna mreža na zadovoljavajućoj razini kvalitete, potrebno je prilagoditi pojedine segmente cestovne infrastrukture prometnom opterećenju te završiti postojeće projekte cestovne infrastrukture, ali i provesti nove prioritete projekte identificirane na osnovi provedene analize i potreba. Uz navedeno postoje i makadamski putevi i kolnici koje je potrebno sanirati.</p> <p>Cilj mjere je osnažiti kapacitete Zračne luke Mostar, modernizirati cestovnu infrastrukturu te unaprijediti cestovnu povezanost središta Grada s prigradskim naseljima kako bi se između ostalog unaprijedila i infrastruktura za poslovanje gospodarskih subjekata na području Grada.</p>				
Aktivnosti mjere					
<ul style="list-style-type: none"> - unaprjeđenje infrastrukture u Zračnoj luci Mostar - uvođenje redovitih niskotarifnih letova - završetak južne obilaznice i završetak glavnog projekta sjeverne obilaznice – Kutličić prema granici RH - priprema lokalnih cesta za priključivanje na južnu obilaznicu i koridor Vc - izgradnja kružnih tokova na južnom i sjevernom ulazu u grad - izgradnja nove četverotračne prometnice od NGM Čekrk do spoja s južnom obilaznicom - prekategorizacija lokalnih cesta u regionalne (Gnojnice – Blagaj – Buna – Gubavica – Pijesci) - sanacija asfaltnog kolnika na oštećenim lokalnim cestama - asfaltiranje makadamskih lokalnih cesta - uspostavljanje Službe za promet 					
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Ukupan broj putnika u Zračnoj luci Mostar	2030	111.769	Služba za gospodarstvo, Zračna luka Mostar	
	Postotak izgrađenih i rekonstruiranih prometnica na području Grada	50 %	70 %	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	
	Dužina makadamskih puteva na području Grada Mostara	265 km	245 km	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjerice doprinijet će većem stupnju zadovoljstva građana, gospodarskih subjekata i cjelokupnom društvenom razvoju općine. Ostvarit će se i doprinos razvoju turizma i većem broju dolazaka turista što izravno utječe na povećane prihode i veći BDP.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunsk a sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)

	15,000.000	15,000.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata				
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove, Međunarodna zračna luka – Aerodrom d.o.o. Mostar, Ministarstvo prometa i komunikacija HNŽ/K				
Ciljne grupe	Stanovništvo grada Mostara, poslovni i javni subjekti, turisti				

Veza sa strateškim ciljem		3 – Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar
Prioritet	3.3.Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga	3.3.2. Poboljšanje kolnog, pješačkog, biciklističkog i prometa u mirovanju
Naziv mjere		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Na području Grada Mostara postoji više od 1000 uređenih parkirališnih mesta koja se naplaćuju te je u proteklom razdoblju značajan broj zelenih površina prekriven parkirališnim prostorima kako bi se zadovoljile potrebe rastućeg broja turista, ali i osoba koje rade i djeluju na području Grada Mostara. Međutim, ni navedeni broj parkirališnih mesta nije dovoljan posebno u vrijeme turističke sezone, kada problem parkiranja postaje sve izraženiji. Gradska uprava Mostar planirala je izgradnju garaža, ali je potrebno i dalje sustavno pristupiti uređenju navedene oblasti kako infrastrukturnim unaprjeđenjem tako i adekvatnim sustavom naplate. Značajan problem predstavljaju i nesavjesni pojedinci koji nepropisnim parkiranjem uništavaju zelene površine, ali predstavljaju i sigurnosnu prijetnju. Stoga je nužna realizacija aktivnosti na podizanju svijesti o potrebi adekvatnog parkiranja. Uz nepostojanje uređenih biciklističkih staza, na području Grada Mostara ne postoji ni razvijena dodatna biciklistička infrastruktura u Gradu. Biciklizam je kroz sportsko-kulturne manifestacije zastupljen na području Grada Mostara, kao i kroz korištenje od pojedinaca stanovnika, ali bi svakako uređenje biciklističke infrastrukture doprinijelo većem korištenju bicikla kao prijevoznog sredstva, time i manjem zagađenju okoliša.</p> <p>Korištenje električnih bicikala kao trend je prisutan u zemljama okruženja, a posebno u turističkim gradovima u kojima se također koristi i kao dio turističke infrastrukture za obilazak znamenitosti. Stoga Grad Mostar ima potrebu razvijanja biciklističke infrastrukture i promicanja korištenja bicikla kao prijevoznog sredstva, posebno električnih bicikala.</p> <p>Cilj mjere je sustavno urediti sustav parkiranja na području Grada Mostara, unaprijediti infrastrukturu za parkiranje i biciklizam te poboljšati kolni, pješački, biciklistički i promet u mirovanju na području Grada Mostara.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> - uređenje postojećih i izgradnja novih parkirnih mesta - realizacija aktivnosti na funkcioniranju sustava naplate parkiranja - uređenje nogostupa za nesmetano kretanje pješaka i uklanjanje vozila iz pješačkih zona - uređenje kolnika u naseljenim mjestima u ruralnim područjima - sankcioniranje nepropisnog parkiranja vozila - podizanje kulture prometa u gradu (pješačkog i kolničkog) edukacijama i kampanjama 	

	<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja podzemnih parkirnih garaža u skladu s usvojenim programom razmještaja javnih garaža - izrada Plana izgradnje biciklističkih staza u gradu - promocija korištenja električnih bicikla - instalacija mreže pametnih totema za popravak bicikla i punjenje električnih bicikla 																				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th style="text-align: left;">Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th style="text-align: center;">Polazne vrijednosti (2021.)</th><th style="text-align: center;">Ciljne vrijednosti (2027.)</th><th style="text-align: center;">Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj izgrađenih garažnih parkirnih mesta</td><td style="text-align: center;">0</td><td style="text-align: center;">1500</td><td>JP Mostar parking</td></tr> <tr> <td>Postotak uređenih kolnika</td><td style="text-align: center;">50 %</td><td style="text-align: center;">70 %</td><td>Odjel za urbanizam i građenje</td></tr> <tr> <td>Izrađen Plan izgradnje biciklističkih staza u gradu</td><td style="text-align: center;">Ne</td><td style="text-align: center;">Da</td><td>Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje</td></tr> <tr> <td>Broj instaliranih pametnih totema za popravak bicikla i punjenje električnih bicikla</td><td style="text-align: center;">1 (za punjenje)</td><td style="text-align: center;">> 5</td><td>Služba za komunalne poslove i okoliš</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Broj izgrađenih garažnih parkirnih mesta	0	1500	JP Mostar parking	Postotak uređenih kolnika	50 %	70 %	Odjel za urbanizam i građenje	Izrađen Plan izgradnje biciklističkih staza u gradu	Ne	Da	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	Broj instaliranih pametnih totema za popravak bicikla i punjenje električnih bicikla	1 (za punjenje)	> 5	Služba za komunalne poslove i okoliš
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije																		
Broj izgrađenih garažnih parkirnih mesta	0	1500	JP Mostar parking																		
Postotak uređenih kolnika	50 %	70 %	Odjel za urbanizam i građenje																		
Izrađen Plan izgradnje biciklističkih staza u gradu	Ne	Da	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje																		
Broj instaliranih pametnih totema za popravak bicikla i punjenje električnih bicikla	1 (za punjenje)	> 5	Služba za komunalne poslove i okoliš																		
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinijet će razvoju turizma jačanjem infrastrukture za obilazak grada, ali i brže kretanje po gradu, uz smanjenje ispuštanja materija koje zagađuju okoliš. Mjera doprinosi cijelokupnom društvenom razvoju Grada Mostara i kvaliteti života građana.																				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	<table border="1" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Ukupno (KM)</th><th style="text-align: center;">Proračunska sredstva (KM)</th><th style="text-align: center;">Kreditna sredstva (KM)</th><th style="text-align: center;">Sredstva EU-a (KM)</th><th style="text-align: center;">Ostali izvori (KM)</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">3,060.000</td><td style="text-align: center;">3,000.000</td><td style="text-align: center;">/</td><td style="text-align: center;">/</td><td style="text-align: center;">60.000</td></tr> </tbody> </table>	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)	3,060.000	3,000.000	/	/	60.000										
Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)																	
3,060.000	3,000.000	/	/	60.000																	
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine																				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za komunalne poslove i okoliš																				
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove, JP Mo Parking , Zavod za prostorno uređenje, Odjel za urbanizam i građenje																				
Ciljne grupe	Stanovništvo grada Mostara, poslovni i javni subjekti, turisti																				

Veza sa strateškim ciljem		3 – Organiziran, uređen, čist i zelen Grad Mostar
Prioritet	3.3. Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga	
Naziv mjere	3.3.3. Poboljšanje kvalitete javnog gradskog prijevoza	
	Cilj mjere	

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Uvažavajući gustinu prometa, nedovoljan broj parkirnih mesta i velike gužve u prometu na području Grada Mostara, posebno u turističkoj sezoni, javni prijevoz može biti opcija za stanovnike kako bi se doprinijelo smanjenju negativnih implikacija navedenog problema. Nalazi provedene analize pokazali su da stanovnici Grada Mostara nedovoljno koriste javni prijevoz, a razlog se može tražiti i u lošoj i zastarjeloj infrastrukturi, posebno autobusnih postaja i autobusa.</p> <p>Ranije analize ukazale su i na to da Grad treba razvijati tramvaj ili laku željeznicu kao sredstvo masovnog urbanog prijevoza što je tipično za gradove veličine od 0,1 do 1,0 mil. Stanovnika, a za što postoje pretpostavke na području Grada Mostara.</p> <p>Cilj mjere je razviti infrastrukturu javnog gradskog prijevoza koja će biti u funkciji razvoja turizma, ali i zaštite okoliša te rasterećenja gustine prometa na području Grada Mostara.</p>			
Aktivnosti mjere				
<ul style="list-style-type: none"> - uređenje autobusnih postaja i autobusnih proširenja - poticanje korištenja LPG u autobusima javnog gradskog prijevoza - promoviranje korištenja javnog prijevoza kao jeftinog i učinkovitog načina prijevoza - elektrifikacija javnog prijevoza 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Broj realiziranih promotivnih kampanja za korištenje javnog prijevoza kao jeftinog i učinkovitog načina prijevoza	0	5	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove
	Uvedena elektrifikacija javnog prijevoza	Ne	Da	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinijet će smanjenju gustine prometa na području Grada Mostara i unaprijediti prijevoznu infrastrukturu što će doprinijeti razvoju turizma i zaštiti okoliša.			
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)
	4,000.000	4,000.000	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine			
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš			
Nositelji mjere	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za urbanizam i građenje, JP Mostar bus			
Ciljne grupe	Stanovništvo grada Mostara, turisti			

Veza sa strateškim ciljem		3 – ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR				
Prioritet		3.4. Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije				
Naziv mjere		3.4.1 Povećanje energetske učinkovitosti u zgradarstvu				
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**		Cilj mjere				
		<p>Energetska učinkovitost, na tragu održivog razvoja i učinkovitijeg korištenja dostupnih resursa, postala je jedna od ključnih pravaca razvoja svake zajednice. Na području Grada Mostara u prethodnom je razdoblju zabilježen niz aktivnosti usmjerenih u pravcu energetske učinkovitosti, ali provođenje ovih aktivnosti uglavnom je individualno što se tiče samih građana koji su uočili pogodnosti primjene principa energetske učinkovitosti. Razvojno i strateški gledano, Grad Mostar nije napravio značajniji napredak u oblasti energetske učinkovitosti te je u idućem razdoblju potrebno početi sustavni pristup ulaganja u projekte energetske učinkovitosti.</p> <p>U sklopu zgradarstva postoje zgrade javnog sektora kojima raspolaže Grad Mostar (objekti uprave, poslovni prostori, objekti kulture, škole, vrtići, objekti gradske čistoće, vatrogasne jedinice, vodovod i kanalizacija), zgrade javne namjene kojima ne raspolaže Grad, zgrade namijenjene za stanovanje na području Grada. Na području Grada Mostara djeluju 60-ak javnih obrazovnih institucija, a lokalne zajednice obično počinju projekte energijske učinkovitosti na objektima ovih institucija. Stambeni fond od 46.662 stana predstavlja veliki potencijal, a posebnu pozornost treba posvetiti aktivnostima oko znatnijih smanjenja toplinskih gubitaka.</p> <p>Cilj mjere je provesti mjere energetske učinkovitosti na javnim i stambenim objektima u svrhu smanjenja potrošnje energije i ovisnih troškova te očuvanja okoliša.</p>				
		Aktivnosti mjere				
		<ul style="list-style-type: none"> - provođenje kontinuiranih energetskih pregleda na javnim objektima - uspostavljanje informativnog sustava za praćenje potrošnje energije u javnim objektima - poboljšanje energetske učinkovitosti zgrada u nadležnosti Grada - poboljšanje energetske učinkovitosti zgrada koje nisu u nadležnosti Grada - razvoj modela subvencije poboljšanja energetske učinkovitosti u objektima stambenim zgradama - uspostavljanje aktivne suradnje s Elektroprijenosom radi olakšavanja investicija u obnovljive izvore energije 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere		Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
		Uspostavljen informativni sustav za praćenje potrošnje energije u javnim objektima	Ne	Da	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	
		Broj utopljenih zgrada u nadležnosti grada	25	60	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	
		Doznačene subvencije građanima u svrhu	0	200.000 KM	Služba za financije	

	poboljšanja energetske učinkovitosti				
	Broj investicija u obnovljive izvore energije	28	150	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	
Razvojni učinak i doprinos mjeru ostvarenju prioriteta	Realizacija mjeru doprinjet će dugoročnoj uštedi proračunskih sredstava koja se izdvajaju za potrošnju električne energije te očuvanju okoliša. Ostvarene uštede u proračunu mogu biti usmjerene prema razvojnim projektima te dodatnom moderniziranju infrastrukture i funkcionalnosti Grada Mostara.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračuns ka sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	3,850.000	3,600.000	/	250.000	/
Razdoblje provedbe mjeru	2022. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjeru	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu				
Nositelji mjeru	Odjel za urbanizam i građenje, Odjel za financije i nekretnine, konzultanti za mjeru energetske učinkovitosti				
Ciljne skupine	Građani, gospodarski subjekti				

Veza sa strateškim ciljem		3 – ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.4.	Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije
Naziv mjeru	3.4.2	Proizvodnja energije za grijanje i hlađenje na energetski učinkovit način
Opis mjeru s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjeru</p> <p>Grad Mostar raspolaže značajnim resursima koji mogu biti korišteni kao obnovljivi izvori energije uključujući biomasu, vjetar, sunce i vodene tokove. Posjedovanje ovih resursa otvara razvojne mogućnosti Gradu Mostaru za ubrzani razvoj na tragu kružne ekonomije.</p> <p>Promatrano s društvenog aspekta investicijskim ciklusima u obnovljive izvore energije (sunce, vjetar, voda) ostvarivale bi se višestruke društvene koristi, koje bi se prikazivale izravnim i neizravnim koristima za društvenu zajednicu grada Mostara. Navedeno je prepoznala i Gradska uprava te je prema izmjenama i dopunama Prostornog plana Grada Mostara čak 60 lokaliteta određeno za OIE. Prema izmjenama i dopunama Prostornog plana Grada Mostara pet lokaliteta određeno je za hidroelektrane, a 20 lokaliteta za izgradnju solarnih elektrana.</p> <p>Cilj mjeru je stimulirati povećanje proizvodnje energije iz alternativnih izvora, a osobito energije vjetra, Sunca i biomase, s obzirom na prirodne potencijale Grada Mostara za njihovu proizvodnju.</p> <p>Aktivnosti mjeru</p> <ul style="list-style-type: none"> - izrada baze podataka instaliranih postrojenja OIE u Gradu Mostaru - promicanje korištenja OIE u javnim objektima - konverzija/rekonstrukcija sustava grijanja s loživog ulja na biomasu u objektima u vlasništvu Grada 	

	<ul style="list-style-type: none"> - konverzija sustava grijanja/hlađenja na sustave toplinskih crpki u objektima u vlasništvu Grada - razvoj modela potpore korištenju solarnih sustava u individualnim stambenim objektima 					
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije		
	Broj izdanih dozvola za uvođenje u sustav proizvođača energije iz OIE	2	200	Služba za građevinske propise		
	Broj objekata na kojima je izvršena konverzija grijanja s loživog ulja na biomasu	15	50	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)		
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinijet će poticanju primjene novih čistijih tehnologija dobivanja energije, u skladu s prirodnim kapacitetima ovog područja, čime se doprinosi jačanju energetske stabilnosti, održivom korištenju prirodnih resursa i smanjenju negativnih utjecaja na globalne klimatske promjene.					
	Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	4,200.000	4,200.000	/	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine					
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu					
Nositelji mjere	Odjel za urbanizam i građenje, Odjel za financije i nekretnine, konzultanti za mjere energetske učinkovitosti, građani					
Ciljne grupe	Građani, gospodarski subjekti					

Veza sa strateškim ciljem	3 – ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.4. Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije
Naziv mjere	3.4.3 Promocija energetske učinkovitosti i podizanje svijesti javnosti
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Uzimajući u obzir značaj energetske učinkovitosti i korištenja energije iz obnovljivih izvora, Gradska uprava planira u idućem razdoblju provesti niz mjer u cilju promocije energetske učinkovitosti i podizanja svijesti javnosti kako bi se povećalo zanimanje za planirane mjere i kako bi provedba bila što uspješnija. U BiH veći dio stanovništva nije upoznat s načinima primjene mjera</p>

	<p>energetske učinkovitosti, a kroz medijske kampanje i organiziranje javnih događaja daje se mogućnost učenja i upoznavanja ove oblasti. Energetska učinkovitost ima i opće društvene prednosti jer se značajno smanjuju ispuštanja štetnih plinova. Na primjer, kuća na kojoj su primijenjene mjere energetske učinkovitosti trošit će upola manje energije, a samim time imamo i upola manje ispuštanja štetnih plinova. Energetska učinkovitost je jedna od osnovnih mjera zaštite protiv prekomjernog zagađivanja okoliša koje je prisutno u gradovima širom Bosne i Hercegovine.</p> <p>Cilj mjere je edukacija stanovnika o pogodnostima i načinima primjene provedbe mjera energetske učinkovitosti koje će im pomoći da ostvare značajne uštede, a kroz primjenu će ostvariti pozitivne učinke na očuvanje okoliša.</p>				
Aktivnosti mjere					
<ul style="list-style-type: none"> - nabava novih vozila u Gradu Mostaru u skladu s kriterijima zelene javne nabave - izgradnja novih punionica električnih vozila - jačanje svijesti u sektor gospodarstva i šire javnosti o mogućnostima i dobrobitima korištenja OIE - edukacija službenika i djelatnika javnih poduzeća o energetskoj učinkovitosti 					
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Broj službenika i djelatnika javnih poduzeća koji su prošli obuku o energetskoj učinkovitosti	80	200	Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	
	Broj vozila Gradske uprave Mostar nabavljenih u skladu s kriterijima zelene javne nabave	0	3	Služba za financije	
	Broj izgrađenih punionica električnih vozila	10 (2 punionice javne, ostale su u privatnom vlasništvu)	50	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavi)	
Razvojni učinak i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinijet će uspješnijoj provedbi mjera energetske učinkovitosti, smanjenju emisije CO ₂ u zraku i ostvarenim uštedama kako u proračunu tako i u kućanstvima.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima financiranja	Ukupno (KM)	Proračunska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU-a (KM)	Ostali izvori (KM)
	400.000	400.000	/	/	/
Razdoblje provedbe mjere	2022. – 2027. godine				
Institucija odgovorna za koordinaciju provedbe mjere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu				

Nositelji mjere	Odjel za urbanizam i građenje, Odjel za financije i nekretnine, konzultanti za mjere energetske učinkovitosti, građani
Ciljne grupe	Građani, gospodarski subjekti

INDIKATIVNI FINANCIJSKI OKVIR							
STRATEGIJE RAZVOJA GRADA MOSTARA ZA RAZDOBLJE 2022. - 2027. GODINE							
Oznaka strateškog cilja, prioriteta i mjere		Struktura financiranja (%)	Ukupno (KM)	Proračun institucije (KM)	Ostali izvori		KOORDINACIJSKO TIJELO
					Iznos (KM)	Naziv potencijalnog izvora	
	UKUPNO STRATEGIJA		163.120.000	142.300.000	20.820.000		KOORDINACIJSKO TIJELO
1.	STRATEŠKI CILJ 1. RAZVIJEN, KONKURENTAN I GOSPODARSKI DINAMIČAN GRAD MOSTAR		23.200.000	22.000.000	1.200.000		
1.1.	Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja		5.100.000	5.100.000	0		
1.1.1.	Razvoj poslovne infrastrukture i instrumenata potpore poduzetništvu		2.500.000	2.500.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
1.1.2.	Promocija Mostara kao grada s povoljnim poslovnim okruženjem		200.000	200.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za podršku biznisu
1.1.3.	Potpore start upa i mladim poduzetnicima i obrtnicima		2.400.000	2.400.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti - Služba za gospodarstvo
1.2.	Razvoj turizma i promocija Grada Mostara		9.350.000	9.100.000	250.000		
1.2.1.	Razvoj sustava upravljanja turizmom		1.200.000	1.200.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
1.2.2.	Razvoj nove i poboljšanje postojeće turističke infrastrukture i sadržaja		2.750.000	2.500.000	250.000	EU	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
1.2.3.	Revitalizacija sadržaja i ponude uz rijeku Neretvu – Život uz Neretvu		4.500.000	4.500.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
1.2.4.	Promocija i brendiranje grada		900.000	900.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
1.3.	Ruralni razvoj Grada Mostara		8.750.000	7.800.000	950.000		
1.3.1.	Poticanje proizvodnje, prerade, trženja i promocije poljoprivrednih proizvoda		5.150.000	4.200.000	950.000	EU	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
1.3.2.	Diversifikacija aktivnosti na selu		3.600.000	3.600.000	0		Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za gospodarstvo
2.	STRATEŠKI CILJ 2. OTVOREN, SIGURAN, PAMETAN I KREATIVAN GRAD MOSTAR		57.910.000	44.100.000	13.810.000		
2.1.	Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih		38.500.000	27.000.000	11.500.000		
2.1.1.	Unaprjeđenje kapaciteta za odgoj i obrazovanje		6.500.000	6.000.000	500.000	EU	Odjel za društvene djelatnosti -- Služba za odgoj, obrazovanje, mlađe i sport
2.1.2.	Povezivanje obrazovanja s tržistem rada i jačanje položaja mladih		3.000.000	3.000.000			Odjel za društvene djelatnosti -- Služba za odgoj, obrazovanje, mlađe i sport
2.1.3.	Unaprjeđenje sporta i sportske infrastrukture		26.000.000	15.000.000	11.000.000	Vlada FBiH	Odjel za društvene djelatnosti -- Služba za odgoj, obrazovanje, mlađe i sport
2.1.4.	Strategija razvoja kulture – Premoćivanje različitosti		3.000.000	3.000.000			Odjel za društvene djelatnosti – Služba za kulturu

2.2.	Poboljšati sustav socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana		7.400.000	7.000.000	400.000		
2.2.1.	Unaprjeđenje kvalitete zdravstvenih usluga građanima		3.200.000	3.000.000	200.000	EU	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice
2.2.2.	Unaprjeđenje kvalitete socijalnih usluga građanima i pomoći ranjivim skupinama		2.700.000	2.500.000	200.000	EU	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice
2.2.3.	Stvaranje uvjeta za veću sigurnost građana Mostara		1.500.000	1.500.000			Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo – Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo
2.3.	Poboljšanje učinkovitosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga		12.010.000	10.100.000	1.910.000		
2.3.1.	Mapa puta digitalne transformacije Grada		4.510.000	2.600.000	1.910.000	ostali izvori	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo – Služba za organizaciju i personal Grada Mostara
2.3.2.	Razvoj suradnje s nevladnim sektorom i građanima		6.000.000	6.000.000			Odjel za društvene djelatnosti – Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
2.3.3.	Prevencija i suzbijanje korupcije		600.000	600.000			Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo – Služba za organizaciju i personal
2.3.4.	Jačanje razvojnih kapaciteta Gradske uprave		900.000	900.000			Tajništvo gradonačelnika
3.	STRATEŠKI CILJ 3: ORGANIZIRAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR		82.010.000	76.200.000	5.810.000		
3.1.	Plansko i održivo korištenje prostora		22.950.000	22.700.000	250.000		
3.1.1.	Poboljšanje urbanog izgleda Grada Mostara		8.000.000	8.000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
3.1.2.	Podizanje kvalitete urbanog i prostornog planiranja		1.500.000	1.500.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za urbanističko planiranje
3.1.3.	Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih javnih površina		7.450.000	7.200.000	250.000	EU i ostali izvori	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.1.4.	Unaprjeđenje komunalne djelatnosti u cilju očuvanja i zaštite životne sredine		6.000.000	6.000.000			Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.2.	Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga		37.000.000	31.500.000	5.500.000		
3.2.1.	Poboljšanje javne gradske rasvjete		8.000.000	8.000.000			Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.2.2.	Unaprjeđenje sustava upravljanja otpadom		13.000.000	7.500.000	5.500.000	Kredit i EU	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.2.3.	Poboljšanje vodoopskrbe		6.000.000	6.000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata

3.2.4.	Poboljšanje sustava prikupljanja i tretmana otpadnih voda		10.000.000	10.000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata
3.3.	Poboljšanje prometne infrastrukture i usluga		22.060.000	22.000.000	60.000		
3.3.1.	Poboljšanje prometne povezanosti grada zračnim i kopnenim putem		15.000.000	15.000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata
3.3.2.	Poboljšanje kolnog, pješačkog, biciklističkog i prometa u mirovanju		3.060.000	3.000.000	60.000	Federalni fond za zaštitu okoliša	Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.3.3.	Poboljšanje kvalitete javnog gradskog prijevoza		4.000.000	4.000.000			Odjel za gospodarstvo, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.4.	Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije		8.450.000	8.200.000	250.000		
3.4.1.	Povećanje energetske učinkovitosti u zgradarstvu		3.850.000	3.600.000	250.000	EU	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
3.4.2.	Proizvodnja energije za grijanje i hlađenje na energetski učinkovit način		4.200.000	4.200.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
3.4.3.	Promocija energetske učinkovitosti i podizanje svijesti javnosti		400.000	400.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu